

S'Esclop

Quadern cultural 54

Novembre - Desembre 2010 / II època - any IX

3,50 €

Josep Albinyana
Lluís Alpera
Maria Carme Arnau
Sebastià Artigues
Berna Blanch
Benet Bohigas
Antoni Canu
A. Català Campins
Lorena Cayuela
Antoni Clapés
Mercè Climent

Francesc Collado
Bartomeu Fiol
Albert Forment
Fabio Franzin
Joan Fullana
Maria Fullana
Pepa Guardiola
Lídyia Lahosa
Francesc Lladó
Antoni Mairata
Joan Alfons Mari

Francesc Mompó
Bernat Munar
Alfons Navarret
Joan Perelló
J. Pérez Montaner
Josep Pizà i Vidal
Joan Pomar Mir
Begonya Pozo
Bartomeu Ribes
Isabel Robles
Toni Roca

M. Carmen Sáez
Encarna Sant-Celoni
Lluís Servera Sitjar
Àngel Terron
Jesús M. Tibau
Pau Vadell
Olga Xirinacs
&
Josep Lluís Aguiló
Tolo Bauzá
Benet Bohigas

Vicenç Calonge
Andreu Clapés
Wilfredo Dávila
Marc Farré
M. Gómez del Cerro
Joan Lacomba
Magi Moranta
Tomeu Morey
Winold Reiss
Pau Vadell
Magdalena Vidal

Geranis, **Tolo Bauzà** (acrílic, 2010)

Editor: **S'Esclop**
Associació cultural

Director:
Joan Fullana i Juan

Consell de Redacció:
Josep Pizà i Vidal
Gaspar Servera
Miquel J. Servera
Magdalena Vidal

Administració:
S'Esclop
Apartat de correus 5222
07011 Palma (Mallorca)
Telèfons:
971 - 439209
971 - 693933
Fax: 971 - 734012
sesclop@hotmail.com
sesclopquadern@hotmail.com

Publicitat:
639 - 954223

Coberta:
Joan Lacomba: S/T
De la sèrie "Terra i dona"
fotografia: Benet Bohigas

Contracoberta:
"Nancy" d'Alexander Calder
fotografia: Joan

Disseny:
Joan Fullana

Tractament d'imatges:
Iñaki Macià

Impressió:
Loracar SL

Dipòsit legal:
PM - 2551-2003
ISSN 1697-7300

S'Esclop

Índex

JOSEP	ALBINYANA	14
LLUÍS	ALPERA	15
MARIA CARMÉ	ARNAU	21
SEBASTIÀ	ARTIGUES	31
BERNA	BLANCH	17
BENET	BOHIGAS	31
ANTONI	CANU	49
ANTONI	CATALÀ CAMPINS	30
LORENA	CAYUELA	34
ANTONI	CLAPÈS	42 i 43
MERCÈ	CLIMENT	16
FRANCESC	COLLADO	23
BARTOMEU	FIOL	54 i 55
ALBERT	FORMENT	24
FABIO	FRANZIN	45 i 46
JOAN	FULLANA	4 i 5, 27 i 36
MARIA	FULLANA	9
PEPA	GUARDIOLA	15
LIDYA	LAHOSA	52
FRANCESC	LLADÓ I ROTGER	47
ANTONI	MAIRATA MARCH	36
JOAN ALFONS	MARÍ I TORRES	53
FRANCESC	MOMPÓ I VALLS	22
BERNAT	MUNAR	28
ALFONS	NAVARRET	14 i 25
JOAN	PERELLÓ I GINARD	29 i 39 - 41
JAUME	PÉREZ MONTANER	18
JOSEP	PIZÀ I VIDAL	10 - 13
JOAN	POMAR MIR	50 i 51
BEGONYA	POZO	52
BARTOMEU	RIBES GUASCH	32
ISABEL	ROBLES	25
TONI	ROCA	33
M. CARMEN	SÁEZ	17
ENCARNA	SANT-CELONI I VERGER	21
LLUÍS	SERVERA SITJAR	35 i 44 - 46
ÀNGEL	TERRON	6 i 7
JESÚS M.	TIBAU	16
PAU	VADELL I VALLBONA	48 i 49
OLGA	XIRINACS	26

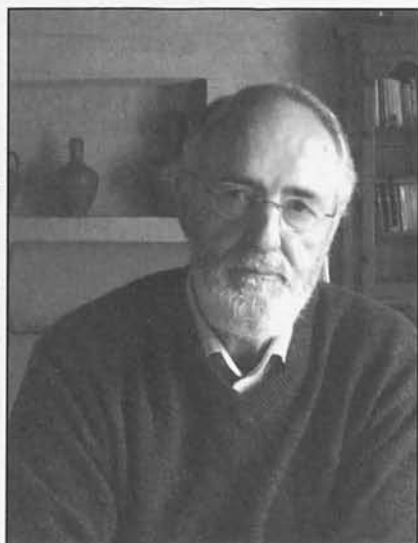
BOLET LITERARI / ENCONTRE D'ESCRITORS VALENCIANS 14 - 26

Il·lustracions

JOSEP LLUÍS	AGUILÓ VENY	6
TOLO	BAUZÀ	2
BENET	BOHIGAS	1 i 31
VICENÇ	CALONGE I GUSTÀ	55
ANDREU	CLAPÈS	43
WILFREDO	DÁVILA	47
MARC	FARRÉ	10, 12 i 13
MARGA	GÓMEZ DEL CERRO	7
JOAN	JOAN	20, 33, 35, 38, 39, 50 i 56
POMPONIO	LACOMBA	1
MAGÍ	MELA	44
TOMEU	MORANTA	53
WINOLD	MOREY	9
PAU	REISS	29
MAGDALENA	VADELL	48
	VIDAL	4, 19, 27, 37 i 55

S'Esclop, Quadern cultural no retribueix cap de les col·laboracions; la redacció no tornaria els originals no sol·licitats ni sostindria correspondència sobre els mateixos; la revista no comparteix necessàriament les opinions signades dels seus col·laboradors.

S'Esclop, Associació cultural no gaudeix del suport econòmic de cap institució municipal ni rep ajudes de cap organisme autonòmic.

Amb aquesta última edició de *S'Esclop*, arribam a la darrera de la II època; el número 54 la tanca.

Això, com tal vegada podeu intuir, d'ençà de 2002 fins avui, ha suposat una grapada de jornades de feina, de treball sense gaire intervals, i molta dedicació i esforç. En acabar l'any 2001, Gaspar i Miquel Servera, Magdalena Vidal i jo, com a co-fundadors, decidírem continuar endavant amb l'edició de *S'Esclop*, que ja havia existit amb el mateix nom i s'havia publicat — de 1999 a 2001 a Calvià — dins la revista *La Veu* que editàvem alguns dels membres d'aleshores existent delegació de l'OCB en aquell poble.

D'aquella I època de *S'Esclop*, com a suplement cultural de *La Veu*, amb denou números publicats, del 0 al 18, encara que fos més efímera del que ho ha estat aquesta II, n'haviem tingut una allixonadora experiència, que, així mateix, va ser germinal i ben productiva i seria el llevat de la segona època de *S'Esclop*. La revista renovada, impulsada pel reduït grup dels co-fundadors, en la II època ha comptat, ja des del seu naixement, amb el suport d'un nodrit contingent de col·laboradors; alguns d'ells constants, com en el

El cant de la Sibila (I)

"Al jorn del Judici
parrà qui haurà fet servici"

Si han transcorregut mil anys des que trobam els primers vestigis d'aquesta música, que prengué cos en les fonts mateixes de la nostra civilització, encara cal que reculem molt més en el

temps, fins al final del segle VI a.C., per trobar-hi les primeres referències a aquestes estranyes Sibiles, éssers semidivins, capaços de predir els esdeveniments futurs i posseïdors del poder d'endevinar, otorgat per Apol·lo. Les més famoses del món oriental i grec foren les de Marpès o Hel·espòntica, la Sibila Eribraca de Jònia, a l'Àsia Menor, i, principalment la Dèlfica. Entre els romans, fou molt coneguda la Sibila Cumana, de Cumes, que esdevingué l'oracle oficial dels patricis fins a la consolidació de l'Imperi. Al llarg dels segles, hi haurà una gran profusió de profecies sibil·lines fins al punt que els sacerdots anaven a Roma per estudiar les diferents versions i trobar-hi, en el temple Júpiter Capitolí, les solucions en difícils circumstàncies.

L'acumulació de tants d'oracles, obligà August a fer-ne una selecció i, revisant-los, va manar que se'n cremassin més de dos mil volums. El prestigi de les profecies era tan gran que encara varen ser respectades pels primers emperadors cristians.

L'Església cristiana, en els seus primers tres segles, mantingué una actitud de clar recel front a la religiositat pagana, però, -després de la Pau de Contèst- oberta als creients de cultes idolàtrics, així mateix, s'esforçà en veure una certa preparació a Crist i l'Evangeli en multitud d'elements del paganisme. En els oracles de la Sibila de Cumes, que Virgili glossà en la IV ègloga de les *Bucòliques*, els cristians cregueren veure un anunci del naixement del Senyor, en especial en evocar l'última edat de la profecia de Cumes: "Heus aquí que recomença

l'ordre dels segles. Ja torna també la Verge, torna el regne de Saturn. Una nova generació devallà des d'alt dels cels". No és sorprenent que els primers cristians conservassin el mite de la Sibila en

recuperar-lo com a oracle de la segona venguda de Crist amb motiu del Judici Final i de la fi del món. Però el que resulta vertaderament extraordinari és la presència d'aquesta mitologia durant l'Edat Mitjana i el Renaixement en alguns països i, sobretot, la persistència ininterrompuda fins als nostres dies a les illes Balears i a l'Alguer (Sardenya).

Durant molts d'anys, s'ha atribuït a Sant Agustí una homilia que, des de la baixa Edat Mitjana, es llegia la vigília de Nadal per convèncer de la venguda del Messies als que no eren cristians.

Amb la mateixa finalitat, eren usats els testimonis de personatges de l'Antic Testament i de l'Evangeli, però, així mateix, del món del paganisme: Virgili i Nabucodonosor; i, en especial, la Sibila d'Eritrea, de la ciutat de Jònia a l'Àsia Menor, que cridà l'atenció de molts autors cristians, perquè, en efecte, l'original grec de l'oracle d'aquest sibila concorda en més d'un punt amb les prediccions apocalíptiques dels evangelis sinòptics i forma un acròstic de significat cristià; és a dir, les lletres inicials dels 27 versos hexamètrics; amb els mots JESUCRIST FILI I DÉU SALVADOR.

Eren els versicles del *Judicii signum* invocats per Constantí en el Concili de Nicea (325 d.C.). Els versos sibil·lins varen ser traduïts en llatí.

La versió catalana, força literal de la traducció llatina, que presenta Sant Agustí és la següent:

La Sibila, dibuix des d'una xilografia antiga

Dos articles d'Agustí Aguiló sobre la Sibila foren publicats en els nùms. 5 i 6 de S'Esclop

cas del nostre amic Maties Tugores (e.p.d.) i, com és natural en aquest tipus de publicacions, d'altres més efímers en la seva cooperació...

D'ençà de la seva refundació, *S'Esclop*, s'ha volgut caracteritzar per una sèrie de constants, com no dependre de cap tipus de subvencions — que haurien pogut condicionar la seva trajectòria d'independència —, donar a conèixer les veus més joves i grenyals de la poesia catalana i transcendir els límits de la nostra Illa, creant alguns caps de pont amb autors de Catalunya, València, Eivissa, Formentera i Menorca, i, mostrar-nos, simultàniament, amb característiques culturals pròpies.

I, des dels mateixos començaments, a partir d'aquests propòsits, al marge de qualssevol institucions oficials i universitàries, *S'Esclop* ha funcionat independentment. Això s'ha pogut fer gràcies a la generositat dels editors, dels subscriptors i dels molts col·laboradors que — desinteressadament! — han volgut participar-hi i, també s'ha de dir, a la d'uns pocs, però molt fidels, anunciants. Perquè, en aquesta II època, hem gaudit de l'estimada col·laboració d'escriptors, músics, artistes plàstics i fotògrafs — alguns dels quals de llarga i reconeguda trajectòria professional — que ens han volgut cedir obra seva per a cada nova edició de la revista.

III. Sibylle Catalane

Al jorn del Judici
parrà qui haurà fet servici.

Un rei vendrà perpetuel
vestit de nostra carn mortal;
del cel vindrà tot certament
per fer del segle jutjament.

Ans que el Judici no serà
un gran senyal se mostrarà:
lo sol perdrà lo replendor,
la terra tramarà de por.

Après se badarà molt fort
amostrant-se de greu conhort;
mostrar-se han ab crits i trons
les infernals confusions.

Del cel gran foc davallarà,
com a sofre molt pudirà;
la terra cremarà ab furor,
la gent haurà molt gran terror.

Après serà un fort senyal
d'un terratrèmol general;
les pedres per mig se rompran
i les muntanyes se fondran.

Llavors ningú tindrà talent
d'or, riqueses ni argent,
esperant tots quina serà
la sentència que es darà.

De morir seran tots sos talents,
esclafir-los han totes les dents;
no hi haurà home que no plori,
tot lo món serà en tristor.

Los puigs i plans seran iguals,
allí seran los bons i mals,
reis, ducs, comtes i barons,
que de llurs fets retran raons.

Après vindrà terriblement
lo Fill de Déu omnipotent;
de morts i vius judicará:
qui bé haurà fet allí es parrà.

Los infants qui nats no seran
dintre ses mares cridarán
i diran tots plorosaument:
"Ajuda'ns, Déu omnipotent".

Mare de Déu, pregau per nós,
puix sôu mare de pecadors,
que bona sentència hujam
i paradís posejam.

Vosaltres tots qui escoltau,
devotament a Déu pregau
de cor ab gran devoció
que us porte a salvació.

La Sibyl·la, d'Angel Baldovino

El pintor **Angel BALDOVINO**, va néixer a l'Argentina (Buenos Aires, l'any 1929). Després de viure, entre 1973 i 1978, a Itàlia i França s'instal·là de manera definitiva a l'Illa. A més de moltes altres ciutats, ha fet exposicions a Venècia, Buenos Aires i Mallorca. Juntament amb Hugo Bretos, es va encarregar de la decoració mural del Casino de Mallorca.

(ed. setembre-octubre i novembre-desembre de 2002 amb una imatge d'Angel Baldovino)

Quant a la pròpia capçalera de la publicació, que triàrem d'un llarg esplet de possibilitats tipogràfiques — malgrat alguns bons oferiments per canviar-la — al llarg de la seva trajectòria s'ha mantingut amb poques modificacions. Un altre dels nostres afanys ha estat intentar aconseguir la màxima pulcritud en la presentació dels treballs publicats i en la seva impressió. Part d'això es degut a què, partint del motllo de l'època anterior, inicialment el disseny es va remodelar i després ha evolucionat una mica. El caràcter que ha definit *S'Esclop* es deu, en gran part, al vessant artístic que hem volgut donar-li al llarg d'aquests anys, perquè un dels objectius ha

estat millorar-ne els continguts així com la seva presentació i consolidar l'estètica de la revista.

Des del consell de redacció de *S'Esclop* — que quasi no ha variat des dels inicis i que no està vinculat ni al món empresarial literari ni tampoc a l'universitari — i jo mateix, que he dirigit la revista, (per un pic, haureu de disculpar que em citi), hem obrat mirant a l'exterior, és a dir, hem volgut facilitar la transmissió entre el món de la creació i els nostres lectors, que són els vertaders destinataris finals. Pensam que, d'aquesta manera, hem pogut donar notícia dels que tenen com a objectiu escriure, fer art i crear música, malavejant posar-la al servei dels

que tenien qualche cosa a manifestar i mostrar. Així mateix, som de l'opinió que *S'Esclop*, si més no, haurà estat profitós als creadors joves que començaven... I si hem servit com a plataforma de futurs escriptors i artistes — encara que només fos per això — ja ens donàrem per satisfets. També hem estat útils en crear i potenciar vincles d'amistat entre els nostres col·laboradors de diferents branques creatives i en difondre la seva obra.

Però, s'ha de dir que, fent l'autocrítica de la nostra singladura, davant d'un cúmul de dificultats tècniques i també d'altres tipus, — que s'han anat superant, o almanco ho hem intentat, a mesura que sorgien —, no hem aconseguit algunes de les resolucions que ens havíem proposat inicialment, com articular part de l'àmbit cultural, augmentar la nostra presència pública — quan, en realitat, el ressò mediàtic obtingut per *S'Esclop* ha estat mínim — i, fins i tot, crear una pàgina web que actués com a espai obert de debat literari i cultural.

S'Esclop tampoc no ha trobat l'estabilitat essencial que garantis la continuïtat i que — malgrat tots els esforços fets i la voluntat que hi hem posat — permetés millorar-ne la distribució i arribar al màxim de lectors potencials, augmentar el sostre de subscriptors, per assegurar-ne la subsistència i gaudir de més audiència; perquè, així mateix, ens hauria agradat fer-nos un lloc, arribar a ser un referent cultural que contribuís a la normalitat de les nostres lletres i arts mitjançant l'exemple del treball assenyat. Si és que ho hem aconseguit, encara que només sigui en part, — el veredict ja el faran altres — ja consideràrem que el balanç és prou positiu.

I ara, abans de dir-vos adéu, en la impossibilitat de fer-ho personalment, no voldriem acabar aquestes senzilles paraules d'acomiadament sense donar-vos les gràcies a tots els que estimau *S'Esclop* i que, d'una manera o l'altra, heu contribuït a la seva existència.

Joan Fullana i Juan

Son Espanyol, desembre 2010

LLUÍS SOLÀ: *Al llindar de l'ara* *

En Lluís Solà nasqué l'any 1940 a Vic. Amb un grup de poetes i amics, editen, des de 1977, la meravellosa revista *Reduccions*, aquesta summa total de la poesia en català. Un d'aquells amics era un poeta extraordinari, Segimon Serrallonga, que sols va publicar pràcticament un llibre de poemes: l'obra completa breu i densíssima. En Lluís Solà sols ha publicat dos llibres de poemes normals *Laves Escumes* (1975) i *L'herba dels Ulls* (1993). Al segle XXI, va publicant directament l'*Obra Completa*. Avui en presentam el III volum que arreplega llibres de molt diferent factura, dels que ignorem la data d'escriptura primera, ja que l'autor ens amaga aquesta informació: El primer, *Nou cants*, és un intent de gran poesia, de poesia major amb volada humana i filosòfica, amb vers llarg i de ritme pausat. El segon, *Al llindar d'Ara*, escull un metre més breu, un ritme més viu a la recerca d'un simbolisme hermètic com fa Montale. El tercer, *L'anell i el lloc*, és un llibre de prosa poètica on els retrucs del sons i els viarans de la gramàtica cerquen nous sentits ben lluny de la retòrica habitual. El quart, *El desig i L'enyor*, retorna al vers breu, però amarat d'una alegria conceptual ben especial, on les imatges i metàfores de la llum li donen un volum sorprenent. El darrer són *19 sonets*, de metre variat que caminen

Pels cingles sords de la sorda sendera.

El vocabulari de Solà és sorprenent, en el vers anterior tenim "cingle" i "sendera"; en altres parts, l'arcaisme "oir"; paraules, —si em permeteu, molt mallorquines—, car és molt rar veure aquests mots en escriptors barcelonins. Vull dir que Solà empra el català en tota la seva esplendor cromàtica, i és d'agrair. Els cants ens fan veure ràpidament que l'autor ha llegit molt, i en sap molt a l'hora de dir, i que la seva veritat és complexa:

*Dins l'aranyó reposa l'aranyó
I dins la melodia oïda
La melodia inoïda...*

Jo voldria destacar per la seva contundència, per aquest estrany ressò de les *Elegies* de Rilke el cant IV. És una meditació sobre la mort i el temps viscut, el passat i el present que viuen simultàniament a la natura humana:

*La rosa del passat a l'ull despunta,
La rosa del futur és incessant.*

Hi ha moments en què el discurs em recorda Lucreci i el *De Rerum Natura*, però, aquí Solà, que no vol fer un poema didàctic, sí que recerca la fluïdesa del llatí:

*Com el peix que riu amunt avança,
I es fatiga i s'atura però no cedeix..*

Cal assenyalar que un viu existencialisme amara tot el conjunt:

*Amunt i avall s'afanya l'animal,
Cerca el sentit però només l'angoixa troba..*

Al segon llibre, *Al llindar d'ara*, Solà practica el seu estil més conegut. El de un neosimbolisme hermètic en poesia catalana, més propi dels poetes del grup de El Mall, molt més joves que ell... El discurs també passa a ésser part dels poema; la incertesa del dir diu amb sons i sintaxis obertes. Les veus de Vinyoli i Rosselló-Pòrcel, a estones, també semblen ressorgir.

Al llibre de proses *L'anell i el lloc*, cerca noves maneres d'expressió dubtant-ne de la possibilitat de dir. Amb aquesta textura un poc més aspra, amb el to d'una conversa, el vers que no existeix es demora en línies tot cercant noves besllums. És una altra prova de la seva força expressiva, del càlcul emotiu del nostre autor.

Lluís Solà i Àngel Terron a Àgora
(fotografies de Josep Lluís Aguiló)

Pere Joan Martorell, Lluís Solà, Àngel Terron
i Josep Lluís Aguiló a la presentació a Àgora

Al llibre final dels sonets, el poeta de Vic s'endinsa de bell nou en l'experimentació amb aquesta forma tant antiga, amb aquest poltre de tortura que és el sonet amb rima:

Dins el llamp exigent de la llum pura

Aquest vers expressa la dificultat de la vida i del fet d'escriure poesia.

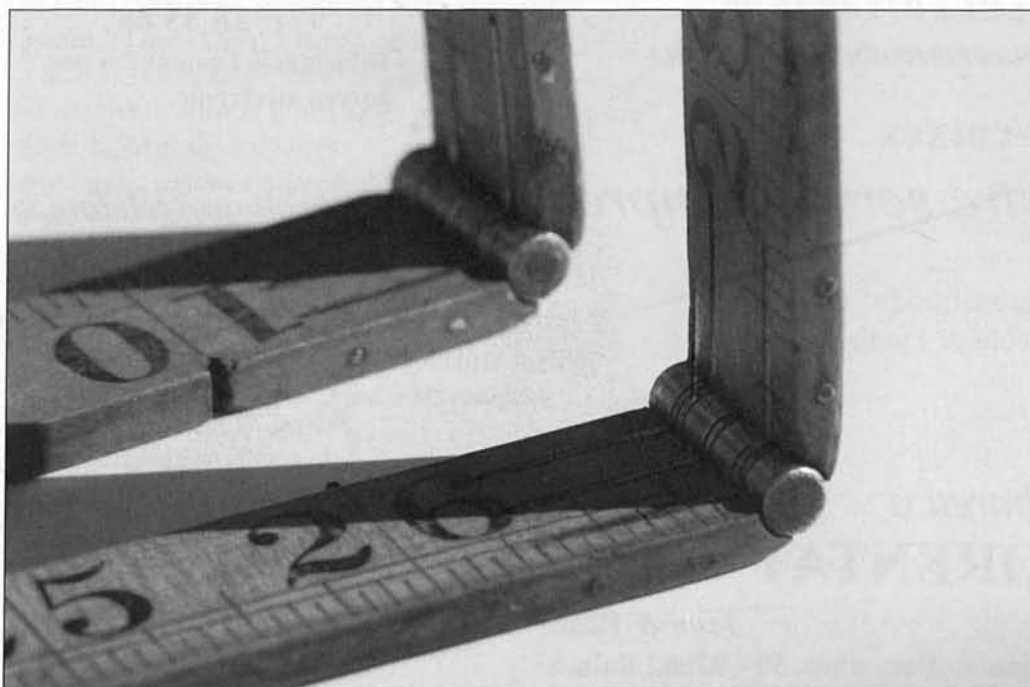
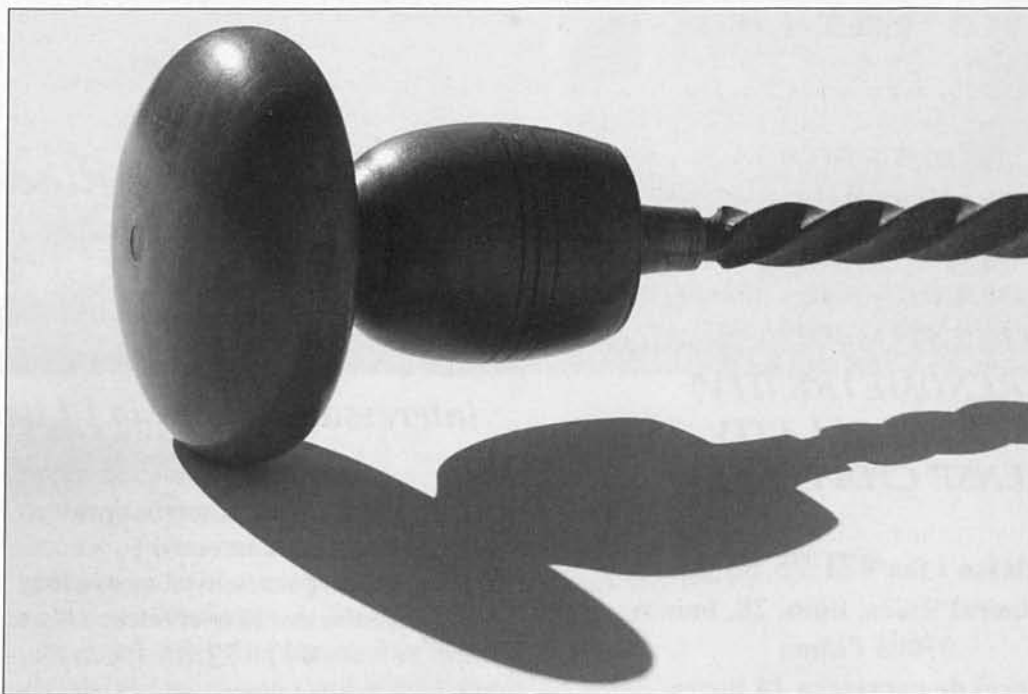
L'autor no fa cap recerca de rims, empra mots normals d'una manera funcional, s'inclina més a referir la profunditat del sentit amarat de músiques lleugeres amb els versos octosíl·labs o més profundes amb el decasil·lab. Em sorprèn que el patró no és mai Foix, és tal volta Riba o Palau i Fabra o Rosselló Pòrcel. No sé pas si ha llegit Riquer o Apel·les Mestres — modernistes que feren sonets tan bells i lluminosos —. La veu de Solà sembla més profunda, de baix o baríton, —lluny del cant de tenor— com podria ésser la del mestre Llorenç

Moyà. I, com Moyà, s'adelita a mesclar rimes femenines i masculines, cercant ensems musicalitat i una certa suavitat en l'expressió.

En resum, una bona partitura per ajudar-nos a viure. Una poesia autèntica que no es deixa llegir aviat, que cal meditar, gaudir i escoltar.

Àngel Terron

Text de la presentació del llibre *Al Llindar de l'ara*, volum III d'*Obres Completes* de Lluís Sola, Editorial Moll (2010). a la llibreria Àgora (2-XII-2010).

Marga Gómez del Cerro (2010)

Joan & Pedro

ES TALLER

CANVI D'OLI
ESPECIALISTES EN FRENS
CÀRREGUES D'AIRE CONDICIONAT
POSTA A PUNT DE MOTOR
EQUILIBRATS I PNEMÀUTICS
FRENÒMETRE (ITV)
LI PASSAM LA ITV
SENSE CITA PRÈVIA

Telèfon i fax 971 75 53 65
C/ General Riera, núm. 28, baixos
07003 Palma
Servei de carretera 24 hores
telèfon 971 47 15 38
www.comercialmallorca.com

I renta-cotxes

Al vostre servei sempre!

- Neteja personalitzada i completa
- Sistema ecològic i antiretxades

Ens trobareu a
AUTORENTAT

Joan & Pedro

Carrer Bartomeu Pou, núm. 50 - 07003 Palma
telèfon 971 - 75 53 65

SAGITARI

llibreria

Llibreria especialitzada
en poesia

www.llibreriasagitari.com

*Entri a la nostra web i conegui els
serveis que posam a l'abast dels
interessats en Poesia i Literatura*

- Llistat per autors o títols
- Llistat de novetats i incorporacions al nostre fons
- Informació telefònica:
971 73 06 08
- Informació i comandes per fax:
971 28 33 88
- Informació i comandes per correu electrònic

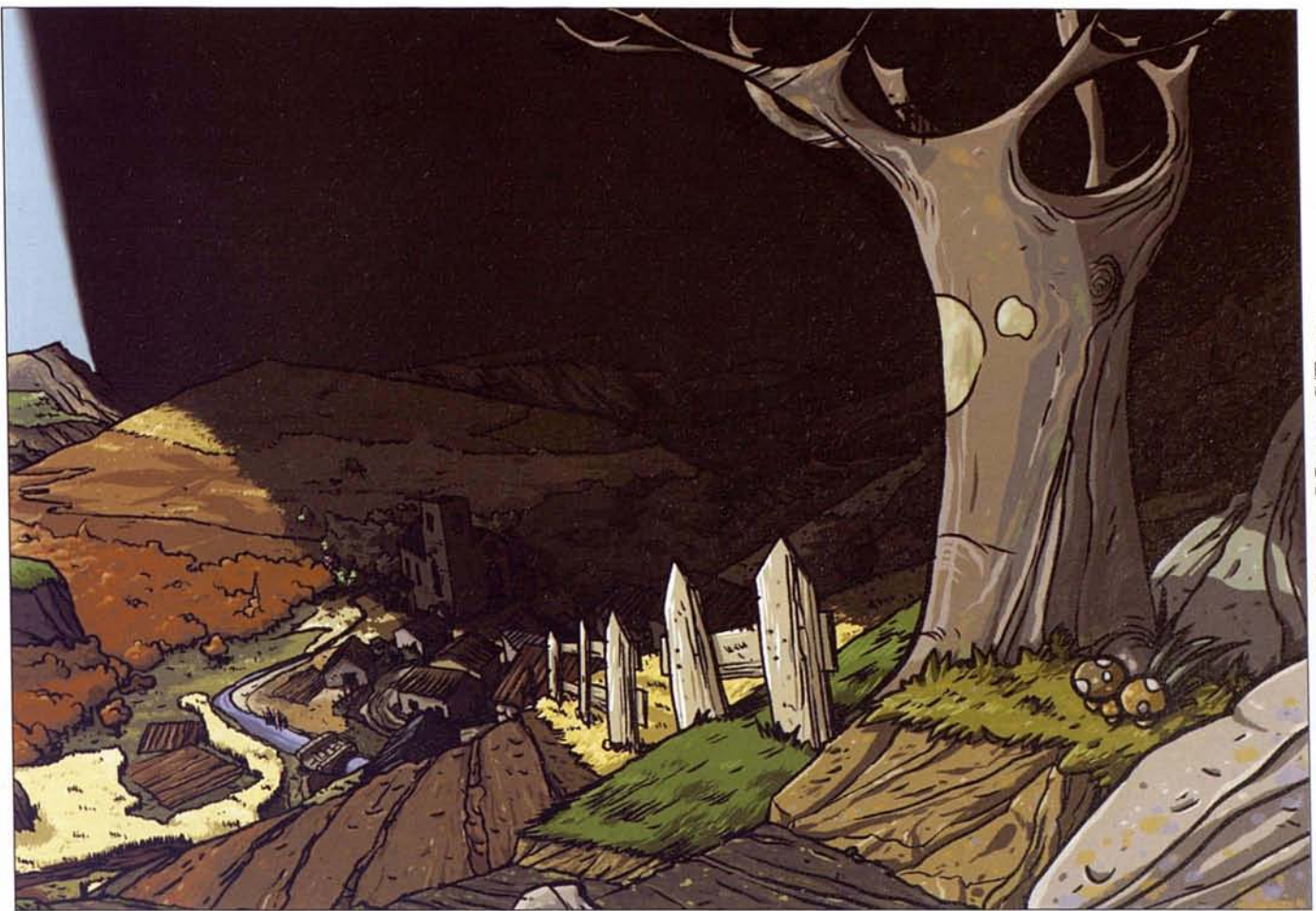
xabraham@teleline.es

Servei de venda amb lliurement
contra reemborsament

Servei de recerca de títols
de qualsevol especialitat

Carrer de Joan Miró, 62
07015 Palma de Mallorca

Pàrquing a 50 metres

Tomeu Morey S/T (s/d)

(A Miguel Hernández)

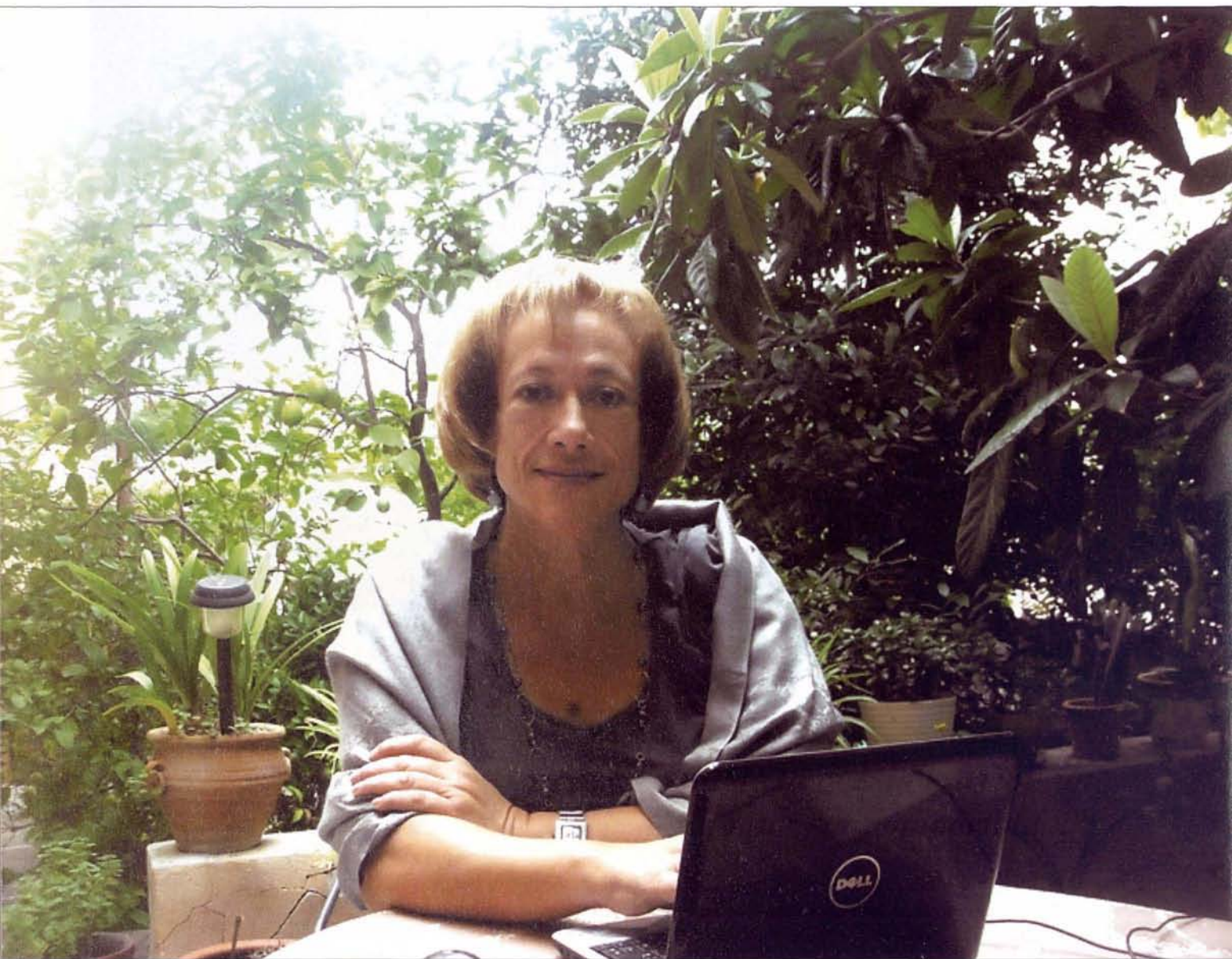
Per cantar,

pastor de cabres,
 de núvols, animàlies o d'aurores
 damunt un cos que absorbiries com el magma,
 per cantar com si solcares mediterrànies nervioses necessàries
 en aquest claustre úter de l'obaga,
 i dir que som ací com les estrelles (són?),
 que abastariem el món tan lluny del nostre,
 tan dins de la cova que encara ens embolcalla,
 pastor, tu què diries, a banda de la sang
 i de l'incessant raig i tot allò que esperonava
 el teu somni enfront d'una cruel realitat com ara ara?
 Com tu, hem sigut d'altres:
 marineres, pastores o fotògrafes,
 i ens hem vestit de flors, de dol o bé de punxes
 i hem vessat i hem construït, i hem deixat fites.
 Però no és que això no valga,
 és que és tan injusta aquesta lluita tenaç
 contra una mola que es bat i se t'abat i t'anihila!
 Però quan veig el raig de llum o les tempestes
 i la sang tan roja encara viva,
 sóc ombra del teu viarany,
 sóc germana amb tu del que et fremia.
 I mossegaria la terra per trobar-te en altres ulls,
 en altres mans caloroses, mai vençudes,
 perquè el raig et traguera d'on raus
 i et fes de nou un boc pastor de cabres.

(12-10)

Maria Fullana

(Inèdit)

“...les emocions són patrimoni de la poesia i arriba un moment en què la poesia es fa per ser compartida...”

MARIA VICTÒRIA SECALL viu i treballa a Ciutat, a l'artesanía de la psicologia, amb gent gran, que serveix la memòria com un tresor. Llegeix, escriu i recita poesia. Participa en actes de difusió de la poesia, la pau, la igualtat, l'eliminació de la violència de gènere i la recuperació de la memòria històrica. Col·labora amb les arts plàstiques: pintura, escultura i fotografia, en exposicions i mostres, en una proposta conjunta d'apropament i fusió. En Psicologia del llenguatge, ha publicat *Psicologia del llenguatge*, 1981; *La parla de l'infant* 1987; *La capsa dels sons* 1988. En poesia, ha publicat *L'indexifrabable codi*, Premi Rei en Jaume, 1997; *Heliografia* Premi Ciutat d'Igualada 1999; *Obert per defunció*, Can Sifre 2006. Ha participat a les compilacions *Poetes per la llengua*, Palma 1999; *Paraula de poesia*, Maria de la Salut 2000; *13 x 3 Poesia Perifèrica*, Inca 2006; *Eròtiques i despentinades*, València 2007; *La Catòsfera Literària*, Valls 2008; *Festival de Poesia de Lloseta*, Lloseta 2009; *Ressonàncies poètiques i pictòriques del món femení a l'obra teatral d'Alexandre Ballester*, Palma 2010. Col·labora periòdicament en el quadern cultural *S'Esclop*. En narrativa, ha publicat: *L'estel de foc*, 2n. Premi Guillem Cifre de Colònia 1983; *L'embolicadora*, Diario de Mallorca 1999; *Lluna Nova*, Premi Àncora, Sant Feliu de Guíxols 2001; *Els amants del Moll* finalista Premi Freixenet 2002; *La nedadora*, 2n. Premi de narrativa Montuïri 2002. Escriu el bloc *El pèndol de petites oscil·lacions*: <http://blocs.mesvilaweb.cat/Victoria>. Pertany al grup d'acció poètica *Fartdart*: <http://www.fartdart.com>.

- Què és la poesia?

Un acte d'amor, propi i aliè, un vehicle per anar per la vida, un salconduit, una ètica. Allò que és important per a una vida plena, personalment i col·lectiva, és important per a la poesia.

- De nina ja volies ser poeta?

Essencialment les coses que m'interessaven de petita em continuen interessant ara. Però si em demanes si volia ser poeta com una vocació, és clar que no. Era un joc més escriure, quan ho feia, i llegir era també un joc. Sabia que calia respectar els llibres, eren tresors. A ca nostra eren en una biblioteca de fusta amb portes de vidre, travesades per llistons al biaix i la clau a la vista, rodada, un petit santuari. M'entretenia mirar-los i l'àvia m'havia explicat la diferència entre prosa i poesia a la seva manera. La prosa s'escriu de tira-me deia-, com una notícia d'un diari, i la poesia a bocins curts, com un batec del cor, perquè la poesia s'escriu amb el cor.

Recordo també que quan anava en tren m'aferrava a la finestra i sentia que el paisatge em nodria, m'aclaria i em feia lleugera...encara ara és així.

La mort, el descobriment que tots hauríem de morir algun dia, la pena profunda de pensar que potser el pare i la mare també moririen, va suposar tancar-me a l'habitació, fer una bona plorada i escriure.

-Com neixen els teus poemes?

Alguns em vénen a camí, d'altres els cerco infatigablement. Els que em vénen a camí flueixen d'allò que m'emociona, inclosa la bellesa de la vida i de les coses, l'amor, allò que em fa girar la mirada i vibrar, o allò que em travessa de dolor. Ve a ser això.

Els poemes que cerco solen ser curolles que em signifiquen o em persegueixen: identitat, igualtat, justícia, país, vida i mort, llibertat.

També faig alguns poemes per encàrrec. Amb el grup d'amics lletraferits de *Fartdart* juguem a difondre la poesia i a inventar espais temàtics propis i aliens, actes poètics. Som un escamot, com ens agrada dir-nos. Amb el pintor Marquet Pasqual i els fotògrafs Teresa de la Fuente i Bernat Campins hem fet en diferents moments treballs conjunts d'imatge i paraula.

-Per què i per a qui escrius?

En un principi escriure va ser per a mi un aprenentatge necessari del llenguatge i dels sentiments. Després vaig poder fer-ho per compartir emocions, idees, les quatre coses de la vida en què crec... com quan tires un còdol a la mar i t'agrada veure'n les ones. Totes les emocions: el goig i el dol, la tendresa i la por, el desig d'alliberar-se d'algun jou del tipus que sigui, l'enuig davant les injustícies... Totes les emocions són patrimoni de la poesia i

“Ens n'adonàvem del gran valor de la paraula. La música i les cançons venien carregades de llibertat i de missatges”

Llegir i escriure va ser un joc afortunadament durant molt de temps, fins l'adolescència. No hi havia televisió ... Més tard escriure va ser un joc íntim, descobrir l'amor, l'amistat de les ànimes germanes, de companys i companyes d'estudi, les cartes que això generava - tampoc no hi havia mòbils ni escrivíem SMS's.

Ben aviat va agafar un caire, l'escriure, d'eina, de lluita, quan vam ser conscients de la dictadura, de la manca de llibertats i de la situació en què es trobava la llengua que tant estimàvem. Ens n'adonàvem del gran valor de la paraula. La música i les cançons venien carregades de llibertat i de missatges.

No teníem gaire coneixements acadèmics, però tots parlàvem aquesta llengua nostra; l'escrivíem, segurament pobrament i amb mancances, però ja sabíem que era i seria una eina indestructible. Vaig tenir la sort de conèixer Gabriel Ferrater a la Universitat de Barcelona i també Maria Aurèlia Capmany i tastar el que eren mestres de la paraula en poesia i prosa.

En aquells moments sí que vaig començar a veure que la poesia era gran i necessària i vaig imaginar secretament la possibilitat d'escriure'n de condreta algun dia. M'he torbada bastant a publicar poesia.

arriba un moment en què la poesia es fa per ser compartida, com qualsevol altre art. També escric per construir, nodrir i desconstruir el llenguatge, per esmolar-ne l'eina, per aprendre'l més i més. La paraula no ens és propietat, només en som els usufructuaris, l'hem de gaudir, servir i lliurar-la després...és patrimoni de la humanitat, cada llengua, cada literatura. No compta gaire el nom dels qui la parlen o escriuen, compta el seu llegat col·lectiu, la supervivència. A hores d'ara no compta gaire si Shakespeare, Lluïa o Homer eren un sol escriptor o un col·lectiu, compta allò que és la seva obra i el llegat que ens deixen, immens: què diuen i com ho diuen.

-Què creus que esperen de tu els teus lectors?

Els meus lectors dels llibres publicats no ho sé, no sé si en tinc gaires, ni tampoc m'ho han fet saber. Els lectors del meu bloc i els oïdors de poesia als recitals que faig esperen el que he dit: compartir, aprendre, sentir, com jo mateixa ho espero, gaudir, ser testimonis d'un temps i una manera de veure i de viure. Els blocs són una xarxa, un teixit a moltes mans i parers, junts construïm una mena de nau que conté una època. Els orígens de la

poesia van ser orals, els poetes, deïdors de sentiments i de gestes, potser orbs, cantaven i deien allò que sentien i volien immortalitzar. L'èpica venia a ser una eina de propaganda "política", de confecció de la identitat col·lectiva. Llegir poesia és un exercici necessari d'intimitat i reflexió, de cultura, però sentir-ne i sentir-la (per l'oïda i el cor) ens acosta l'emoció en carn viva, allò que volíem transmetre ho acompanyem dels elements suprasegmentaris del llenguatge... Ve a ser com un concert en directe: cal la partitura, però també saber-la interpretar i captar la reacció-emoció dels assistents.

-Com és el teu procés creatiu?

Si és un treball per encàrrec, per dir poesia i celebrar-la, solem pensar-hi en grup. Fem una recerca de continguts i d'autors i autores, assagem de trobar-hi un fil conductor, un continent, i alhora escrivim els textos propis que lligaran en un tot allò que volem comunicar: llibertat, rebuig de la violència, pau, amistat entre dones, el vi, el menjar, la lectura, l'amor, la mort, els orígens, la memòria històrica (com en el cas de l'homenatge a Pere Capellà)... Darrerament he treballat, com he dit, amb el pintor Antoni Marquet Pasqual, amic coral i excel·lent pintor. Ha estat i està essent una experiència enriquidora, interessantíssima, on poesia i pintura s'uneixen en una producció nova. Allò que volem expressar s'emfasitza i surt dels marges de cada un dels gèneres –quadre i poema- per vessar per cada banda. Complicitat i experimentació al servei de temes que als dos ens interessin: la identitat i la dona. D'altra banda, si vull fer un recull, trio el tema, per exemple: l'amor, els seus estats i fases que és el tema del llibre *Heliografia*; la natura, els seus missatges i metàfores: el tema de *L'indexifrabable codi*; la mort pròpia i aliena, la pèrdua, el dol: tema d'*Obert per defunció*. Escric en paper i llapis notes esparses, paraules generadores, paraules força, l'estructura que va prenent cos, versos aïllats, poemes en confecció. En selecciono, en rebutjo, els deixo reposar... quan en tinc un nombre suficient els agrupo, els passo a l'ordinador, veig el que en podríem dir la vista prèvia impresa i els vaig arrodonint, intentant deixar allò essencial que vull comunicar. M'agrada que les paraules s'avinguin unes amb les altres, amb el tema, amb el recull sencer. També he escrit amb una companya i amiga, n'Àngels Cardona, un recull a quatre mans: *Quan la llibertat era banyar-se nua*, en premsa, sobre la temàtica de la igualtat de gènere. Ha estat una experiència molt gratificant.

-El viu en solitud o necessites compartir-lo amb els que t'envolten?

Ja t'ho he respost un poc. En solitud es viu, com no pot ser d'altra manera, el procés d'engendrar el recull, d'escriure els poemes. Quan ja està l'obra més avançada ve el compartir, rebre comentaris i veure si aconsegueixes transmetre realment allò que volies. Si és un espectacle poètic d'aquests en grup, el procés és quasi assembleari, fem molta tempesta d'idees, fem i desfem fins que ens plau suficientment.

-Quins són els límits dels poemes?

Per a mi no en tenen, de límits clars, els poemes. En un poema a més de paraules hi ha música, hi ha ritme, hi ha forma, hi ha idees, hi ha sentiments, hi ha cultura, hi ha experimentació, hi ha bellesa, hi ha avantguarda i rereguarda, hi ha denúncia i goig, hi ha coneixement de les persones. Un poema pot ser escrit en un torcabocues, en una paret, pot ser cantat en una cançó, penjat en un bloc, exposat en un llibre, dit a cau d'orella, llençat com un avió de paper en una manifestació, lliurat en un metro a canvi d'unes monedes, escrit en un braç o tatuat, pot tenir autor/a o ser anònim, individual o col·lectiu, dit o escrit, deixat anar enmig dels diàlegs d'una pel·lícula o en una obra de teatre, ésser actual o ésser mil·lenari... No, no en té per a mi de límits. El límit el posa el qui el rep, aquelles persones que el reconeixen com a tal i poden dir: això és un poema, això és poesia i això no. Bé, l'autor també ho sap si el que fa és poesia o no, però és un art difícil, això de saber-ho de bon de veres...

-Quins projectes literaris tens de cara al futur?

D'immediat tres quadres – tres poemes, amb Antoni Marquet Pasqual. Possiblement s'anomeni *Reivindicació d'Aurora*, sobre el patiment de les dones i els infants a la guerra, dins un projecte col·lectiu més ampli de memòria històrica. Un recull –carpeta de poemes i prosa poètica– il·lustrat per Antoni Marquet Pasqual. Un recull de poesia que potser s'anomeni *Els estats de l'aigua*. Continuar participant en projectes de *Fartdart*.

-Quina manera tens per inspirar-te?

Mirar i de vegades comprendre, mirar i sorprendre'm del paisatge interior i exterior, les relacions humanes, l'amor i la mort, les coses de la vida... Una imatge visual genera altres imatges, es bifurca, fa laberints, toca la porta als sentiments universals, a les emocions i a la fi esdevé un interrogant o alguna petita certesa, un poema, un aforisme. M'inspiren els altres, la naturalesa, els paisatges natural i urbà, allò que ens mou, que ens pot fer millors...

-Què n'opines, dels guardons literaris?

Un mal menor necessari, una forma d'introduir-se amb facilitat al món editorial.

-T'atreviries a donar algun consell literari a un escriptor novell?

No és ben bé un consell, és una constatació: Cal lliurar-se a allò que es vol aconseguir amb passió plena. No fer gaire cas de les modes i tendències, seguir el teu instint... Però alhora, tenir coneixement i devoció suficient per a l'obra d'altres que ens precediren o ens acompanyen, ésser generós.

-Et consideres feminista?

En certa manera sí, però essencialment em considero una persona femenina en un sentit profund de la paraula, sóc una dona i m'encanta ésser-ho. En i amb les altres dones em faig i em comprenc. Em ve al cap un text de Rilke, ell ho deia així:

Un dia existirà la dona, el nom de la qual ja no significarà tan sols una oposició al masculí sinó alguna cosa en si mateixa, alguna cosa que no fa pensar en cap complement ni limitació, només en la vida i existència: la persona femenina. Aquest progrés transformarà (en un primer moment en contra de la voluntat dels homes que es veuran superats) l'experiència de l'amor; la canviarà de dalt a baix, la convertirà en una relació pensada, de persona a persona i no d'home a femella.

Afegiria que mentre no assolim la igualtat plena en tots els àmbits i l'eradicació de la violència de gènere, hi ha tasca a fer i cal el feminisme.

-Quina és la revolució pendent del feminisme?

Doncs aquesta, ideològica, de valors i de sentiments: Assolir la igualtat plena i fer-nos visibles. Els ideals del feminisme arribaran a ser els ideals de la humanitat: que la violència que produïm i podem tolerar sigui la mínima, que la productivitat sostenible i la solidaritat governin les economies i s'instaurin uns mecanismes correctors efectius de les desigualtats entre els pobles. Quan això sigui així haurem fet la revolució sentimental i de valors més important, més que la revolució industrial que s'ha fet de manera hiperbòlica i desigual (uns països a costa dels altres). El feminisme ha de proposar afrontar junts -homes i dones i mons diversos- el repte d'eradicar la pobresa, substituir l'imperialisme i les guerres de religió i raça per la solidaritat i el desenvolupament harmònic i sostenible. Les guerres i la pobresa sempre acaben patint-les més les dones i els infants. Avui per avui sembla utòpic això que dic però ha d'arribar. El capitalisme salvatge i competitiu que no vulgui fer passes cap a la reducció i posterior eradicació de la fam i la pobresa del món o bé s'acaba o bé ens n'anem tots en orris. Si em permetes, seré, conscient que ho som, emfàtica i utòpica: Ni dictadura del proletariat ni capitalisme, feminisme i igualtat. La revolució pendent cal que sigui del feminisme i de tota la societat.

-Dóna'ns un bon motiu per parlar de poesia en aquests temps difícils que ens ha tocat viure.

Molts, tots els que vulguis: la poesia ens salva, és una casa de Misericòrdia, com diu Joan Margarit. La poesia és el resultat de tenir coses a dir i de voler-ho fer amb l'eina de la paraula, estimant amb passió la paraula, amb respecte, com un músic que té una estimació i un respecte pel seu instrument. L'instrument de la poesia és la paraula i el desig d'un poeta és arribar a l'excel·lència de la paraula com a instrument, al servei del que vulgui fer i comunicar l'artesa, l'interpret, sigui del món intern humà o de l'extern - entorn, paisatge, societat- que sempre està mediatitzat pel primer, sigui deconstruint o inventant paraules, creant atmosferes i camins.... és per això que és important, a parer meu, llegir i pensar i sentir allò que han escrit d'altres abans, a ca nostra i a altres indrets. La poesia, a més de ser literatura, és ètica, ja ho he dit.

Josep Pizà i Vidal

Bolet literari 2010

Encontre d'escriptors valencians

Es pot dir que aquestes trobades literàries, que enguany han arribat a la seua segona convocatòria, van nàixer fruit de la casualitat o, dit millorment, de l'amistat que els escriptors tenen entre ells i que els duu a voler compartir moments especials en les seues trajectòries, a trobar ocasions per llegir-se mútuament... això, i el lloc d'origen d'uns dels seus creadors, Ramon Guillen, els va dur a pensar que estaria bé de reunir-se per fer un dinar al port de l'Albufera de Catarroja.

Aquest dinar anava a anar al volant de l'all i pebre. I del que hauria estat un dinar entre amics va passar-se a pensar en un dinar literari, on es convidaria a tots els autors de què es tenia coneixement, i se'ls contava que només existia una única condició: els autors que s'anirien a assistir haurien d'escriure una composició al voltant del condiment culinari que centrava aquesta trobada gastronòmica (l'all i pebre, el primer any). A aquell dinar, hi assistiren una vintena llarga de participants, però foren molts els que s'adreçaren als dos organitzadors (a part de Ramon Guillen, també Francesc

Mompó) per dir-los que els hauria agradat de participar. Ben aviat, es pensà que aqueixa trobada hauria de repetir-se i, així, va passar-se a una segona trobada gastronòmica, aquesta vegada a la localitat interior d'Otos, i on l'ingredient seria el bolet. D'Otos, hem de dir que es tracta d'un poblet menut, entre muntanyes, amb poca població, i que té un magnífic museu a l'aire lliure de rellotges de sol. El dinar tindria lloc a un hotel rural, «Ca les Senyorettes», ubicat a una casa antiga i molt ben restaurada del poble, amb unes vistes bellíssimes de la muntanya. Allà es procedí al dinar i, en acabant aquest menú tan saborós que va tindre per base els bolets, arribà el moment de les lectures. Cadascun dels poetes procedí a llegir les composicions que havia imaginat. Totes foren molt ben rebudes, com era d'esperar, per la gran qualitat dels autors reunits. I el fruit d'aquest treball és el que ara esteu a punt de llegir... I, com no, l'any proper hi tindrem una nova ocasió per gaudir de la bona cuina i de la millor literatura. Tots els autors esteu convidats!

Alfons Navarret

No hi havia a la Vall dos amants com nosaltres

De fet, ni em coneixies. T'estimava sense nom ni aixovar, et parlava en paperets dispersos plens d'una cal·ligrafia urgent, de sintaxi ingènua. Et veia passar amb la mirada en un puny i em desullava amb la proximitat epidèrmica que col·lapsava ritmes vitals, capaçs de retornar al cardiograma només en la clandestinitat dels somnis ardits. Un dia et vas acostar. Ens vam acostar, i a l'endemà del cap de molts dies vam compartir els noms però no els aixovars, vaig perdre la cal·ligrafia sobre llençols imminents mentre estorinyàvem una eternitat defectuosa.

Ho recorde ara que hem vingut a dinar. La realitat va esborrar la il·lusió, la va esgargar pels plecs dels hàbits quotidians, dels gestos casolans que tapaven el desig que fugia costera avall, cap al barranc de deixem-ho estar. Ho recorde en veu alta, després de tants anys; i a l'hora de demanar, quan em preguntaràs si vull bolets, diré que ja en vaig tindre prou amb aquell.

Josep Albinyana

(Inèdit)

Bolets a Otos

Diluiràs el salnitre de la mar
amb el llamp de mirada que et resta.
Així, suraran les darreres alegries
al teu abast: golafres bolets a taula,
el got de vi que encara et regalima la gola,
la impagable abraçada d'amics i lletraferits,
la policroma llum de verds que nega la vall...
Oh, vells felibres valencians,
com enyore els vostres desfics i xerrades
entorn de la taula del Gai Saber!

Otos m'ofereix avui el caliu,
l'harmonia i la nova lírica de tardor.
El record dels esclata-sangs s'enjogassa amb
aquells pits de donzelles enmig de desmais sense fi.
Neteja l'òxid del teu bolet,
avorrit poeta urbanita!
Sols així et floriran de nou les buguenvil·lies
i, potser així, escriuràs el vers definitiu.

Lluís Alpera

6 de novembre de 2010

(Inèdit)

Bolet de garrofer

El vell garrofer gegant del tossal de la mar ens brindava cada any un bolet esplèndid. Amb les primeres pluges de finals d'estiu i els últims rajos càlids de principis de tardor, la corfa s'obria i, just al cocó de la soca, des d'allà on les branques s'enlairaven, creixia un pilot de carn vegetal, blanca, suau i olorosa.

En pagana i golosa processó anàvem els veïns de la contrada a tallar el bolet, quan ja mesurava més de dos pams i les làmines encara eren tant tendres com el cor d'una ametlla verda.

A la vora del garrofer, amb el fullatge per sostre i la mar com a teló de fons, celebràvem una peculiar festa pastoral campestre. Jugàvem, xerràvem, contàvem, cantàvem, ballàvem mentre, en improvisats foguers, es cuinaven les rodanxes de bolet en una variada gamma de plats. Bolet a la planxa amb salsa d'oli i pebre roig; guisat de bolet amb tomaques seques i creïlles tardanes; bolet arrebossat amb pa ratllat, ou i herbes de muntanya; sofregit de bolet amb pebreres i tomaca; bolet menat amb espàrrecs, ous i alls tendres; mil fulles de bolet amb verdures i formatge; arròs de bolet..., i encara hi havia innovadors llépols, practicants de la "new cuisine", que ens endolcien el paladar amb un *carpaccio* de bolet adobat amb llima i mel, acompanyat de figues seques, panses de la Marina, garrofa ratllada i flamejat de mistela.

Quants aromes i sabors!

Però fa cinc anys, ai! pesar! l'encontre del veïnat del tossal al voltant del garrofer es va avançar a la primavera. La processó golosa es tornà en manifestació irada, la festa gastronòmica es convertí en trobada de protesta, contra les serres mecàniques que esquarteraven el vell garrofer gegant i les pales dentades que arrancaven els trossos del tronc de soca-rel.

Per a callar-nos, i fer com si ens donaven satisfacció, plantaren deu garrofers a l'entrada de la nova urbanització del tossal de la mar.

Ni que n'hagueren plantat deu mil, cap d'ells no fa bolets ni ens ha reunit a la tardor sota una acollidora ombra remorosa.

Pepa Guardiola

Montgó, octubre 2010

(Inèdit)

15

Relat per al Bolet Literari

Avui has despertat a la cambra d'infantesa. Els mobles ja no són de color rosa, ni el verd intens vesteix les parets. Tampoc la llum és la mateixa. Només fusta sobre blanc. Auster. Trist.

Has tornat al poble per veure els pares. Bé, la mare i la tomba del pare. Decideixes comprar al mercat de Sant Roc un ram de gladiols, com els que plantàveu a l'hort dels avis. Penses que entre flors potser et siga més senzill parlar-li'n.

T'hi dirigeixes a la ciutat del silenci amb el record d'una promesa que no acompliràs. Imponent, fidel, la Mariola t'acull i t'acompanya durant el trajecte. No pots deixar d'observar aquell home que marxa al darrere d'una xiqueta cridant no córregues colobreta, has d'aprendre a escoltar la terra. Els mires amb atenció. Sou vosaltres: tu i el pare. Que no donaries per ser de bell nou colobreta, i prémer la mà del pare, fortament, contra la teva. I compassar el ritme de la teva respiració amb els batecs de la terra.

Tanmateix prems el ram i acceleres les passes...

Només uns elegits poden sentir la terra. Només uns elegits són capaços de trobar els seus humors. Només uns elegits poden perllongar l'estirp. Davall unes ulleres massa grans, una xiqueta de set anys arruga les celles i fa per entendre aquella sentència: és l'elegida del pare.

Acceleres les passes i amagues les llàgrimes davall les ulleres de sol...

Un dia com avui, com cada primavera d'hivern, marxàreu a la muntanya per renovar la vostra promesa i la terra, fidel testimoni, us ofrenaria amb els seus fruits. Però avui la terra també plora i els esclata-sangs es quedaran sense collir.

Travesses la porta que separa el soroll del silenci, el moviment de la quietud, la vida de la mort. Has arribat aviat perquè sempre et perds i tems que la foscuria et descobreisca. Te n'adones que la caixeta de xiprers ha tornat a eixamplar-se. Implacable i despietada realitat! T'acostes a la tomba del pare, sense saber-ho, i els records s'acceleren.

El pare aparta la fullaraca i en la soca d'una carrasca apareix una flotada de bolets, i tu vas dipositant-los a la cistellet de vímet com si foren éssers vius —Ho són? Ho eren? Ara ets una xiqueta que plena de nervi deixes caure uns quants fongs a terra. Els arreplegues i acabes d'omplir la cistella amb un ordre exquisit vestida d'adolescent. En el moment que abandoneu la muntanya ja ets la dona que està agenollada en la tomba de son pare.

Altres cop el vertigen insuportable de tantes vegades. Pare... balbuces, pare... continues... pare! sentencies. Altres cop et quedes sense paraules. I t'abrades a la pedra, t'abrades a les imatges, t'abrades a ell. I llavors un bri d'aire fa dansar un grapat de fulles músties que embruten el record. I ho veus: fins allà ha brollat la saba de la terra en forma de bolets: la vostra promesa renovada.

Mercè Climent

(Inèdit)

Nanobolets

"No ho sé, prova'l", foren les últimes paraules que va sentir.

Dissimuladament saluda una colla que passa pel camí. No aixeca el peu fins que són lluny, però els fredolics no suporten tanta pressió.

El gust de les mocoses el transporta amb facilitat al paradís, i cada tardor signa un pacte amb l'enyorança. Olor de castanyes per testimoni.

Jesús M. Tibau

<http://jmtibau.blogspot.com>

Bolets, oferiments del fang

que s'obri viu,
 fruits de l'aigua
 que entrega a la llum
 retalls de l'iris,
 tactes de cel llunyà
 tornant al sol
 l'alba que sempre comença.

Mosseguem en tu la terra,
 l'obscuritat que som,
 en la boca el tast
 intens de la vida,cos lleuger,
 saba espessa, suc calent.

Berna Blanch

(Inèdit)

(Perquè m'agrada més trobar-me un bolet que menjar-me'l)

Darrere el romani s'amaga
 la imatge que ompli els ulls
 d'un somni vermell.
 Ruixim de sang, olor banyada
 per la boira en degoteig.

Bolet, pebràs, esclata-sangs,
 rovelló, fong...

Quantes paraules per al nom de la bellesa,
 per al tacte moll i esvarós
 d'allò que a la terra li brolla.
 No hi ha ensurt tan sobtat
 com la sorpresa quan apareix
 davant de la mirada a l'aguait.

No l'he de treure del lloc on habita
 ni separar-lo de les arrels que el fan tan efímer.
 Es quedarà bategant al caire de la pluja
 que li naix a la tardor.
 No vull caçar la llibertat que l'envolta.

M. Carmen Sáez

(Inèdit)

Otos 1

a mitjanit s'aturen els rellotges:
benicadell al fons, otos descansa.
la veu amfetamínica d'anne sexton

ressona ací com bruixa esperitada,
amb ira o amb amor el sempre jove
cummings narra el destí del jove olaf.

sense adjectius la teua veu, la meua,
la veu dels bons amics. carles pastor
tempteja ritmes d'amor i protesta

Otos 2

de matinada el bosc de la tardor
amb el reixiu i la pinassa seca
els nostres sons acull, el nostre pas.

abans d'ahir el dia de l'anguila,
avui ens convoca un dinar de bolets.
jordi albinyana pinta mots antics.

tots al voltant de l'arrel de la pedra:
d'un fosc present que el nostre cant amaga
pedres i veus ens diran el futur

Fredolic - Tricoloma terreum

Bolets

The mushroom is the elf of plants

Emily Dickinson

We shall by morning / inherit the earth

Sylvia Plath

Els cercadors de pebrassos violaran els silencis

M. Villangómez

Hem arribat al bosc) bolets, pebrassos,
trompetes de la mort, bolets de tinta,
barretets, camagrocs, bolets de soca,
moixernons, pentinelles, ariganys,

llengües de bou, bolets de garrofera,
ceps, orelles de llebre, rossinyols,
bolets de xop, llenegues, corretjoles,
ciurenys i rossinyols de pi, carlets,

pets de llop, ous de reig, tòfones negres,
gírgoles, fredolics, esclata-sangs,
pinetells, apagallums, cogomelles,

escarlets, gírgoles de llum, moixins,
cama-secs, rovellons, bolets de roure,
múrgoles (*i hem violat els silencis*)

Jaume Pérez Montaner

(Inèdit)

Girgola de garrover, fotografia: Magdalena Vidal (Sa Garriga de Son Sardina, Mallorca, setembre 2005)

Joan: fotografies dedicades a Miquel Perelló i Ramis "Germà" (Santa Eugènia, Mallorca, 11-XI-2010)

A la recerca de bolets

Era menuda amb un paisatge pedregós.
M'aferrava al pare per saber del verd olivaci,
la casa dels amics a Vistabella, Fredes,
la Tinença de Benifassà, els ports de Caro...

Ara, només tinc records de pluja
que em porten el vermell de les fulles,
i l'amagatall dels bolets.
No vull perdre aquella sensació
que recorre la humitat de la terra,
ni el somriure de qui ha omplert la cistella
de vímet de l'àvia.
M'estime tant el crit dels nens
al trobar els cabassets sota terra dins del bosc,
els rubiols, els camagrocs o les murgoles.

L'olor fresc de la tardor,
la veu del boletaire que assenyala la troballa,
la rosada damunt el romaní
que perfuma quan el vent la desfà.
Ara, aquest dinar em crema els llavis.

Travesse el bosc dels bolets,
la flaire del camí de Fredes feta paraula
en la vostra veu, mirall de poemes,
en cada vers encès, el ritme
del caminant que busca en la natura
escoltar la vibració tènue de les estacions.

Maria Carme Arnau

Tardor 2010

(Inèdit)

El bolet literari 2010

Ca les Senyorettes, Otos, 6 de novembre de 2010

QUI SEMBRA MISÈRIA RÀBIA RECULL **(o, si més no, un mortífer efecte antabus)**

«Ja n'hi ha prou d'aquest coll, malparit», es va dir, recordant els magrejos amb què aquell porc l'havia torturada de petita, a ella i a un sens fi d'infants, durant les classes de religió de primària.

Algú havia de fer quelcom, quelcom discret i efectiu. Discret, perquè ningú no pogués penjar-li el miracle, i efectiu, perquè aquell cabró no tornara a tocar cap criatura.

El destí l'havia triada per a prendre'n venjança, però no seria ella qui el passaria a tall d'espasa, ho seria l'atzar, en forma de ruleta russa micològica; ja que, tot i que al seu restaurant no es servia alcohol, sabia molt bé que, abans o després del tiberi, aquell sac de carn carregat d'alifacs no podria estar-se de fer un glop del contingut de la petaca que sempre duia a la butxaca interior de la sotana.

«Qui la fa la paga», va sentenciar mentre torcava parsimoniosament, amb un tovalló blanc cent per cent de cotó, els cantons del plat que acabava de cuinar: un saltat de surenys, rossinyols i bolets de tinta al vi olorós amb espadenyas fresques i fesols de santa Pau, que camuflava a la perfecció dues peces trossegades d'un altre entintat més acordat amb el tarannà del pervertit, el *coprinus atramentarius*, altrament dit bolet de femer.

Tot seguit va empenyar la porta batent que separava la cuina del saló menjador i, més erta que un fus, s'adreçà a la taula on el pèrfid curat l'esperava amb candeletes per tastar l'últim àpat.

Encarna Sant-Celoni i Verger

(Inèdit)

Rossinyol de cant alegre

o

trompeta de la mort

Quanta lliçó hi ha en la senzillesa
del teu retorn,
mite desitjat pel prec o la ploma,
claustre o espasa de sofre
i liri com llengua de ponent.

Crosta de cant i de pi
dibuixant el color del concepte
en la llunyania dels temps,
pedra que t'estens a l'ample de l'ull
i que com una mare sol·lícita
et tapa els peus fins al migjorn.

Esperes ple de paciència,
quan la primavera d'hivern
invoque els dictats de la muntanya,
que una melodia d'aigua
faça el miracle anunciat
i el fang esdevinga carn
de pell coneguda i veu clara.

Aleshores, digníssimament,
com una gola geminada,
t'elevant de la terra
sobiranament i lliure
i no hi haurà ni llei ni corbella
que et segue l'alè del cicle.

Oh bolet nostrat,
seràs rossinyol de cant alegre
o trompeta de la mort seràs.

Francesc Mompó i Valls

(Inèdit)

Els bolets que m'agraden: *lactarius*, *boletus* i *amanita*

El més nostre de tots tres n'és el *Lactarius*: rovelló, esclata-sang, pinetell o pebràs. Els primers noms es prenen pel color roig, sangonós de la carn cruixent d'aquest fong que taca com el rovell de ferro o d'ou. Aquesta espècie vermella "sanguifluus", més cotitzada en uns llocs, es ven barrejada amb la "delicius" en altres. Siga com siga, tots dos són deliciosos i una mica picants si es mengen crus. Si el fregim amb alls tendres o el guisem en brous diversos deixa un caldo d'una densitat suculent. Rep el nom de Pinetell per l'hàbitat on es troba, però també n'hi ha entre avets, faigs i alzines. De pebràs, en diem perquè també n'hi ha l'espècie "piperatus", sovint quasi tan piconós com el pebre, fins al punt que en algunes zones ja no se'l mengen. S'hi poden trobar arreu del món, entre 400 i 1400 m, en sòls de 4 a 7 ph d'acidesa, i a temperatura inferior a 37°C, ja que a més calor els fongs -ectomícoriz- que colonitzen els boscos on creixen els rovellons no poden viure. Llavors resten latents esperant condicions per rebrotar. Per això els reveurem després de pluges moderades segons clima i altitud. Al nostre país, són habituals a les dues primaveres, més a la tardor i a la part temperada de l'hivern.

El cep o sureny és, segons els romans, el bolet "*aedulis*" = comestible, del verb "*aedere*" que amb la preposició "*cum*" va donar el castellà "comer" - *cum aedere* = menjar amb companyia. Aquests ceps tenen pell marronosa i carn blanca, d'un sabor dolç i delicat com un fruit d'avellana o pinyó. És el bolet de cistella dels Alps, de França a Eslovènia. Però també dels Pirineus i d'altres serralades per tot d'Europa, en boscos de roures, faigs, castanys, alzines, i sobretot de coníferes. Com el *lactarius*, el *boletus* és present a tots els continents. Si són joves, són molt bons crus amb un raig d'oli verge d'oliva, una mica de pebre i sal Maldon. Però els podem guisar de qualsevol manera car admeten barreja amb quasi tot tipus de queviures: ous, verdures, aviram, peix i carn. El millor d'aquests bolets és la possibilitat d'assecar-los per a menjar-los la resta de l'any. A remulla prèviament, l'aigua que deixen desprèn un aroma intens i exquisit per fer pastes i arrossos. Recomane ben encaridament el rissoto de ceps amb mica de cansalada entreverada (fumada amb fusta) i generoses virolles de Parmigiano Reggiano. La pols d'aquest bolet assecat aromatitza intensament qualsevol àpat exigent.

Per acabar, us parlaré amb plaer de l'*amanita* cesàrea. Un bolet de Cèsars que té realment molta anomenada. Tan exquisida era per als romans que,

fins i tot per consumir-la, s'arriscaven a enverinar-se amb altres amanites com ara la perillosa *Phalloides*, amb què Agripina es lliurà del seu marit l'emperador Claudi. Així doncs, la perillositat de ser confosa per altres de verinoses, per aquells que no en són experts i l'escassetat en els boscos causa la devoció que li professen els micòlegs. Item plus, la reverència dels gastrònoms que la fa encara més buscada. Com ara l'or i els minerals preciosos: com menys n'hi ha major n'és la demanda. I a més demanda, més alt el preu. Però és que les virtuts gastronòmiques i culinàries també l'acompanyen. Per no parlar de la seua bellesa morfològica. Nosaltres en diem Ou de reig o senzillament reig del llatí "REGE". El rei dels bolets. Quan naix, apareix un ou ocre o vermell entre el tel tou que sembla de gallina. L'ou rogenc creix i tija un peu alt de 10 a 15 cm amb un barret de fins a 20 cm que finalment s'aplana. Aleshores, adulta de poc dies, el vel o mantell blanc es desprèn i forma l'anell típic de les amanites.

Jo l'he tastada sempre crua i crec que no cal amanir-la gens car té una carn tan asserenada, subtil de tast, de tacte sedós, i textura tan equilibrada, que amb un raig d'oli verge ja fa plaer de menjar. O bé podeu fer-li un tomb lleuger a la planxa. Procureu, però, cuinar-la no mixturada. Perquè és cosa tan fina que entre rentats i barreges podem perdre la criatura o descolorir-ne el tast.

Bolet, però, mai no ha estat plat únic, car ell és de tast auster per bé que ens regala l'aroma amb alegria. Donem-li doncs, amics, la calor d'un bon glop de vi negre, garnatxa, boval, monestrell o ull de llebre. I salut al bolet! Que és fong humil, transformador actiu i vertader aliat del món sorprenent i constant. En canvi constant i sempre nou: per estrenar.

Francesc Collado, Foios, octubre 2010

Amanita - Amanita rubescens

Els rossinyols d'Oslo

El tercer dia després que m'acomiadaren del restaurant de la Malva-rosa, me'n vaig anar a collir bolets a Oslo. Sobretot, rossinyols. Sempre és el mateix: tres mesos de substitucions i al puto carrer. A la fi de cada contracte, per relaxar-me, me'n vaig a buscar fongs. A mi sempre m'han agafat a primeries de juliol i m'han acomiadat a la fi de setembre. La gent agafa vacances, i jo ocupe el seu lloc buit. Després, quan tothom torna de la platja, a mi m'envien a l'atur. Aleshores comencen les pluges de la tardor i jo prenc l'avió i me'n vaig a Oslo a cercar bolets. Sobretot, rossinyols. A l'octubre, sota els avets, després de l'estiu i abans de les neus, en surten pertot arreu. És el moment d'agafar la cistella de vimet, la navaixa d'esbudellar porcs i el pal de fusta, i escorcollar muntanyes senceres. Sovint arribe al cim i, quan no em veu ningú, ploree de ràbia. O ho maleïsc tot, i em cague en Déu. També, més d'una vegada, he buidat la cistella plena, he agafat furiós el pal i he destrossat tota la collita: fredolics suculents, pinetells deliciosos, fins i tot rossinyols exquisits acaben esmicolats per cops arravatats i patacades forassenyades. Una putada, el meu caràcter violent, perquè els bolets no es mereixen que els maltracte, pobres meus, tan saborosos que són.

La pregunta lògica és per què tan lluny, a Oslo. I la resposta és que no hi ha un altre lloc que em coste vint euros d'anar-hi, en octubre, i estiga rodejat de boscos plens a vessar de bolets. Sobretot, rossinyols. És la màgia de les ofertes irresistibles dels avions de baix cost. A Oslo a les nits potser fa fred, però encara no gela i les nevades encara no han cobert amb un mant blanc el paisatge dels voltants. A més, a Oslo parlen una llengua incomprendible, el noruec. Potser per a uns altres això és un inconvenient, però per a mi és un avantatge. No vull comunicar-me amb ningú. M'agrada ser un estranger. El mòbil l'apague, perquè vull estar ben tranquil, sense que ningú no em moleste. Hi vaig per descansar, per estar a soles i oblidar-me dels mals rotllos. Amb una motxilla, un sac de dormir, dues mudes, un impermeable i unes quantes llaudes en conserva tinc prou per endinsar-me entre els arbres i ser feliç. Sóc molt destre i amb un manyoc de branques em faig un aixopluc decent, perquè enllà plou un dia sí i un altre també. Per als tres o quatre dies que hi romanc, m'és suficient.

Rossinyol - *Cantharellus cibarius*

Bé, si trie Oslo, ho reconec, també és per un altre motiu una mica més inconfessable. La primera vegada que hi vaig anar, vaig tenir una discussió amb un noruec molt maleducat. El vaig trobar al bell mig del bosc, davant d'un redolí meravellós de bolets fantàstics. Sobretot, rossinyols. Vaig intentar d'explicar-li que tots eren meus, sense cap excepció, però no volgué entendre'm. Ell també en volia collir alguns, però no li ho vaig permetre. A la fi es va cabrejar, m'espentejà i jo, en un acte reflex, vaig alçar el braç i, amb el ganivet, li vaig tallar el coll. Ho vaig fer d'una manera molt natural, ràpida i neta. Em molestava i el vaig matar, així de senzill, sense més complicacions. El cas és que d'això ja fa quatre anys. Per descomptat eixe incident no m'ha impedit de tornar a fer la meua collita anual de fongs. Sobretot, rossinyols. Però reconec que ara també hi vaig per un altre motiu. Quan vaig degollar aquell noruec tan desagradable, em vaig adonar que a més de recol·lector de bolets també sóc, si fa no fa, caçador. No de conills ni de raboses ni de porcs senglars. De persones. D'ençà d'aleshores els boscos d'Oslo són el meu vedat de caça. Des de fa quatre anys hi vaig, cada vegada més entusiasmada, més emocionada, més exaltada. A més, he comprovat que la sang humana és un magnífic adob pels bolets. Per això, sempre que hi assassine un passejant solitari, a l'any següent torne a l'escenari del crim –del qual la policia noruega ja ha retirat el cadàver– i sempre hi trobe, com un miracle gloriós, un cercle de fongs deliciosos. I sí, ho han endevinat, són, sobretot, rossinyols.

Albert Forment

(Inèdit)

Alicia i el bolet

(A Joan i Assumpció Olivares. A tots els amics de l'Olleria)

Frescor i lassitud banyen el bosc.
Els arbres gegantins cerquen el sol
primerenc del matí per desempallegar-s'hi
de la tenaç rosada;
i al sotabosc, desinhibides heures
es cargolen als troncs provocadors i fàl·lics,
mentre que les falgueres turgents i decidides
despleguen els seus dits des d'una espiral tendra
en un gest sorprenent de permanència.
Sobre un bolet del món encara més petit,
només de tres polzades,
un gran erugot blau fuma, tranquil·lament,
amb els braços plegats, amb una pipa turca.
A l'escena arriba mormolant Alicia
sobre la seua mida (encara no se sap
que la mida no importa),
puix fins ara ha encongit i crescut
vàries vegades, i voldria assolir
una alçària raonable.
De puntetes mira sobre el bolet
i els seus ulls topen amb els de l'Erugot,
que l'ignoren. Un mussol argentat
inicia el vol, fugint de la tempesta.
Però no hi ha motiu per preocupar-se.
Després d'un interrogatori curt,
i alguna recriminació -al capdavant
tres polzades és una bona mida,
just la de l'Erugot -, ell s'apiada d'Alicia
i diu mentre s'arrossega cap a l'herba:
"Un costat et farà més alta
i l'altre et farà minvar".
"Un costat, de què?" -pensa ella.
"Del bolet" -diu l'Erugot com llegint
el seu pensament, i hi afegeix:

"Encara que jo de tu m'ho pensaria,
car de les aventures que et resten
no hi ha cap que s'asemble
a la d'uns lletraferits, homes i dones,
on es promet gran festa
gastronòmica -a base de bolets -,
literària, musical i pictòrica.
El poble es Otos, a la Vall d'Albaida,
i "Ca les Senyoretetes" és el lloc.
Imagina't, en canvi, quina mediocritat
prendre't el te amb la Llebre de Març,
que sabem que està prou boja,
el Barreter i el Liró, que no ho estan menys,
o trobar-te amb la reina i la seua sinistra afecció.
Hi ha un requisit, tanmateix:
que faces un escrit sobre el bolet,
al teu antull, i el llegesques en públic."
Alicia es queda pensativa.
Dubta i per això existeix;
al País de les Meravelles ha vist
molt de prepotent i mal educat,
animals i persones molt estranyes,
però ha viscut la fantasia
i veu difícil elegir entre el plaer
dels sentits i el plaer dels somnis.
Definitivament, en el seu menjar i beure
encara no ha tastat el bolet de la síntesi,
el nostre, el bolet que no exclou.

Isabel Robles

[«El bolet literari», Otos, "Ca les Senyoretetes", 6-11-2010]

(Inèdit)

D'allò que podria haver estat un poema sobre bolets

Esclata-sang - *Lactarius sanguifluus*

pren la seua forma
la mira subtilment
per alguna evidència
hom li ha dut un paraigües
potser a fora plou
mes no l'ha de prendre
com la llàstima dels ulls
d'algú a la vorera
més lluny d'un poema bell
i ja sublim

va colgant la nit
sota les branques i abismes
nota el cos molt més sòlid
i líquides paraules
li ragen pell enllà

què haurà de ser un somni
mentre plàcidament s'adorm
consumat boletaire
t'ha pres i ara esperes
dins d'un fugaç cistell
els cops esmolats de la vida

Alfons Navarret

(Inèdit)

Toca'm els bolets *

El pebràs, de mena rústec,
enèrgic i emblanquinat,
és el primer que s'afanya
a treure el cap ben cepat.

Els pebrassos, malparlats,
juguen al tuti, manilla,
al dòmino renegat,
al cau i a la bescambrilla.

Fan misses negres al bosc,
convoquen el Gran Llimac,
i quan es tornen bavosos,
van i li donen pel sac.

Després ve el bolet de bou,
és groc, humil i d'esponja,
precursor dels rovellons
i beat com una monja.

Cantharellus de mil classes:
cinereus (I) i altres cognoms,
cornucupioiodes, *cibarius*,
sonen com Stradivarius.

Les mocoses que lleneguen
són tímides i sucoses,
s'amaguen sota el fullam
com les verges ruboroses.

I ara els homes de la City,
els fredolics o negrets
que amb el seu barret de feltre
fan camí tots polidets.

Cal trobar el bolet preciós
i que gasta el nom més bell:
Clitocybe nebularis,
bromosa, perla, joiell.

I les rússules llampants,
vinoses, morades, roges,
que s'enjogassen pel camp
com si fossin cabres boges.

Ja he dit un bocí de llista
i sabeu que és infinita:
Falten ceps i rovellons
que, segons com els ... toquem,
són uns bolets de collons.

Olga Xirinacs

(Inèdit)

* *LO GAYTER DEL GLORIETA*. Octubre 10

(I) És el negre, que en diuen trompeta de la mort, però el de menys qualitat organolèptica dels tres que solem conèixer.

* Als amics que, per molts anys, celebren el Bolet.

Una Arcàdia feliç DE MIQUEL LÓPEZ CRESPI

L'escriptor Miquel López Crespí ha estat guardonat un altre cop; ara amb el Premi de Narrativa «Pare Colom» (Inca, 2010) per *Una Arcàdia feliç*, que ha publicat Lleonard Muntaner Editor.

Aquesta novel·la forma part d'una trilogia que ens situa a Mallorca en temps de la guerra civil, en els mesos més àlgids de la repressió feixista i quan l'escriptor Llorenç Villalonga s'adhereix a la Falange i col·labora activament amb el *Movimiento salvador de España*. En *Una Arcàdia feliç*, el prosista centra la seva atenció sobre Llorenç Villalonga i intenta novel·lar el món íntim de l'autor de Bearn. En començar-ne l'escrit, a López Crespí li bullien moltes qüestions dins el cap. Es preguntava com era el cosmos d'aquells professionals de classe mitjana amb somnis aristocràtics i quin era l'ambient d'aquella classe social en temps de la II República?

dama, la irònica crítica al grup que envoltava l'Escola Mallorquina i als seguidors de Miquel Ferrà i Maria Antònia Salvà? Com era el món que circumdava la revista *Brisas*, aquell univers cosmopolita i *snoob* tan allunyat del sentir i distant del bategar del poble mallorquí? Com eren les nits de joia i disbauxa de la petita burgesia palmesana i quines foren les relacions de Villalonga amb la ballarina Eva Tay i l'escriptora Emilia Bernal? Com succeïren aquelles les fetes de campanya i conspiració contra la II República juntament amb el fill de Bernanos, Ives, el qual demanava una "revolució sagrant" per acabar amb el comunisme? Per quins motius els socialistes de l'època ja el veïen, a l'autor de *Centro* — petita Bíblia dels reaccionaris del moment — com a un element molt proper al feixisme? I, a despit de la banalitat que traspuava *Brisas*, que dirigia el futur autor de *Bearn*, era tan palpable la seva posició política?

Novel·lar aquell microcosmos social, polític i cultural "era un repte, una temptació molt forta", diu López Crespí.

López Crespí, abans d'escriure *Una Arcàdia feliç* i *Les vertaderes memòries de Salvador Orlan*, ja havia novel·lat altres aspectes de la guerra civil. Així, a tall d'exemple, a *L'Amagatall* (Premi «Miquel Àngel Riera» de novel·la 1998), havia furgat en l'univers de les dones i dels homes amagats per tal de salvar-se de la repressió; i, en la novel·la *Estiu de foc*, (Premi «Valldaura» de novel·la, Barcelona 1997, Columna Edicions 1997), i en l'obra *Núria i la glòria dels vençuts* (Pagès Editor, Lleida, 2000), novel·là el desembarcament republicà de Bayo a Portocristo (Manacor) i en *Els crepuscles més pàl·lids*, (Premi de narrativa «Alexandre Ballester» 2010), tractava de les vivències en el anys quaranta d'un presoner republicà en els camps de concentració illencs.

Ara, en *Una Arcàdia feliç* — per primer cop, segons afirma l'escriptor — assaja d'escriure des del punt de vista dels vencedors; ho fa des de l'òptica dels germans Llorenç i Miquel Villalonga i la dels intel·lectuals que es situaren a recer dels sublevats contra la II República; i també amb la visió d'alguns dels escamots d'execució i dels responsables de les farses judicials d'aquella època, que — com en el cas del batle de Palma, Emili Darder, d'Alexandre Jaume, d'Antoni Mateu i d'Antoni Maria Ques — sovint acabaren en execucions sumaríssimes...

La continuació d'*Una Arcàdia feliç* és la novel·la titulada *Les vertaderes memòries de Salvador Orlan*, que, segons ens ha informat López Crespí, serà la part que ha de tancar aquesta trilogia i que encara està en fase de redacció.

Ciutat de maïr, foto: Magdalena Vidal (2009)

Quina era la relació de Llorenç Villalonga amb aquella societat ciutadana? Com era Villalonga en apropar-se a la quarantena d'anys? Quin grau d'amistat i complicitat hi hagué entre Villalonga i Georges Bernanos, l'autor d'*Els grans cementiris sota la Lluna*? López Crespí es preguntava si fou l'amistat amb Zayas i Villalonga, —juntament amb les notícies que li proporcionava Ives, el fill de Bernanos—, la font d'informació de l'escriptor francès? O si, realment, va ser Villalonga qui li proporcionà les informacions necessàries per bastir *Els grans cementiris sota la Lluna*, segons sembla, com ho suggereixen alguns estudiosos...? De tot això, volgué fer-ne literatura, i s'animà a dur endavant la feina, a escriure'n el que havia de ser la novel·la.

A López Crespí li seduïa novel·lar aquella Palma, — "amb l'ambient de Ciutat d'abans de la guerra i de la societat en la que participava Villalonga" —, i s'interrogava per què, ja de bon començament de la seva carrera literària, Villalonga s'enfrontà amb la major part dels participants de *La Nostra Terra*, expressió i portaveu del catalanisme illenc? Què motivà que redactàs *Mort de*

Estava cansat i, després de sopar, m'he deixat caure al meu racó del sofà i he encès el televisor. Després de fullejar-lo ha quedat al 33 amb unes gèlides imatges incolores, rudes i mudes, de fons hi ha sobreposats, solament, els sons inhumans (soroll de passes, motors, xerrisqueixos, cops i, fins i tot, algun xiulet d'ocell). He endevinat que eren imatges del setge alemany de Leningrad. He pensat que aviat les oblidaria i m'he apressat a fixar-m'hi desorbitadament. Gent obscura a un escenari de carrers blancs, caminant, caminant no se sap cap a on amb coses a la mà (coses petites) o estirant trineus com carretons de súper, bé, molt més ridículs, anant no se sap cap a on, fent no se sap què, amb un somriure amagat sota les bufandes... i els tramvies i els autobusos (escadussers) aturats de qui sap lo i amb dos o tres pams de neu a sobre.

Les escenes són cada vegada més crues, ara ja vénen multituds que empenyen trineus molt més grossos, plens a vessar de bolic, van cap al tren (d'on va o vé el tren a una ciutat assetjada!), tstanegen, ensopeguen, cauen...

cauen còmicament, cauen cruelment. Ara la gentada és a un estadi, hi arriba armada amb pics i destrals, l'estadi té les graderies de fusta cobertes de neu, les destapen, les desballesten, les tros-segen i les traginen cap a casa. A la fi, la part macabra; els morts a la intempèrie, al bell mig del carrer, a les voravies... els vianants els observen meticulosament sense fer-ne massa cas, algú es

retura per comprovar si el mort és mort i, sí, només és mort. Llavors ve quan els carretegen, embolicats amb llençols que deixen veure els peus exànimes; n'hi ha de molt menuts, un infantó i una dona que plora, després els tiren a les fosses comunes. Un operari calçat amb robustes botes els compon i recompon estirant-los amb un ganxo de carnisser... tot això ja ho sabia. Als setze o desset llegia històries d'aquestes al *Reader's Digest: los mil días de Leningrado*. Hi havia això però no m'interessava gaire. També hi havia allò del canibalisme, de com s'aprofitava tota la carn disponible... i la guerra (jo era, íntimament, partidari dels alemanys). Hi havia la lluita ferotge entre mas-

cles, l'olor d'acer i de cremat, l'olor de la sang. Hi havia la fèrria voluntat d'un poble disciplinat i eficaç, hi havia tot l'entossudiment i tota la prepotència dels compatriotes de Bach i de Kant, el seu sentiment de superioritat... Hi havia tot això i hi havia el coratge casolà d'aquella gent que, llavors, em passava desapercebuda i que ara se'm plantava al meu davant, mirant-me, esforçant-se, rebentant-se per fer coses que ningú sabrà mai quines són i anant i venint cap on no sabrà mai ningú...

Un tren carregat de farina a Leningrad (fotografies de 1942)

Cartilla de racionament de pa

A la caseta del camp hi tenim una canonada embossada. El llanterner de la família em diu de posar-hi aigua ben calenta amb sossa càustica per provar de dissoldre els greixos de l'escurador. Avui matí era allà, a la caseta hi feien matances i per tot hi havia olor de ferro i baf de sang. He anat a cercar aigua bullent del calderó gros, treia l'aigua amb una cassola d'alumini i l'abocava dins una regadoret a fi de poder-la tirar pel petit embocament de la canonada que no va. Això era avui matí i ara, avui vespre, veig això de Leningrad. D'això estic cansat, d'estar-me tot el matí ajupit tirant aigua bullent a una canonada que continua sense evacuar-la i ara mir això; mir aquests embarbussats éssers negrenes, de mirada franca amb el cap i les mans embolicats amb qualsevol retall de llana vella, els veig caminar arrossegant els peus per por de no llenegar, trontollant, aguantant-se els uns amb els altres i, de cop, hi ha algú ajupit —com jo hi he estat avui tot el matí— poalejant aigua d'un clot fet ben enmig del carrer. L'arregla amb una tassa de llauna i va omplint el poal. Després ja són dos o tres (o dues o tres) a un bassalet i fent el mateix, a la fi és una síquia amb l'aigua corrent ben vivament i la gent provant d'abastar-la. Una dona s'acala molt, molt —l'aigua flueix ben bé un metre avall— i la treu amb una cassoleta de mànec, amb molta traça la va tirant dins el poal que, així i tot, encara no està ple, no, no sé si hi estarà mai.

Bernat Munar

S'Esclop i es Galatzó són muntanyes màgiques. Per elles caminà Aragó mentre ajudat per la llum de fogueres i el templeig de les estrelles mesurava el meridià, fets celebrats en el famós poema de Miquel dels Sants Oliver. Aquest poema i el seu caràcter mític fa que aquest topònim ens sembli ben adient per recórrer el pas de la constel·lació literària amb esclips en lloc de sabates.

JAZZ

Amb la seva col·laboració, han fet possible aquesta nova edició del Suplement Literari de *La Veu*

Àngels Cardona,
Tomeu Martí,
Joan Perelló,
Jaume Pomar
i Àngel Terron.

Il·lustració de M. Blanes

Les il·lustracions
són de
Miquel Blanes,
Raimunda Palerm
i Gaspar Servera.

Color de fum a una sala petita. La seducció de la mirada, altiva, perquè saps que sentir aquesta música dedins, et fa sentir una mica distant dels altres, vulgars i anònims, aquells que no saben manejar el revòlver de l'art, o dubten quan sorgeix la penombra, i els carrers ensumen el fems nocturn, aquells que no distingeixen la fusta d'una barra de bar, o el corc d'una cadira vetusta, color de matinada, l'hora dels raonaments lúcids, aquells que no saben malmenar els murs ciutadans, que no saben assaltar les parets ni acariciar els vidres entelats dels bars, ni acaricien els lloms d'un llibre lentament cercant l'abecedari personal, aquells que envelleixen insegurs de si mateixos, que no saben el preu de l'enciclopèdia de l'atzar, sinó que escatimen els ulls mirant la vulgaritat.

Jaç de paraules. Música a les tenebres, tu i jo, encara altius.

Jazz.

JOAN PERELLÓ

Dibuix de Miquel Blanes

Winold Reiss: Interpretació d'Harlem Jazz (1925)

Referents *

Per a Antoni Mas

Sovint m'he demanat qui deu ésser aquest inquietant personatge, invisible, que mena una guzzi vermella d'aquelles que ja no s'usen, l'aparca a la vorera de les penyes prop d'un escar malmès i, amb parsimònia, treu de la màgia una cadira de bova i posa els peus en remull a un cocó de sal, suant humitat, i contempla Cabrera difuminada des d'una tenassa d'ortigues i eriçons, amb una copa de vi negre, irreverent, donant l'esquena al món.

L'imagin com un personatge de Lowry passejant per un camí ressec amb vistes a una pista de tennis sense públic, amb un cert defici, sota el volcà, qui sap si tocat amb un elegant capell de nostàlgia. L'imagin caminant amb la lentitud d'un color gris per una casa amb poca llum, canteranos i draps, sofàs recoberts per llençols i uns texans reptant l'avior, subtils, deixats amb cura a una raconera. L'imagin darrera una cortina cercant un rostre aliè amb uns dits que alenen fosca com qui perd la fesomia enlluernat per un quinqué i no gosa entrar a l'habitació dels anhels, lent i invisible per por a trencar la màgia d'un personatge i una vida escoltant música o acariciant la pell esmussa d'una llimona, una llimona que un es torba en saber que no és real, sinó pintada per la mà d'Antoni Mas.

Joan Perelló

Sa Ràpita, estiu de 2006

* Poema publicat al catàleg de l'exposició Antoni Mas, obres 1983-2006, Casal Solleric, Ajt. de Palma 2006

Angoixa

Com un falcó, et clavà les urpes el destí,
i en saps, feixucs, el pes i el dolor i la ferida;
t'has quedat com de pedra, mut, i et sents mesquí,
perdut, vençut, et sents no-res, fugir la vida.

*I, ara, quan la nit de l'hivern s'atraca,
et saps sense alè, ni flama i perdó,
mentre el vent, entre vidre i llenya flaca,
bufa flautes d'angoixa i de foscor.*

Del veredicta ençà, bé t'has interrogat,
però no hi has trobat remei, conhort, resposta,
i, per molt que t'has sorprès, dolgut i exclamat,
saps que no s'hi val cap pacte, ni acord, ni aposta.

*I, ara, quan la nit de l'hivern s'atraca,
et saps sense alè, ni flama i perdó,
mentre el vent, entre vidre i llenya flaca,
bufa flautes de condemna i foscor.*

On són l'estiu i aquell àgil i jove heroi?
Creus que no hi resten més projectes ni més fites,
saps que és intens el dolor, tant que gites d'oi
i et torç el tronc, - pi de somnis i vinjolites.

*I, ara, quan la nit de l'hivern s'atraca,
et saps sense flama, alè ni perdó,
mentre el vent, entre vidre i llenya flaca,
bufa flautes de laments i foscor.*

Ja no et lluentegen la mirada ni els ulls;
com fulles t'han caigut els cabells, les parpelles,
i ja, tan sols, cada dia esquinces els fulls
d'un calendari fet de records, llunes velles.

*I, ara, quan la nit de l'hivern s'atraca,
et saps sense flama, alè ni perdó,
mentre el vent, entre vidre i llenya flaca,
bufa flautes de mort i de foscor.*

Esperança

*Fuig enfora, negra por,
que, de dir-te, el cos se'm glaça,
fuig de dintre del meu cor,
enllà del carrer i la plaça;*

Primer que, dintre la mar
i a ponent, el sol es posi
i eterna foscor s'imposi,
deixa'm encara alenar.
Deixa'm, que m'agrada viure
a l'alba com balla el sol,
com s'enlaira un poriol,
un vers, la rosa, el seu riure.

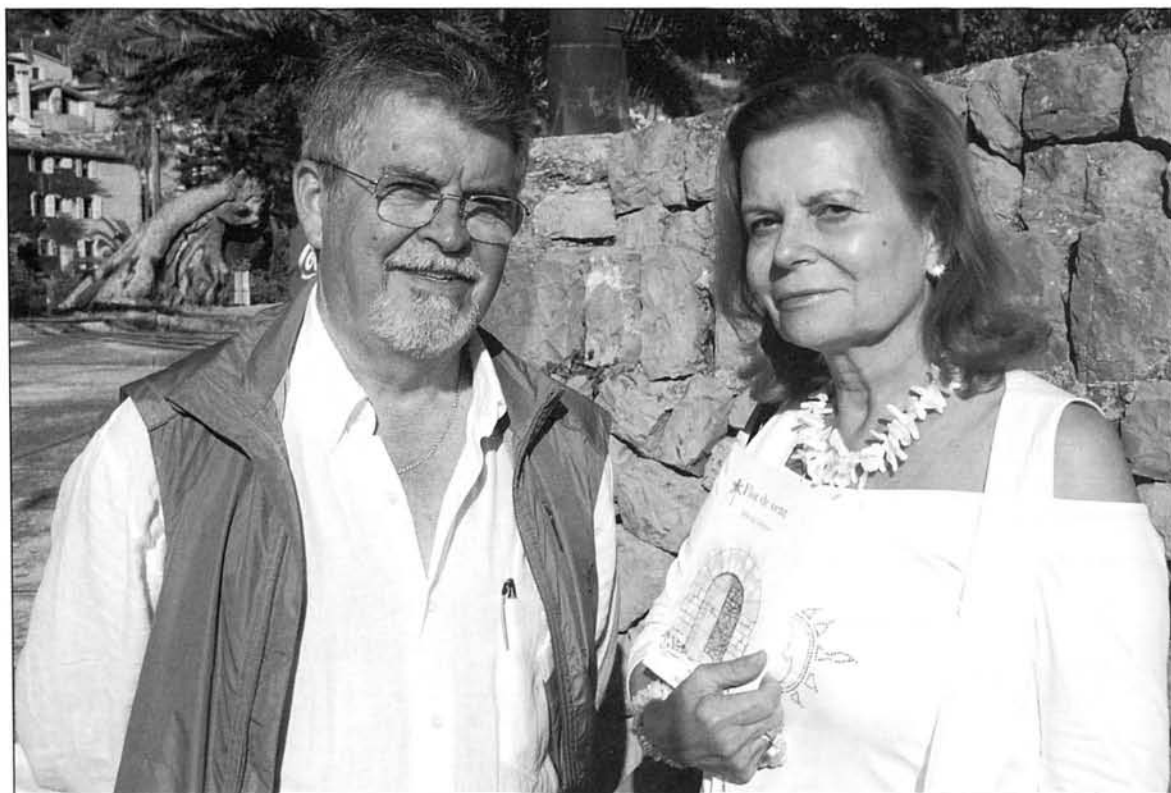
*Fuig enfora, negra por;
no filis tes teranyines,
fuig de dintre del meu cor;
enllà de valls i marines.*

No som cap heroi que deixa
petjades ni aroma fina,
somni o mirall que emmetzina...,
som com, per ser, jo vaig néixer.
Sé que estim i em sé ferit,
sense escut, indefens, fràgil;
però, - i com un milà -, àgil,
alt, fort, màgic, protegit.

*Fuig enfora negra por,
no em donis els teus beuratges,
fuig de dintre del meu cor,
enllà de barrancs i platges.*

Detura el teu darrer cop,
que el meu alè encara dansa
en el fil de l'esperança
de l'amor i d'un xarop.
Sapis, negra i fosca nit,
que el teu tast és de cirera,
tan encesa i passatgera
com mon desig, infinit.

Antoni Català Campins

Sebastià Artigues i Carme Riera, foto: Benet Bohigas (Deià, 2010)

Flor de Vent DE SEBASTIÀ ARTIGUES *

L'amfiteatre de Deià fou l'escenari que escollí Sebastià Artigues per presentar el seu primer llibre de poesia — *Flor de Vent* — que conté poesia rimada amb la que descriu paisatges, emocions, sentiments, records d'infantesa i hi expressa desitjos i il·lusions; l'autor, obrint-se de bat a bat al lector, mostra la seva admiració per la natura i tot allò que l'envolta; el poemari — dins la línia clàssica de l'Escola Mallorquina — descriu paisatge, terra i costums propers a l'autor. *Flor de Vent*, que és el nom amb que es coneix una flor que viu a gran altura a les muntanyes dels Pirineus, dona títol al llibre i també a un dels poemes. Obriren l'acte unes paraules del historiador Gaspar Valero, el qual féu un petit esbós de la figura i de l'obra de Carme Riera — prologuista i presentadora del llibre — ; a continuació, Carme Riera — Premi Nacional de Narrativa, designada 'Escriptora de l'any 2010' pel Govern Balear — va presentar l'autor del llibre i en donà unes pinzellades, sobre l'obra i la personalitat de Sebastià Artigues.

Amb l'especial llum de l'hora foscant, — quan poc a poc es va fent més espessa, més densa, tenyint-se de totes les distintes tonalitats del vermell, i envoltat d'un paisatge idíl·lic —, l'amfiteatre de Deià era el lloc més adient per convidar a la poesia. I així ho va comentar Carme Riera: "És extraordinari estar a prop de la poesia, que, en un dia com avui, ens ve tant del llibre que presentem com de l'entorn màgic de Deià". Sebastià Artigues digué que es va emocionar molt quan Carme Riera va acceptar desplaçar-se expressament des de Barcelona per presentar el seu llibre i recolzar-lo en el seu debut com a poeta.

Sebastià Artigues va afirmar que *Flor de Vent* és quasi autobiogràfic i que es despulla davant el lector, presentant-s'hi tal com és.

Va tancar l'esdeveniment un magnífic i sentit recital poètic musical a càrrec del grup «Poètica».

Benet Bohigas

El meu petit galió

Amb l'esclop d'un pescador
he fet jo la meva barca:
d'un llapis el pal major,
per velam un mocador
perquè no li pesi massa,
li he posat per timó
una canya d'un albó
amb un brot de pinassa,
si pel cas vengués maror
o bé vengués maregassa;
el meu petit galió,
l'he fermat dins un caló
perquè no s'allunyi massa.
El meu barquet és així
de petita envergadura
navegant pel blau marí
amb claror de la lluna.
Quan tornis un dia a port
amb la vela ben inflada,
sentiré un gran conhort
barqueta meva estimada.

Sebastià Artigues

* Presentació de *Flor de Vent*
(dia 19 de juny de 2010, a Deià)

Escrit a Portmany

Tu vols ser la soledat
i el desgavell rere els vidres
de la tarda. No tems res?
¿Mai no t'ha caigut a sobre
la pedra immensa d'un mur?
¿No tens les mans foradades
de tant de perdre la veu?
Mira enllà i contempla el món:
el significat no busquis
de l'horitzó tan retort.

De la 1ª part – *Proves en verd i negre* – de *Bellumes*

Cicatriu

*Al visible
inscrit,
inscrit
a l'invisible.*

Lluís Solà

Rosa mortal clavada als dits,
crit de la tarda fet de llum,
ve pel seu vell camí l'amada
consirosa, a mitges desperta,

a mitges rutilant, secreta
en el desig que bolca el somni,
les cames que desapareixen,
el nus dels ulls ja deslligant-se

amb lentitud d'astre fumat,
la comitiva de les mans
com l'ombra que ens perseguirà

en el moment d'entrar tot sols
a la cabina d'un forat
que sabem desmuntar per peces,

sense pensar, sense voler,
maldestres, però massa humans.

De la II part – titulada *Homenatge al silenci* –
del poemari *Bellumes*, publicat dins la col·lecció
l'Argentera – lírica (El drac de 3 caps), dins la secció
«Llibres de Mallorca», d'Ed. Can Sifre, Mallorca, 2010.

Tu ens fas i ens has fet i et fem i ens farem.

Amb una sola paraula.
Amb la llum del sol groc i amb la nit.
Amb el vent i amb la pintura grisa de la mar.
Tu ens fas amb els aliments,
amb els cossos del somni,
amb la muntanya que puja
i amb la cançó de la son.
Neix del silenci la veu: ens has fet.
Els blancs, els roses sorprenent
els verds i els blaus despresos de la soledat.
Tu ens has fet perquè tots junts fem el món.
I perquè tots som el mateix: tothom
i ningú més cada vegada. Prou!
Tot això ja s'ha acabat
quan començava el millor
i ni tan sols ens n'adonàvem bé.

1999-2010

(Inèdit)

Pressentiment

*¿Y si la muerte es la muerte,
qué será de los poetas
y de las cosas dormidas
que ya nadie las recuerda?*

Federico García Lorca

Partia la bellesa, partida i mai meitat.
L'oblit cap a endavant, la mort que puja al cel
i després baixa, sola, descontroladament.
Treure's un pes de sobre, una llosa.
Tal vegada, escriure un vers i dormir.
Dolor en la calma eterna de l'estimat
desig perdut: jo, sóc? Restar, la soledat,
enemiga i callada dins nostre, al fons.
No podré confessar mai la veritat trista.
No sabré mai què vull: l'amor, basarda, eclipsi.
Són trossos del silenci les paraules no dites,
les paraules que no m'has dit mai, ni jo a tu.
Desolada alegria, repetida la fi
del que, sent desesper, no serà, no va ser cap companyia.

(Inèdit)

Bartomeu Ribes

Never rains in southern California

*De tu voldré provar molt més la pelvis
avalotada, trista de bellesa
que mor amb el sufragi temporal
de cada pensament inflat al sexe...*

Bartomeu Ribes

A Rosa Torres

No és l'amor que et tinc
la pedra amarga i precisa,
és la fluïda narració
del teu vers que, per entre
les cuixes, et surt i em penetra.
Degoteig
sense harmonia d'una llàgrima
rere l'altra fins l'esclat
que té commoció i espectacle
obert a la privacitat de sentiment
i encanteri.
Hi ha un dur sol de l'agost
a la finestra de la teva
casa.
Aleshores et brilla la pell cremada,
ones a la platja, cos nu i sencer,
un pit, llavors l'altre, ombra del sexe
orientat cap a ponent.
De tota manera, mai
plou al sud de Califòrnia

Nit, altres nits

*Era la nit.
L'única i veritable nit,
sense cap alta nit a dintre...*

Josep Marí

Cap defecte és etern.
Cap lluernia em meravella.
Cap oronella no fa estiu.
I és l'agost profund
aquest que em porta
pel viarany probable
d'una incerta —però certa—
tristesia.
Cap dolor és com el meu.
Cap lladre em robarà el cor.
Cap boira de l'octubre
et tallarà el vidre.
L'ull és present i vigila.
Cos de dona, neguit
i cendra al matí.
Somriure i fragilitat.
I la carn —sempre la teva
carn,
Rosa— per les rodalies
del puig.
Cap diumenge
és clar.
Cap diumenge em parla de futbol.
Cap gespa és verda.
Cap sentit porta perfum de la traïció.

ANTONI ROCA PINEDA. Com a nom de ploma, signa **Toni Roca** i també ha usat el pseudònim **Acteó**. De professió, exerceix com a periodista i col·labora habitualment en mitjans de comunicació i revistes científiques i culturals. Escriu a *Diario de Mallorca*, *Última Hora*, *Diario de Ibiza*, *UC* i *Eivissa*

En narrativa, ha publicat *Cròniques del West-Side*. Eivissa: Can Sifre, 1993; *Les senyorettes de Wilko, sota la pluja, llegeixen "L'any en estampes"*. Eivissa: Can Sifre, 1997; *El llarg hivern a (castas) Praga*. Eivissa: Can Sifre, 1999. I en poesia *Voldria viure amb tu la teva por*, Palma: Quaderns de Poesia, 1975; *Del teu cos interior*. Eivissa: Ítaca, 1980; *Les noies de Kansas City*. Barcelona, 1981; *No tornaré mai més al Kilimanjaro*. Eivissa: Caixa de Balears, 1986; *Dóna'm la pau, amor meu*. Eivissa: Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 1986; *Eivissa as New York*. Eivissa: Can Sifre, 1990; *Amélie Sur-Mer*. Eivissa: Can Sifre, 1992; *L'altra illa*. Palma: Caixa de Balears, 1992; *Un llarg estiu a casa*. Eivissa: Mediterrània, 2001; *La llarga primavera a casa*. Eivissa: Mediterráneo, 2004. El seu darrer poemari, titulat *Expectatives valencianes a Via Púnica*, s'ha publicat dins la col·lecció *l'Argentera - lírica* (El drac de 3 caps), per Ed. Can Sifre, Ciutat de Mallorca, 2010.

Ombra

Quina ombra em pren?
Sota quins peus?
Em pren fresca.
Em pren bruta

Ombra que seca la set
del miratge d'una rialla.

Solemne i grisa, deixaré
que vinga pujada
a l'esguard del foc.

I que em sobrevole
per sentir-la roent.
Ombra innocent, covard,
m'acompanya al precipici volàtil.
Que no marxe mai
ni s'esfonse
la flama ferma
ubiqua
d'aquella nit.

Cafè sol

Sacse fort la llengua emmudida.
Es mou i balla la teua dansa.
Plaer! L'instant d'èxtasi oblida
el regust amarg a la gola.

Llavis ensucrats que amaguen
la soledat infinita.
Residus d'escuma a l'ombra
del got, ara opac, ara buit.
I mire buscant a la finestra
un bar, amb barra
que sostinga el cafè sol
sol
a la barra
sol.

Lorena Cayuela

(Inèdits)

Aquesta poeta valenciana va guanyar el
VI Certamen de Poesia «Antoni Ferrer» de
l'Associació cultural La Garrofera de l'Alcúdia
de Crespins (València)

CICLE DE POESIA A MONTUÏRI

Cinc vetllades literàries dedicades a la poesia

Aquest cicle poètic es va dedicar a la poesia costumbrista,
a la modernista, la de l'Escola Mallorquina i la de la Generació
dels anys 50.

El programa fou el següent:

23 de juliol: *Poesia romàntica* a càrrec de Joan Mas i
Vives, a Na Campana, devora cementeri municipal.

13 d'agost: *Poesia costumista* a càrrec de Joan Miralles i
Monserrat, al Molí d'en Nofre, en Es Molinar de Montuïri.

3 de setembre: *Poesia modernista* a càrrec de Damià Pons
i Pons, a Ca S'Escolà, devora l'Església parroquial.

17 de setembre: *Poesia de l'Escola Mallorquina* a càrrec
de Pere Rosselló Bover, a Cas Porrerenc.

1 d'octubre: *Poesia dels anys 50* a càrrec de Margalida
Pons i Jaume, al Molí d'en Perons, en Es Molinar de Montuïri.

La primera d'aquestes cinc vetllades — coordinades per
Joan Miralles i Monserrat, que havien estat organitzades per la
delegació local d'Obra Cultural Balear (OCB), amb la col·labo-
ració de la Universitat de les Illes Balears (UIB), i de l'agru-
pació MAC-juvenil i l'Ajuntament de Montuïri — fou la dedi-
cada a la *Poesia romàntica*, que tengué lloc, devora del bicen-
tenari lledoner, front al cementeri del poble.

R.

VETLLADES LITERÀRIES

A MONTUÏRI

ESTIU I TARDOR DE 2010

ENTORN DEL *Salm* 102

Una de les meravelles indubtables de la *Bíblia* és el tresor literari que acumula. Una descoberta recent de part nostra és la del salm 102 i les seves influències en obres poètiques posteriors. El salm 102 diu en el verset 8:

*"Estoy desvelado, gimiendo
como pájaro solitario en el tejado"*

(en la versió castellana que apareix al llibre *Salmos* d'Àngel Aparicio publicat a PPC). La versió llatina de sant Jeroni parlava del *sicut passer solitarius in tetto*. En la Bíblia Catalana Interconfessional ve traduït curiosament per òlibes:

*"Passo la nit en vetlla
com les òlibes al terrat".*

El *pájaro solitario* o l'ocell solitari bíblic va ser incorporat per Francesco Petrarca en una les seves famoses rimes, la 226:

*"Passer mai solitario in alcun tetto
non fu quant'io,..."*

Aquest versos foren traduïts per Osvald Cardona així:

*"Mai, sota un ràfec, passerell soliu
no ho fou com jo,..."*

Cal recordar que les versions catalanes del *Cançonier* de Petrarca han estat publicades enguany a cura de la professora Gabriella Gavagnin a l'editorial Lleonard Muntaner.

Després, sant Joan de la Creu en el seu extraordinari *Càntic Espiritual* li dedica un extens i preciós comentari. I esmenta expressament el salm i l'explica amb paraules bel·líssimes. Parteix d'aquesta traducció del salm:

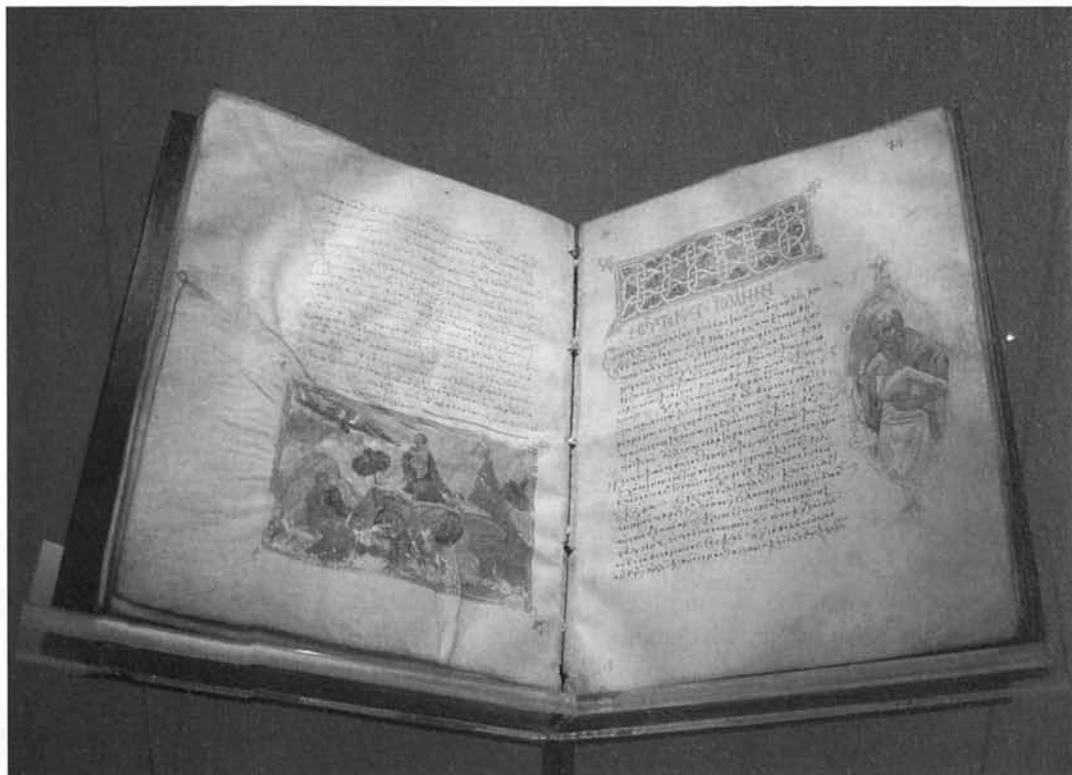
*"Recordé, y fui hecho semejante al pájaro
solitario en el tejado".*

Compara l'esperit que anhela Déu al *pájaro solitario*. L'esperit ha d'assolir les mateixes virtuts: situar-se a dalt, amb el bec cap a l'aire per rebre a la vegada l'esperit d'amor de Déu; ha d'estar sol; ha de cantar molt suaument per copiar el suavíssim amor diví i no ha de ser de cap color concret, perquè l'esperit perfecte roman sense color. Finalment, Giacomo Leopardi en un dels seus millors poemes, *Il passero solitario*, parla de l'ocell. Va tenir en compte el precedent bíblic i petrarquià. Segons la tradició oral era l'ocell que contemplava des de la seva finestra quan "solitari" s'ubicava al capcurucull de la torre de l'església de sant Agustí de Recanati.

No sabem si Leopardi coneixia, emperò, el text de sant Joan de la Creu. El poeta s'identificava amb l'ocell entotsolat. Narcís Comadira diu que era una merla blava o pàssera, *monticola solitarius* i no un gorrió o pardal en general. Reconeix que es va confondre a la seva primera traducció. Leopardi creia que la seva vida solitària abocada a l'estudi era semblant a la del *passero solitario*, però hi havia una diferència: ell anhelava participar de la vida i no ho feia i per això patia, el *passero solitario*, en canvi, només actuava conforme a la seva natura. El poema és símbol de la solitud de l'home. I també de la tensió entre el món individual i la vida comunitària; una tensió ja palesa en el salm. Leopardi s'allunyà de la fe cristiana però no de la cultura cristiana.

Lluís Servera Sitjar

Codi Johannes, miniat, versió en grec. Joan (Atenes, setembre 2006)

MÚSICA ANTIGA A CAIMARÍ

V Festival Internacional de Música Antiga

El passat 4 de desembre, s'inaugurà el V Festival Internacional de Música Antiga a l'Església Vella de Caimari amb un primer concert en homenatge a Johan Sebastian Bach (1685-1750), un dels músics més importants de tots els temps i pilar indiscutible de la música clàssica occidental.

En el concert hi participaren diversos músics, tots ells professors de Conservatori, — venguts expressament de fora — com Esther Millán, de Santiago de Compostela, Patricia Laclaustra i Marta Güeto, de Saragossa i Pablo Lleida, de Terol. La representació mallorquina va estar integrada per la soprano inquera Antònia Morey, el violinista Toni Mairata i l'organista Tomeu Seguí, de Caimari.

En el concert, — que comptà amb una nombrosa assistència de públic —, foren interpretades diverses obres del gran mestre alemany. A part d'això, també es pogué veure i sentir un clavicèmbal, un dels instruments més representatius de la música barroca. Per finalitzar i fer encara més patent l'admiració que senten els músics pel Mestre, tingué lloc l'estrena de dues peces escrites pel jove compositor Toni Mairata, de Campanet, en homenatge a Bach: el "Lento" del "Concert per a dos clavicèmbals", a càrrec de Pablo Lleida i de Tomeu Seguí. I, al front del piano, i juntament amb el seu propi autor, també tingué el plaer d'interpretar el "Concert per a violí i clavicèmbal".

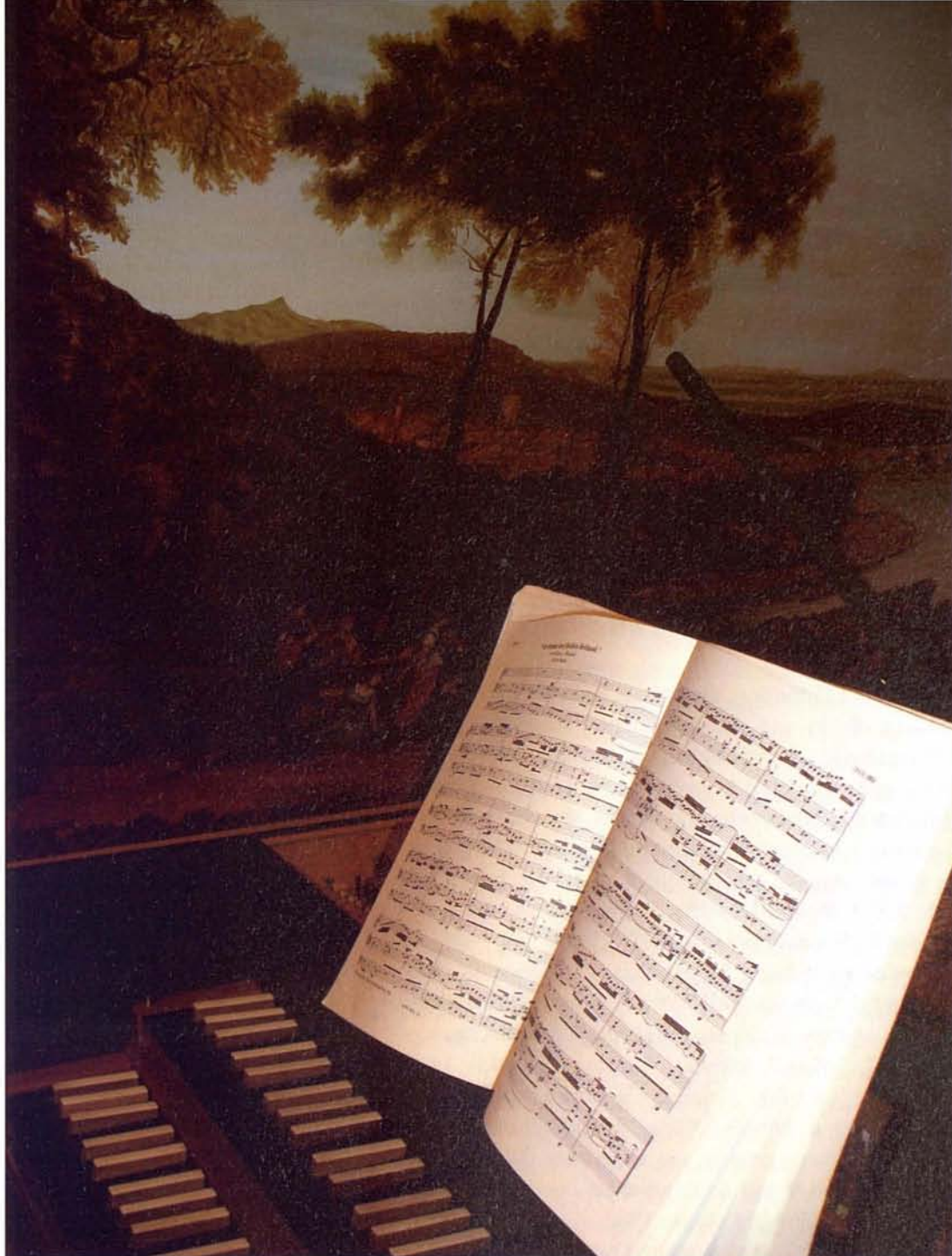
No cal dir que, en finalitzar el concert, el públic aplaudí amb ganes totes aquelles actuacions i que va felicitar efusivament als artistes participants. Els cinc anys d'existència del Festival Internacional de Música Antiga i la qualitat de la música que hi hem pogut sentir, han fet que s'hagi consolidat i assolit una fama que ja transcendeix les nostres fronteres essent un referent per als amants de la música antiga, perquè hi han participat músics de gran talla, com és ara, entre molts d'altres, l'holandès Gustav Leonhardt, clavecinista, musicòleg i director d'orquestra; el violagambista i director d'orquestra Jordi Savall i l'organista italià Lorenzo Ghielmi, etcètera, que, sens dubte, han contribuït a atorgar-li el prestigi del que gaudeix avui en dia. Continuant la programació prevista, el dia 10 de desembre tindrà lloc el segon concert, titulat "Música Ritrovata" a l'Església Vella de Caimari, i, el 14 de gener, l'últim concert serà d'orgue a la Seu de Palma a càrrec de Juan San Martín i Tomeu Seguí.

Com a oïent i observador constant del Festival Internacional de Música Antiga, és, per a mi, un goig enorme no només veure-hi l'afluència massiva de la gent (a actes considerats "minoritaris") i la seva veritadera satisfacció en sortir-ne, sinó, així mateix, el plaer dels intèrprets, els quals aconsegueixen transmetre als assistents la sensibilitat i bellesa amagades en les partitures dels que feren, i que fan, de la creació musical la finalitat suprema del seu viure.

És quan es fa evident que, malgrat la seva "antigor", la música continua tan vigent com quan va ser composta, que el públic és fidel a la cita anual atreta per l'encís de notes i harmonies "antigues" i que, a pesar d'estar immersos en una crisi que, per desgràcia, s'ha endinsat en moltes llars, la música conserva encara el balsàmic poder d'agermanar les persones, de donar conhort als ànims afligits i de transportar-nos dolçament a uns recers on l'esperança ens empeny a tirar endavant amb coratge i amb noves il·lusions.

Joan Fullana i Juan

Concert per a dos clavicèmbals, d'Antoni Mairata March

Magdalena Vidal: S/T (desembre de 2010)

V Festival Internacional de
Música Antiga
 de Caimari

Concert Homenatge a J. S. Bach
 5 desembre 2010 a l'Església vella de Caimari
 a les 20 hores

La Música Ritrovata
 10 desembre 2010 a les 20 hores
 a l'Església Vella de Caimari

Concert d'Orgue
 a la Catedral
 de Palma
 14 gener 2011
 a les 20 hores
 a càrrec de
 Juan San Martín Guerrero i Tomen Seguí Campins

La musica ritrovata

Sonates d'Itàlia i Alemanya en trio

Obres de Girolamo Frescobaldi, Giovanni Paolo Cima, Isabella Leonarda, Arcangelo Corelli, Domenico Cipoli, Hans Haake, Johann Schop, Philip Heinrich Erlebach, Johann Rosenmüller i Johann Sebastian Bach, interpretades per Elfriede Stahmer (violí barroc), Ursula Wachendorff (violí barroc) i Salomon Leeuwarden (clavicèmbal)

El concert del
 V Festival Internacional de Música Antiga
 a l'Església Vella de Caimari (10 de desembre 2010)

Pòsters polonesos i txecs en la XXX edició del Festival Chopin 2010

A la sala capitular de la cartoixa de Valldemosa, en el marc del Festival Chopin 2010, s'ha pogut veure, entre el 17 i el 30 de novembre, l'exposició *Pòsters polonesos i txecs de temàtica chopiniana*. L'art del pòster a Polònia i a Txèquia es reflecteix en els cartells de temàtica chopiniana, creats a posta per difondre els Festivals Chopin, els Concursos Chopin, les Exposicions Chopin o els Premis Fonogràfics Chopin, però, a la vegada, són l'expressió d'artistes reconeguts. Els creatius gràfics polonesos i txecs han fet arribar la seva obra artística, per mitjà dels seus cartells, a aquells que no tenen altres mitjans per conèixer-la.

Una llarga tradició cartellística

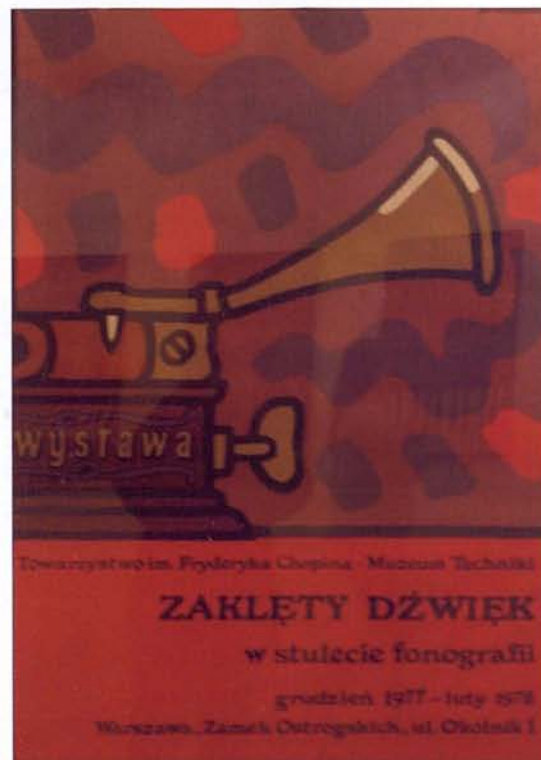
L'art del cartell a Polònia es remunta al S. XIX; des de l'any 1890, procedeix de la mà d'artistes com Jozef Mehoffer, Stanislaw Wyspianski, Karol Frycz, Kazimierz Sichulski i Wojciech Wes, que mostraren la seva producció en la Primera Exposició Internacional del Pòster a Cracòvia, que destacava per l'alt nivell artístic i la qualitat dels cartells presentats. Aquest *savoir faire* és així mateix característica del pòster polonès al llarg del segle XX. I, d'ençà del 1950, la creació dels cartellistes es divulgada per l'«Escola Polonesa del Pòster.»

Els pòsters de l'exposició a Valldemossa estan signats, entre d'altres, per Henryk Tomaszewski, Stefan Malecki, Bronislaw Zelek, Tadeusz Trepcowski, Roslaw Szaybo, Teomil Kemilew, Jerzy Czerniawski, Karol Sliwka, Tomas Szulecki, Lech Majewski i Tadeusz Kobylka. I alguns són obra d'artistes txecs com Osvald Klapper o Jaroslav Šůra. Henryk Tomaszewski, guardonat amb nombrosos premis, fou el creador del cartell de l'Any Chopin 1949 (centenari de la mort del compositor) i del pòster Concurs Chopin de Varsòvia de 1980.

En aquesta exposició, que s'ha realitzat amb la col·laboració de la Conselleria de Turisme, els pòsters polonesos que s'hi han exhibit provenen de l'arxiu del Museu Chopin de Varsòvia.

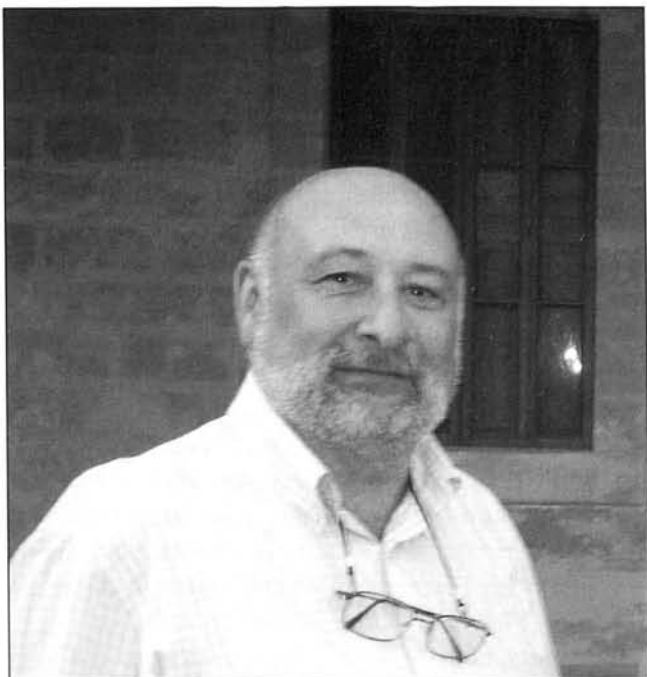

Fotografies: Joan (Valldemossa, novembre 2010)

L'any 1999, la Fundació va rebre del museu de Varsòvia aquesta valuosa col·lecció de cartells. Alguns dels pòsters txecs, editats per la Societat Chopin de Marienbad, també formen part de la col·lecció, i d'altres s'han cedit, en préstec, pel Senyor Dalibor Ciak, cònsol honorari de la República Txeca a les Illes Balears.

R.

Diu en que la cartografia mallorquina, al segle XIV, va ser la millor del món, amb Abraham Cresques i el seu fill Jafudà. En Joan Pomar Mir s'ha inspirat en aquest art científic, els somnis d'aquells medievals mallorquins que començaren fent brúixoles i instruments nàutics i acabaren fent de cartògrafs, per donar títol al seu darrer llibre. M'ha agradat que en Joan usàs aquesta paraula com a metàfora del seu viatge literari, un viatge que públicament comença l'any 1996 amb *De jove a pare, instants de vida i versos* i que de llavors ençà no s'ha aturat. Aleshores en Joan Pomar s'autoanomenava un jornal·ler de la paraula. Mai tan ben dit, ja que jornal a jornal, ara és un viatger de la paraula. "*Voldria ser solc i tenc la passa torta*", deia en un d'aquells versos primerencs. No sé si a base de passes tortes però el que és cert és que des de llavors ençà va bastint una obra que ha optat pel camí de la sinceritat i de l'interiorisme. El darrer poema del seu anterior llibre, *Les veus que callen*, duu una cita de Guiem d'Efak que diu: "*Justament / me va tocar a mi / ser jo*". I això és el que ha decidit en Joan, ésser única i exclusivament ell mateix. El poeta i assagista Joan Ferraté deia que l'obra d'art es defineix com una proposta d'operar a partir d'unes dades materials determinades, però que l'operació mateixa té un caràcter eminentment formal. L'obra d'art, continuava Ferraté, s'actualitza només amb la recepció de les dades de la intimitat del lector, contemplador, auditor. Les dades que maneja en Joan Pomar són ell mateix i el seu propi entorn. En Joan Pomar i Mir ens ofereix la seva cartografia existen-

cial. Viure és viatjar i escriure, ens ve a dir. El mapa té un centre, Campos, i d'aquí cap el món, una mica a la manera del qui és el mestre dels poetes a Campos, en Damià Huguet.

Hi ha una certa tendència, afortunadament diria jo, a sortir del corsé del que s'han anomenat gèneres literaris. En Joan Pomar, tot i que no hi ha dubte que és un poeta, i el llibre, un poemari, és un d'aquests autors que transgredeix la línia clàssica dels reculls convencionals i s'atreveix no ja amb el poema en prosa, habitual en molts d'autors, sinó amb uns texts que mirats amb la pell prima dels conceptes literaris, surten com a mínim de les mides del poema *standard* i convencional, no només per la llargària dels versicles, sinó també pel propi format del text. Jo en som partidari d'aquesta literatura que dins d'un mateix concepte aglapeix fragmentàriament elements de la resta de gèneres literaris. En Joan se'n surt prou bé, sobretot perquè té unes condicions favorables per tractar adequadament la prosa. S'ha dit, i m'agrada que sigui així, que els bons escriptors de prosa han de saber poetitzar els seus fragments. Així, en els textos esmentats, és fàcil valorar la pell poètica en els traços de la prosa.

Tornant a Joan Ferraté, diu que el to just és el to que correspon exactament al que pretén expressar el poeta, adaptat a l'experiència peculiar, la situació específica, l'actitud personal, la veu de l'individu que ens parla o que es parla a si mateix, etcètera. Els lectors de poesia cerquen en el poema l'eco de la seva veu. El món dels viatges és un bon argument per tractar aquesta manera d'entendre la literatura. Els viatges creen en el viatger, tant com a l'autor com al lector, una sensació d'afegit sensual, d'inquietud per la coneixença de llocs, noms alguns d'ells mitificats per la pròpia literatura des d'una vessant de lector àvid.

Quan s'escriu amb molta sinceritat i posant el predomini dels sentiments per damunt de tot, podem córrer el perill d'allunyar-nos de l'objectiu de la creació. La literatura no només pot expressar la nostra sinceritat i els nostres sentiments. L'obligació de l'escriptor és, essencialment, escriure bé. Els poetes, a més, ho han de fer dins els marges de la mínima expressió, els versicles. No existeix la poesia sense passió, o sense apassionar els lectors. Fins i tot és vàlid, si el guió ho exigeix, dir alguna mentida. Els lectors també estan obligats a apassionar-nos pel que llegim. Hem de ser capaços, quan llegim, d'aturar-nos una mica, alenar i, sobre tot, deixar-nos amarar pel que llegim. Un poeta com en Joan Pomar Mir ens ofereix la seva aventura vital. La literatura i la vida es confonen l'una dins l'altra. No hi ha millor manera de ser escriptor que viure,

essencialment, intensament, el que escrivim, el que vivim. I els lectors també tenim la nostra responsabilitat a l'hora de llegir un llibre. Els hem de saber deixar reposar, fixar en la nostra ment, assaborint tot el que l'autor ens ha volgut transmetre. Res de la poesia de Joan Pomar hi és sense la seva voluntat de transmetre'ns el seu sentit de la vida, la senzillesa del seu sentit de la vida, dels seus petits plaers, els seus viatges, la pròpia literatura. Campos en el centre del món, deia abans. Campos i els records de joventut i de l'aire que es respira per la vila. En sortir cap a fora, a l'estranger, el poeta cerca les similituds o, si és necessari, les diferències entre allò que veu i sent en aquell moment precís, respecte al centre del seu món.

A vegades ens demanam el per què de posar cites als llibres, com una crossa que ens ajuda a caminar per l'itinerari que hem triat. En el fons, les cites que encapçalen un llibre tenen un valor d'homenatge cap a uns determinats autors o bé es posen quan topam amb alguna frase que, com un *flash*, se'ns presenta com una visió d'allò que nosaltres havíem volgut dir i no trobàvem la manera de fer-ho. Les cites no són un fet casual dins la forma del llibre, ni es posen mai de bades. L'autor, quan en fa la tria, ens vol indicar quina és la seva poètica i ens encén un llum aclaridor del que

"Bon vent; la lletra clara; i el seny, a la deriva". L'autor ens demostra que sap molt bé el llibre que vol escriure: una metàfora dels seus records. Simbiosi de records i vida.

El silenci és una de les coses que l'autor valora més, i fins i tot l'enyora en els moments de gran dificultat per aconseguir-lo. ¿I el que més desitja? Potser és l'art. Quan l'autor surt del seu redol i arriba a llocs com París, es deixa fascinar, als museus amb els pintors impressionistes, però no oblida mai el seu hàbitat natural, com per exemple les façanes d'alguns carrers del poble.

Ja he dit que les cartes marines, els viatges reals i imaginaris, són part essencial del llibre, el bessó. *"Si el cel és cel, la mar el calca"*, diu a un poema que duu aquest títol de cartes marines, on el poeta es defineix com a illenc quan diu: *"Illencs com som, la mar ens estira"*. Aquesta estirada de la mar no impedeix la fascinació per paisatges de terra endins, com els de Castella o La Toscana, o l'exaltació de les ciutats de l'art com Florència, *poesia arquitectònica*.

El poeta, emperò, no viu d'esquena al món d'avui i coneix bé la realitat de tot el que l'envolta i no en defuig de fer esment a alguns dels temes que més ens preocupen com la immigració, tractada amb molt de

"La mar, com el foc a la xemeneia, donen sentit a la nostra mirada i al nostre silenci"

trobarem després. El llibre d'En Joan comença amb dues cites immillorables.

Deixaré les persianes closes i no obriré la porta, per mor que el record romà no se'n vagi amb el vent, de Pierre Louys.

Ja, una mica abans, havia esmentat la importància que dona en Joan Pomar als records i com els fa el centre de la seva reflexió poètica. Aquí, amb aquests versos a prop de la perfecció, hi ha trobat el punt aclaridor d'aquest sentiment. L'altre diu:

"De lluny tothom crida: la mar!; però en ésser-hi al davant, calla hores i hores".

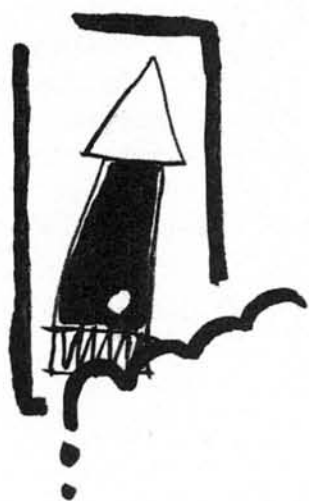
Ens ho diu Foix, el mestre. La mar, com el foc a la xemeneia, donen sentit a la nostra mirada i al nostre silenci.

En el llibre de Joan Pomar hi ha un text introductori que ja indica per quins camins transitarà la resta del poemari: geografies, mapes, rutes oceàniques, cartes marines, rius de les venes sanguínies, volcans en erupció, viatge dels mots, cartografies, trajectes, camí trescat, indrets de terra visitada, passes, instantànies, postals, cartes, travessies, i un final apoteòsic:

respecte i recordant que els nostres també emigraren cap a l'altra banda de l'Atlàntic. Hi ha uns altres viatges, diferents, per exemple al món del cinema o al dels clàssics de Grècia. *"Les arrels que sempre estiren, talment la corda tibada del llaüt al norai del port"*. Ni a Tunísia el poeta pot oblidar el blau de Sa Ràpita, aquell lloc on també es sent fascinat per l'espendor del que varen ésser teatres, termes o necròpolis. *"Paisatges amb un tel de misteri"*.

El llibre és un viatge constant, però sempre amb bitllet de tornada. De Campos cap al món, i del món cap a Campos. Es com si ens vingués a dir que tot allò que ens fascina no ens ha de fer aclucar els ulls davant el que tenim a ca nostra. Els seus textos van i venen d'Ítaca, potser aprofitant el balanceig de la mateixa branca, com els ocells, per alçar el vol, ves a saber cap a quin indret, potser cap els colors d'Escòcia o d'Estònia, aquelles terres on la pluja reviscola i dona vida, terres que han vist mil batalles i vessar la sang per la llibertat o han viscut arran de pell la petjada dels enemics, o cap els illots mediterranis, amb relleus de mapes o textures de cossos, o amb la veu dels clàssics

Joan Pomar Mir

CARTOGRAFIES

PERIFÈRICS
Poesia

grecs ran de mar o travessant boscos i carreteres escoltant música, sons i emocions, o navegar pel Bàltic on els colors s'emblanquinen. Tot plegat, l'estratègia de la vida.

Hi ha en el llibre un altre viatge, interior si tant voleu. Es el món dels records, de l'essència de tot allò que hem viscut i qui sap si anam perdent. Hi ha dos textos/dos poemes que en són un clar testimoni del que dic. No els cit apart perquè els consideri millors que els altres necessàriament, sinó perquè me permeten una lectura alternativa d'aquesta part del llibre. Un d'ells és "*Paisatges fotogràfics*", un text en prosa molt idoni per llegir en aquest temps de matances i l'altre "*Cartografies del record*", un llarg poema de versicles també molts llargs talment com ens tenia avesats en Damià Huguet, sense un ritme líric, sinó prosaic, on l'autor cerca la contundència de la seva

expressivitat en cada un dels versicles i que, de ben segur, molts de lectors s'hi veuran reflectits, des d'aquells banys setmanals a un cossi, fins als caminars trescats i tots els que ens resten encara, passant per tots els records d'aquesta vida que presumíem llarga i inacabable quan no teníem edat, i que després hem comprovat que és curta i que camina amb la velocitat de vertigen. En aquests poemes hi veig més que un poema -que ho és-. Hi veig, deia, una novel·la, o si ho preferiu, una caterva de guions de relats curts. El temps ens dirà si això és vera o no, però jo personalment pens que en Joan, sense deixar d'escriure poesia -tampoc voldria que qualcú pogués pensar que a rel d'aquesta reflexió jo consider més important la prosa que la poesia, Déu me'n guard! - deia que sense deixar d'escriure poesia hauria d'agafar el relleu dels qui han escrit la crònica i les històries de la vila i des d'una opció literària, escrigués la història de les emocions d'aquest poble. Segur que en gaudiríem tots i ens ajudaria a conservar la nostra memòria, tant des de la perspectiva de la comunitat del poble i la seva història com la personal de cadascú de nosaltres.

El llibre ha estat editat per *Perifèrics*, amb molta cura, com és habitual en aquest segell editorial. Un llibre on la nostra llengua es dignifica i guanya prestigi, just ara que patim una onada d'atacs per part dels qui, curiosament, també són els que s'han dedicat a fer nafres que fan pus al nostre paisatge, com el mateix poeta diu a un dels seus poemes. Si aquests polítics llegissin una mica llibres com el que avui tenim entre mans, potser a l'escalfor d'un foc, darrera uns vidres entelats per la humitat d'aquest novembre, aprendrien que la llengua també és per estimar. Diu en Joan a un dels seus versos: "*Servar la llengua, emprar-la i escampar-la com una taca d'oli: plana i immensa*". De la nostra llengua no en sortiria pus, sinó la garantia de poder viure i xerrar amb dignitat.

Com diu Joan Pomar Mir, "*Només ens resta, abans d'emprendre la travessia, desitjar-vos, companys viatgers! Bon vent; la lletra, clara; i el seny, a la deriva*".

Joan Perelló Ginard

* De la presentació del llibre *Cartografies*
(en el Casal Can Pere Ignasi de Campos). Tardor 2010

JOAN POMAR MIR

(Campos, Mallorca, 1955)

Obra poètica: *De jove a pare, instants de vida i versos* (1996); *Campos, dibuix i paraula* (1998); *A mitges* (2001); *El solc dels anys* (2002) [Premi de poesia «Vila de Lloseta» 2002]; *Tacats de sang* (2004); *Llacorar els sentits* (2004) [Premi de poesia «Illa de Formentera -Marià Villangómez» 2003]; *Les veus que callen* (2007) i *Cartografies* (2010).

L'any 2006, en l'obra *13 x 3 poesia perifèrica* es recollen alguns dels seus poemes i d'altres s'han inclòs en diversos llibres escolars. És l'autor de l'article *L'activisme cultural i social de Damià Huguet* publicat en el llibre col·lectiu *DH / Damià Huguet* (IEB, 2007). Col·laborador de *Ressò* i *S'Esclop*; també ho ha estat de les revistes *Llum d'oli* i *El Mirall*.

EVOCACIÓ DE MARIÀ VILLANGÓMEZ

Voldria començar recordant Marià Villangómez en uns versos seus llegits després del meu primer i únic viatge a Eivissa:

*Pels graons de les cases on refreda la calç
munten, lentes, les ombres...*

Era l'estiu de 1964. Just abans de començar el curs pre-universitari, vam anar a l'illa la vintena de nois del curs: novells, inexperts exploradors plens de l'emoció per l'aventura: el vaixell, l'acampada, les caminades, la companyonia, la descoberta d'un territori que ens semblava tan llunyà i tan estranger...

Vam habitar deu dies sota tendals improvisats, a tocar de l'aigua transparent, entre savines odorants i pins guexos. I una arena que trobàvem suau com un llit de plomes.

Jo ignorava que a Eivissa tocaria el cel amb les mans, que descobriria el Paradís, que aprendria a amidar estels: tan sols pensava que veuria de prop el mar —que m'imposava, i m'imposa encara, temor— i que el sol tenyiria de bronze la meua pell d'adolescent malaltís.

Sóc de terra endins, i el meu petit país —ara desfet— era fet de turons suaus i fondalades amb conreus, i de lluny —com un déu que vigila i asserena tota la contrada— Sant Llorenç.

El mar, per a mi, a penes si existia, més enllà dels mapes i dels llibres d'Stevensen.

Tres aspectes d'una mateixa realitat em van colpir aleshores, i ara els evoco:

El camp eivissenc: figueres, ullastres, terrasses sembrades de cereals, gemec del vent entre les pedres; aquell ardent sol de justícia, el xerric de sínies, la lluna com una ceràmica de Picasso, l'olor dels rostolls, de fenàs; els capvespres daurats, l'horabaixa.

Dalt Vila: el dèdal de carrerons, el blanc de calç de les cases, el frescal de l'ombra, el Museu i la dama oferent. La muralla del Baluard.

I la llengua: closa per a les nostres orelles del Vallès, però esmolada i refilaire, transparent. *El mot illenc (que) duu salabor marina. (...) La llengua que diu la pàtria.*

La felicitat completa. Aquells dies tots nosaltres podíem haver expressat:

*Voler l'impossible ens cal
i que no mori el desig.*

De retorn, vaig voler aprofundir més el paradís on era estat. I vaig llegir tot d'una l'*Antologia* de Villangómez que havia editat Selecta. Amb aquells versos vaig refer mentalment el viatge, un i altre cop.

I Villangómez em parlava així d'aquells tres territoris del meu imaginari:

El camp:

*Oh camps de Sant Rafel, al cor de l'illa
camps de joia senzilla,
terra d'amor, de pau, de solitud,
on sento que es revifa la virtut,
terra seca, ondulada,
tan neta per al vol de la mirada,
terra de garrovers i d'oliveres,
d'ametllers i de figueres (...)
amb la blana i exacta arquitectura
de cases on el teu passat perdura*

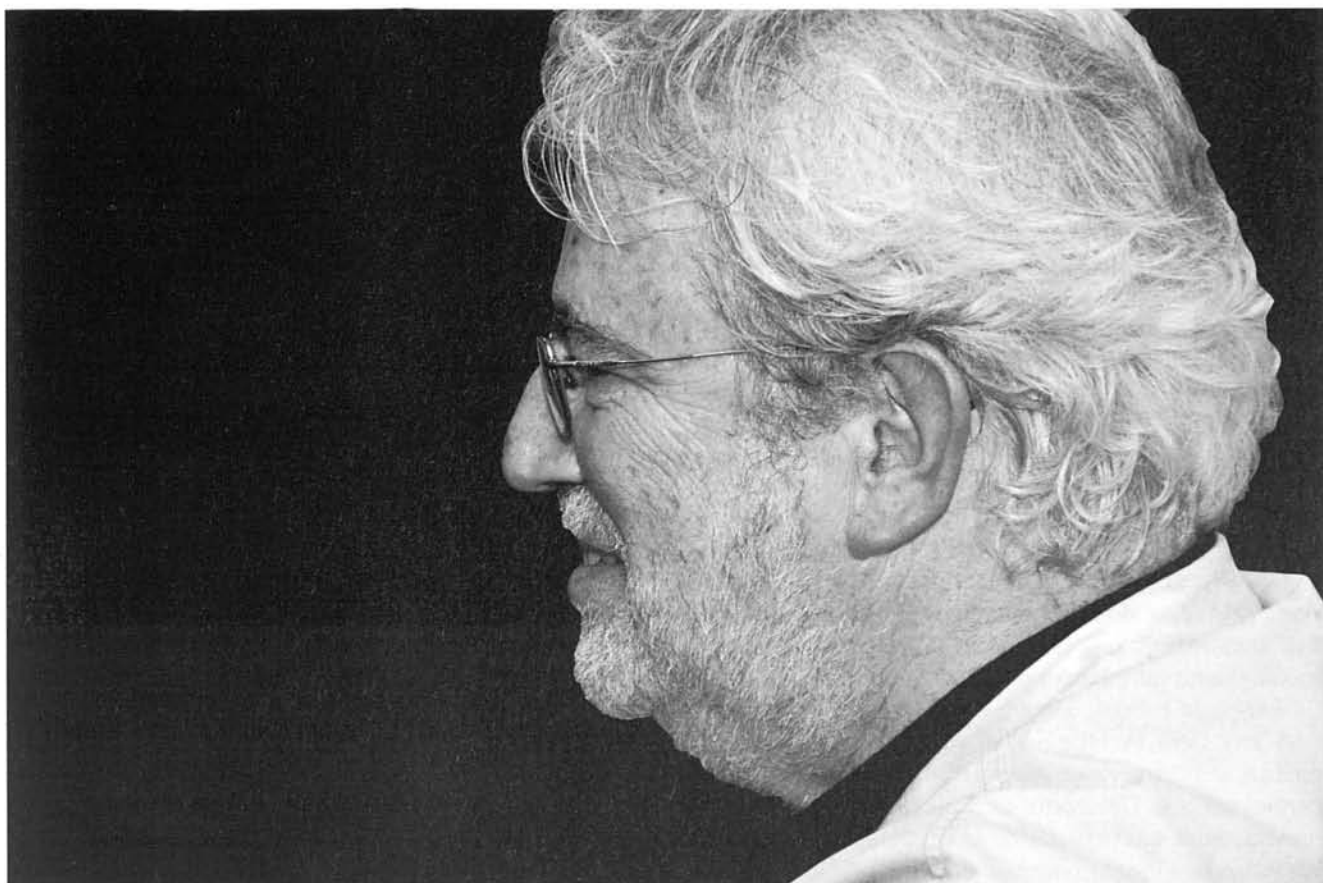
Dalt Vila:

*Tot torna a ser davant, tret les hores passades:
la tallada blancor de cases enfilades,
on es van encenent els llums rere els balcons;
els jardins on enfonsen, badades, les palmeres
el seu peu entre flors; les velles oliveres,
voltades pel silenci de rostos carrerons...*

I la llengua:

*Damunt la terra nostra i estimada,
del cor neixen el pi, l'aire i l'ocell.
El blanc record de la infantesa hi sura,
i ha de fer bo, aquest sol, als ossos vells.
Vull escoltar-hi aquest parlar que arriba
de molt antic als llavis de la gent.*

Després, quan vaig decidir jo mateix ser poeta, vaig tornar a llegir amb profunditat i amb esperit crític la resta de la seva poesia. Més enllà de la riquesa i precisió del lèxic, més enllà dels itineraris paisatgístics —ja fos el camp, la Vila, la llengua o la geografia humana—, vaig descobrir una obra profunda, densa: paisatges interiors complexos, que mostren l'ànima lírica de primeríssima fila que aquella persona delicada i sensible posseïa. I era la pura poesia, la poesia de la modernitat: sentia com Villangómez s'arreglervava al costat de Juan Ramon Jiménez, de Guillén, de Teixidor, de Valéry.

Antoni Clapés, fotografia d'Andreu Clapés (Barcelona, 2010)

El sentia com “un dels meus”, a l'hora de fer aquella

*embosta de la rara ardència,
omplerta ben a prop de joia, angúnia,
amor, dolor, temor... Sols poesia.*

Finalment, voldria destacar l'impacte que em produí la lectura dels *Sonets de Balansat* —llibre amb el qual el poeta guanyaria el Premi per a llibres inèdits a Cantonigròs, al 1955—. El jurat el presidia Riba, a qui Villangómez dedicà el poema *Meditació a cap Martinet*:

*¿Comença l'illa arran d'aquesta roca
amb pins encimbellats i àvid sembrats
o aquí mor, alt balcó, penya-segats?
Mar i pedra, i la tarda, oberta soca
que amb dues branques món i lluna toca,
arribada pel Temps —també arribats
al miracle de l'ara els apartats
cavadors i el meu pas perdut, i és poca
la presència de l'home per a tanta
vastitud. La ciutat s'agrisa al fons
de badia i badia, s'ageganta
sobre mides de segles, per racons
que intemporals vaixells busquen, oh!, viva
l'aigua eterna davall la fusta esquivia.*

Riba n'havia destacat la “grandesa còsmica del poema”. I és que, certament, la meditació arrenca amb tres versos alhora oposats i complementaris que recorren per exemple el *vol* de Hölderlin a *L'arxipèlag*; a la resta del sonet hi continuen bategant els motius centrals de la seva obra: la meditació sobre el pas del temps, la solitud, l'enigma del destí humà; i el paisatge interioritzat on s'esdevenen aquestes meditacions: el camp, la ciutat, la mar, l'hàbitat d'un territori.

Llegir calmadament aquest poema i tractar de pouar-ne tots els matisos: aquest ha estat per a mi un exercici d'aprenentatge i de gaudi solitari en tardes melangioses d'hivern.

Com he dit en començar, no he tornat —no he volgut tornar— mai més a l'illa: sé que l'han desfeta, calcigada, els bàrbars: els de dins mateix, els de ponent i els de més enllà.

A mi em basten els poemes de Marià Villangómez per evocar un Paradís de la meva adolescència, *arrelat com un arbre, dins la terra*.

Antoni Clapés

Llegit a l'Espai Mallorca
Barcelona, 7 de juny de 2007

POESIA D'ITÀLIA / Fabio Franzin

FABIO FRANZIN va néixer l'any 1963 a Milà. Viu a Motta de Livenza a la província de Treviso. En poesia ha publicat les següents obres en el dialecte Veneto-Trevigiano dell'Opitergino-Mottense: *El coeor dee paròe*, Roma, Zone, 2000, amb la presentació d'Achille Serrao. *Pare (padre)*, Spinea, Helvetia, 2006, amb prefaci de Bepi de Marzi. *Canzón daa Provenza (e altre trazhe d'amór)*, Milano, Fondazione Corrente, 2005 (premi "Edda Squassabia 2004"). *Pare (Padre)*, Spinea, Helvetia, 2006, amb prefaci de Bepi de Marzi. *Mus.cio e roe (Muschio e spine)*, Sasso Marconi, Le voci della luna, 2007, 2a ed. 2008, amb introducció d'Edoardo Zuccato, "Premio S. Pellegrino Terme 2007", "Superpremio Insula Romana 2007", "Premio Guido Gozzano 2008", Premio speciale della giuria "Antica Badia di S. Savino 2008". *Erba e aria*, Rimini, Fara, 2008, a l'Antologia "Dall'Adige all'Isonzo - Poeti a Nord-Est" (a cura d'Alessandro Ramberti, introducció de Chiara De Luca e Massimo Sannelli). *Fra but e ortighe (fra germogli e ortiche)*, Montereale Valcellina, Circolo Culturale Menocchio, 2008. *plquette* a la col·lecció "poeti in viaggio". *Fabrica*, Borgomanero, Atelier, 2009, "Premio Pascoli 2009".

Obra en llengua italiana

Il groviglio delle virgole, Grottammare, Stamperia dell'arancio, 2005, premi "Sandro Penna 2004 sezione inedito" amb introducció d'Elio Pecora.

Entità, in E-book, Biagio Cepollaro E-dizioni, 2007.

L'any 1998, Achille Serrao va presentar la seva obra poètica a l'"American Association of Italian Studies" pertanyent a la Universitat de Chicago (USA). Es troba present, amb una vintena de textos, traduïts a l'anglès per Adeodato Piazza Nicolai, en el punt "Italian Dialect Poetry" de la Universitat de New York a cura de Luigi Bonaffini. L'any 2009, la revista *Atelier* li va dedicar, monogràficament, el seu número 53. Les seves poesies, acollides en múltiples revistes, han estat traduïdes a l'anglès, francès, xinès, àrab, alemany, castellà i eslovè.

Nota sobre el dialecte Veneto-Trevigiano dell'Opitergino-Mottense

El dialecte en el qual estan escrits aquests textos és aquell parlat a l'Opitergino-Mottense, variant del dialecte Veneto-Trevigiano i se situa geogràficament a la zona compresa entre les poblacions d'Oderzo (l'antiga Opitergium) i Motta di Livenza, s'estén entre les aigües

dels rius Livenza i Monticano, en el Trevigiano sud-oriental; confina, (a una grapada de quilòmetres) al nord-est amb la Província de Pordenone, i amb la regió Friuli Venezia-Giulia, i a l'est amb la província de Venezia.

Una característica canviant pròpia d'aquest dialecte és la caiguda de la vocal final ("pan", doncs, no "pane"). Però altres diferències s'ubiquen en l'ús de la "zh" (castellanitzant) en comptes (però no tan sols) de la "c" doble i de la doble "s" del dialecte veneto-trevigiano. També en el canvi sovint de gènere respecte a la llengua italiana, que el dialecte veneto-trevigiano encara conserva (es: forchetta (femení) = pirón (masculí); ramo (m.) = rama (f.).

Una altra particularitat: utilitza vulgaritzacions de la llengua francesa (trobadors) i, després de les guerres, de l'alemany.

El seu més insigne conrador es troba en la figura de Romano Pascutto.

Nota sobre aquesta traducció

Les dues poesies que hem traduït per a *S'Esclop*, a partir de la versió italiana, pertanyen al poemari *Co'e man monche (Con le mani mozzate)* *Amb les mans tallades* que ha de publicar-se enguany a Itàlia dins la col·lecció *Le voci della luna* i és una continuació del lloat recull *Fàbrica*.

Europa
Pomponio Mela
Segle I d.C. (ed. 1538)

I

Èco, vardéne: sen qua, tuti insieme
sot 'a tetòia de eternit e lamiera drio
'a segheria, un branco de pòri cristi
a l'onbria del silo; vardéne, 'dèss
che quel del sindacato e 'l diretór
dea fabrica i ne 'à 'assà là da soi

da soi òniun co 'i só pensieri, 'a só
ansia, el rabiosón; 'dèss che forse
pa 'a prima volta sen davéro tuti
compagni, cussì, ligàdhi aa stessa
sort. Vardéne: se 'ven anca scanà
fra de noàntri, e sbarufà, se 'ven

mandà a cagàr a volte, parché un
ièra un fià lechìn, el fea 'a spia su
in oficio, o parché cheàltro tiréa
el cul indrio, no 'l capia un ostia.
E 'dèss par squasi che se 'vene
senpre vussù ben, che sene tanti

fradhèi ribandonàdhi da un pare.
Calcùn l'à sgobà insieme par vinti
àni, cómio co 'cómio, bestéma co '
sudhór; calcùn no 'l voéa pròpio
savérghine de lavoràr in còpia co '
cheàltro, altri i 'à vist el só ben

fiorìr drio 'na fresa, basi robàdhi
fra un toc e 'n'antro, i fiòì crèsser
fra i turni e 'l mutuo; un l'à vist
un déo sparìrghie via daa man, tut
a un trato, 'n'antro se tièn duro 'a
schena, co 'l lèva su daa carègha.

(Ottubre 2009, el dia en què a mi i als meus 83
companys se'ns ha comunicat el tancament de
l'empresa en la qual prestàvem els nostres serveis)

I

Vet aquí, mira'ns: som aquí, reunits
sota la teulada d'eternit i onduline rere
la serradora, un estol de pobres cristis
a l'ombra de la sitja de ciment; mira'ns, ara
que el representant sindical i el director
de l'empresa ens han deixats sols, allà

cadascú tot sol amb els seus maldecaps, la pròpia
ànsia, la rancúnia; ara que potser
som de veres per primer cop una classe,
i així romanem encadenats a la mateixa
sort. Mira'ns: hi som també aixafats
entre nosaltres i ben esbatussats, som

I

Ecco, guardateci: siamo qui, riuniti
sotto la tettoia di eternit e onduline dietro
la segheria, un manipolo di poveri cristi
all'ombra del silo; guardateci, ora
che il rappresentante sindacale e il direttore
dell'azienda ci hanno lasciati soli, lì

soli ognuno con le sue preoccupazioni, la propria
ansia, il rancore; adesso che forse
siamo per la prima volta davvero
una classe, così, incatenati alla stessa
sorte. Guardateci: ci siamo anche scannati
fra di noi, e azzuffati, ci siamo

mandati a quel paese a volte, perché uno
era un po' ruffiano, confidente
dei caporioni, o perché l'altro tirava
il culo indietro, non capiva un ostia.
E ora sembra quasi ci si sia
sempre voluti bene, tanti

fratelli abbandonati da un padre.
Qualcuno di noi ha sgobbato insieme per venti
anni, gomito a gomito, bestemmia
a sudore; qualcuno non voleva assolutamente
saperne di lavorare in coppia con
l'altro, altri hanno visto il loro amore

fiorire accanto a una fresa, baci rubati
fra un pezzo e un altro, i figli crescere
fra i turni e il mutuo; uno ha visto
un dito sparirgli via dalla mano, tutto
a un tratto, un altro si tocca la
schiena, sollevando il suo corpo dalla sedia.

traslladats uns pics a un altre lloc, perquè un
era un poc rufià, confident
dels capitosts, o perquè l'altre feia
anques enrere, no entenia un pebre.
I ara sembla que quasi sempre ens hagin
volgut bé, tants

de germans abandonats per un pare.
Alguns de nosaltres s'han deixat la pell per vint
anys, colze amb colze, flastomant
de suor, qualcú no volia saber-ne
res de treballar en parella amb
l'altre, uns altres han vist florir

el seu amor a prop d'una fresadora, besades robades
entre racó i racó, uns altres els seus fills créixer
entre els torns i la mútua; un ha vist
un dit desaparèixer-li de la mà, tot
d'un cop, un altre es toca l'esquena,
aixecant el seu cos de la cadira.

II

*Ribandonàdhi, là, tel lasco scuro
de chea paròea che 'a sona dolzha,
squasi gemèa de chii mòbii che 'ven
fat su, panèl dopo antina, asta dopo
travèrs; chel nome pers drento 'na
storia altra, paréa, roba che capitèa*

*sol tea Fiat, pa' esenpio, tee fabriche
massa grande, sgionfàdhe de operai,
de lòte sindacài... qua pì che altro
ièra sol da farse 'l cul, a testa bassa,
fra rumór e spolverón, reclamàr co'
el contajozhe: 'ché sbàtoea e dovér*

*no 'i 'à mai fat rima in fra de lori
tel miràcoeo de 'sto nostro nord
est, croeà 'dèss, al tempo dea crisi.
Ma vardéne, ve dise, vardéne intànt
che noàntri se vardén 'e man vòdhe,
intànt che te 'ste man, in fra i cà,*

*'nden in zherca de 'sta scritta che
'é stat inpetà, co' còea o spuàcio,
no 'so, 'sta paròea nòva che vol
dir "a casa, a spasso" senza schèi
chissà fin quando. Vardéne, parché
sen quei che paga tuta l'ingordisia*

*dei potenti, 'e só barche bèe lustre,
'e só feste. Vardéne: un cuzhà drio
un cantón a piàndher, un che romài
le 'à finidhe tute quante 'e bestème,
'n'antro che par che l' te varde e
invèzhe l' 'à 'i òci revessàdhi tel chissà.*

II

*Abandonats, allà, en el buit fosc
d'aquella paraula que sona dolça,
quasi bessona al mobiliari que hem
construït panell rere porta, perxa rere
travessa; aquell nom que crèiem perdut
dins la història d'altri, esdeveniment que pertocava*

*sols a la Fiat, per entendre'ns, a les empreses
prou grans, inflades d'obers,
de lluites sindicals... aquí més que a cap altra banda
calia pensar com un boig, amb el cap cot,
entre estrèpit i confusió reivindicats amb
comptagotes: perquè lament i deure*

*no han rimat mai entre ells
en el miracle d'aquest nord-est nostrat,
esmicolat, ara, a l'època de la crisi.
Però mira'ns, vos dic, mira'ns mentre
ens observam les mans buides,
mentre entre les mateixes, entorn dels calls*

II

*Abbandonati, là, nel vuoto buio
di quella parola che suona dolce,
quasi gemella della mobilia che abbiamo
costruito, pannello dopo anta, asta dopo
traverso; quel nome perso dentro una
storia altra, credevamo, evento che capitava*

*solo alla Fiat, per intenderci, nelle aziende
troppo grandi, gonfiate di maestranze,
di lotte sindacali... qui più che altro
era solo da farsi il mazzo, a testa bassa,
fra clangore e polverone, rivendicare con
il contagocce: 'ché brontolio e dovere*

*non hanno mai fatto rima fra essi
nel miracolo di questo nostro nord
est, crollato, ora, nell'epoca della crisi.
Ma guardateci, vi dico, guardateci mentre
ci osserviamo le mani vuote,
mentre fra le stesse, intorno ai calli,*

*cerchiamo di scorgere l'epigrafe che
ci è stata impressa, con colla o sputo,
non so, questa parola nuova che vuol
dire "a casa, a spasso" senza salario
chissà fino a quando. Guardateci, perché
siamo coloro che pagano l'ingordigia*

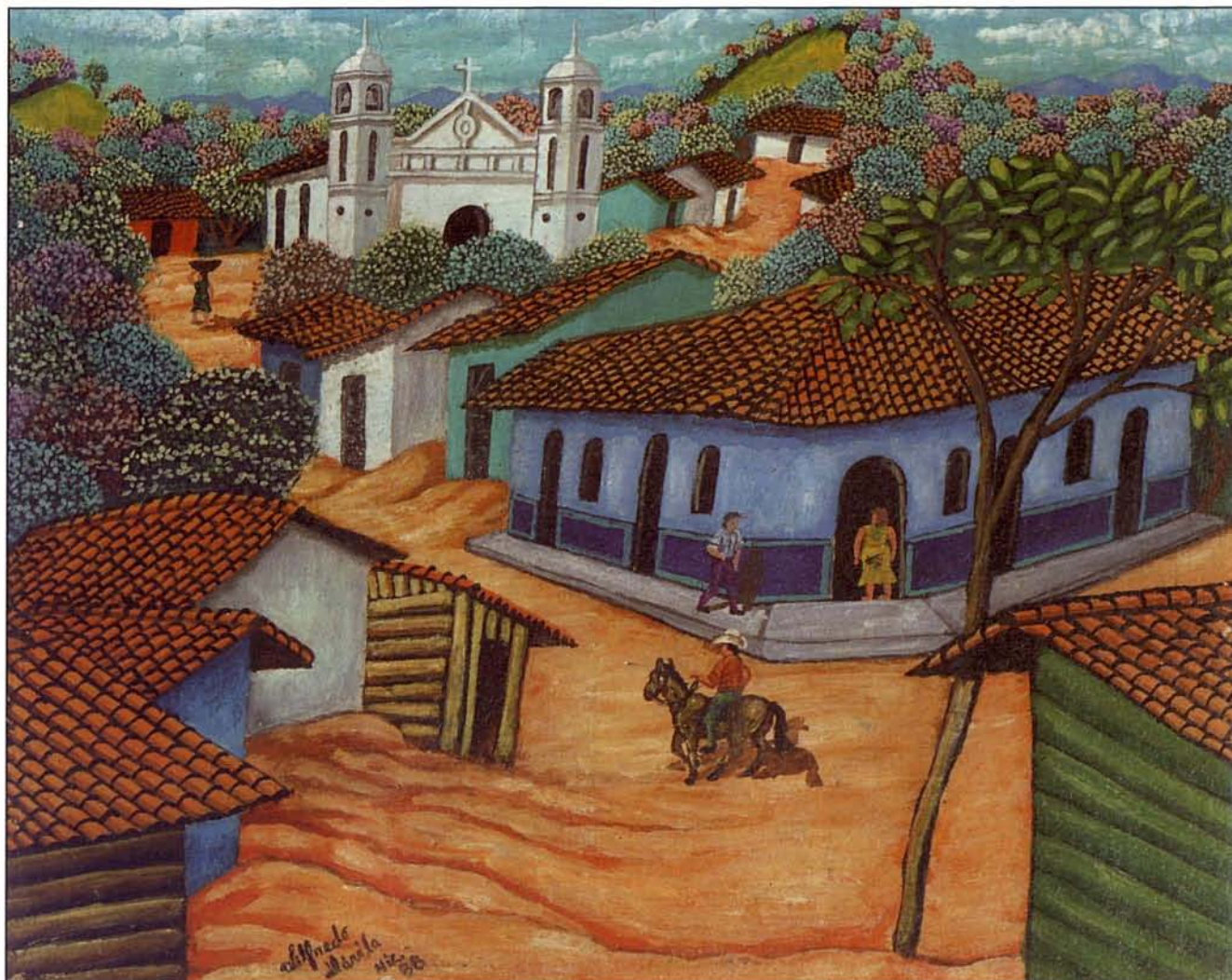
*dei potenti, i loro yacht luccicanti,
le loro feste. Guardateci: uno accasciato dietro
un cantone a piangere, uno che ormai
le ha consumate tutte quante le bestemmie,
un altro che pare stia indagandoti e
invece ha lo sguardo rovesciato nel chissà.*

*cercam d'aluiar l'epígraf que
hi ha imprès, amb cola o escopinada,
no ho sé, aquesta paraula nova què vol
dir "a casa, a passejar" sense salari
qui sap fins quan. Mira'ns, perquè
som aquells que paguen la golafreria*

*dels poderosos, els seus iots refulgents,
les seves festes. Mira'ns: un abatut rere
un cantó que plora, un que ja
ha esgotat totes les flastomies,
un altre que sembla estigui escodrinyant-te i
per contra allotja la mirada rovellada en el qui sap.*

*Del poemari inèdit Co'e man monche
(Con le mani mozzate)*

*Amb les mans tallades de **Fabio Franzin**
Tradució de **Lluís Servera Sitjar***

L'estiu de 1988, vaig anar a Palacagüina, Nicaragua. Vaig acompanyar-hi un grup de gent d'Arbúcies que havia fet un agermanament amb aquell poble i anava a construir una escola amb material que havien comprat amb els doblers recollits. Vaig anar-hi a donar algunes classes i suport a mestres d'allà sobre pedagogia i didàctica d'algunes assignatures. En aquells moments, Nicaragua vivia en la misèria i assetjada pels Estats Units que donaven suport a la contrarevolució que es trobava a Hondures i feia incursions al nord de Nicaragua, que és on estàvem nosaltres. Malgrat la penúria econòmica, aquella gent ens acollí i ens va donar, tant material com espiritual, el millor que tenien. Les experiències viscudes allà foren colpidores i em varen sortir alguns poemes que no eren més que intents de plasmar tot allò que vivia tan intensament, amb la dificultat de no ser poeta ni d'haver escrit poesia quasi mai abans. Vet aquí alguns poemes d'aquella vivència i una pintura de les que aleshores es feien allà. Com que, —a causa del boicot nord-americà—, no tenien teles, la imatge està pintada al revers d'una tela d'hule vella.

Poemes a Nicaragua

MANAGUA

CANÇÓ I PLUJA

Una fe,
una vida,
una victòria,
una alegria,
un goig,
un treball,
un compromís.
Tot i més
darrera aquella cançó
que cantares
aquell capvespre
sota la pluja.

Sol, amb mi mateix
com a únic company,
encenc la conversa
d'aquest horabaixa.
Pensaments que volen
lluny, molt lluny
d'aquesta capital
centreamericana.
I els records
un rere l'altre
bressolen el pensament
fins a fer-lo dormir
i somiar
somniais de somniais
d'altres somniais
llunyans
i melancòlics.

DUES CANÇONS

I ens feres creure
quan ja pensàvem
que no existia
en un món nou
i una terra nova.
Tu ens digueres
en dues paraules
i dues cançons
allò
que tant havíem cercat
als llibres
i que mai
arribàrem a trobar.

Francesc Lladó i Rotger

Estiu 1988

ANTONI CANU, L'ALTRE CATALÀ ILLENC

Antoni Canu (Ocier 1929) és un dels únics poetes que s'han anat consolidant a l'Alguer en llengua catalana. Fa uns anys, em trobava a l'Alguer dins una llibreria i vaig demanar tots els llibres de poesia que tenien en alguerès. En foren tres. Un del mític cantautor Pino Piras i dos de seus. A partir d'allò, vaig veure que la identitat catalana a l'Alguer els serveix allà per cridar el turisme, tal i com fa molts anys que passa a la Catalunya nord. Antoni Canu ens ha respost a algunes preguntes amb totes les molèsties que comporten les distàncies geogràfiques. Algú el recordarà, car fou un dels rapsodes que participaren al Festival de la Mediterrània d'enguany.

Podem afirmar que a l'actualitat quasi no hi ha gaire poetes que escriguin en alguerès a l'Alguer?

Puc afirmar que a l'Alguer hi ha persones que treballen per escriure poesia i per la llengua, això és un bon senyal no obstant la precarietat de la llengua, però hi ha diverses entitats que lluiten com l'Escola de Alguerès «Pasqual Scanu», l'Obra Cultural i la «Maria Montessori» i ara també l'interès de l'«Espai Ramon Llull» de l'Alguer.

Quina relació teniu amb la literatura catalana del continent i de les Illes Balears?

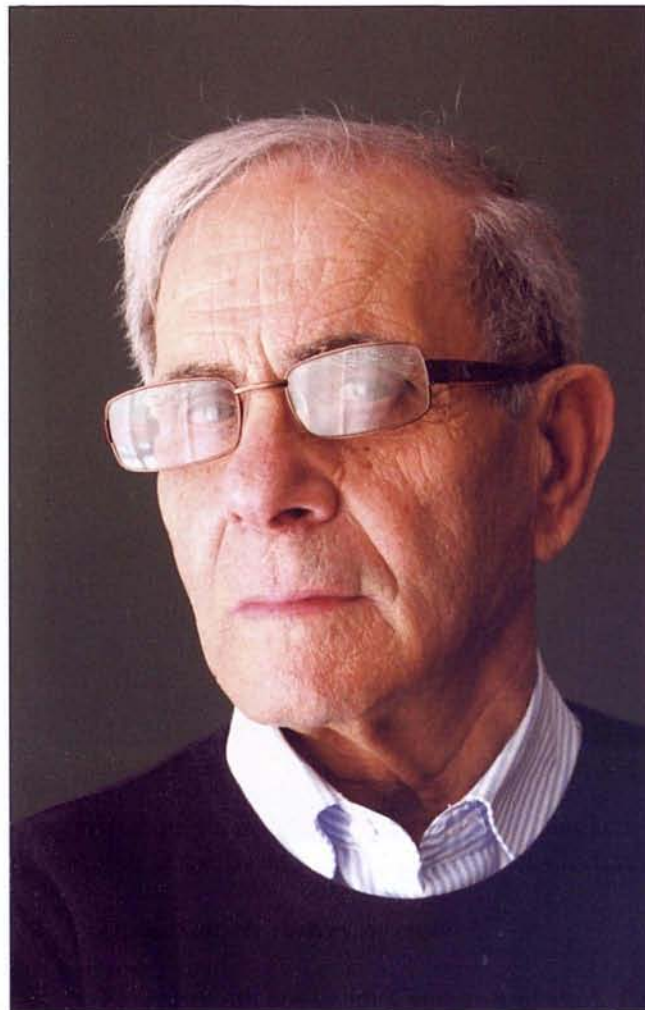
La relació amb la literatura catalana per la mia persona és molt important. M'agrada molt el poeta Salvador Espriu, he llegit també Carles Riba, Josep M. De Sagarra, Miquel Martí i Pol (el poeta del poble per la sua gran sensibilitat). He llegit Marià Aguiló i Ramon Llull.

Creieu que ha servit i que tindrà una funció efectiva la seu de l'Institut Ramon Llull a l'Alguer?

Obrir a l'Alguer la seu de l'institut «Ramon Llull» és estada una iniciativa molt interessant que facilita els intercanvis culturals i comercials entre l'Alguer, l'illa de Sardenya, la Catalunya i les Illes Balears.

Diuen de la vostra poesia que és de «memòria i intuïció». Hi estau d'acord?

Estic d'acord. La mia poesia és memòria. Jo só creixit (crescut) amb els arrels de la civilitat de la pagesia, i só estat pagès fins als meus vint anys. Aleshores les paraules dels meus poemes surtin de la terra amb la benedicció del sol i de la pluja. Tenc també la intuïció d'una llesta i aguda capacitat de per-

Antoni Canu, fotografia: Pau Vadell i Vallbona (s/d)

cepció, aquesta peculiaritat és molt important com la sensibilitat, però són fonamentals les bones lectures.

Quins són els vostres referents?

Els meus referents? En Catalunya el Prof. Pere Mayans i Joan Elies Adell. A Roma, la Professora Giulia Lanciani de la Universitat Roma Tre i el Prof. Josep Tavani, el més gran catalanista d'Itàlia, molt conegut als Països Catalans. A l'Alguer Carles Sechi director de l'«Obra Cultural» (jo ne só soci), En Brasil, el Prof. Newton Sabbá Guimarães de la Universitat de Florianopolis – Estat de Santa Catarina.

Sempre escriviu en alguerès o també en sard o en italià?

La mia llengua materna és el sard. L'Alguer és la mia ciutat adoptiva on he posat arrels profundes, parlant i estudiant el català-alguerès, mirant també al català normatiu. Els meus llibres són en català i en italià. No escric en sard.

Com ho podríem fer perquè l'alguerès comptàs més dins la literatura catalana i el seu dialecte es tengués en compte al diccionari normatiu?

Sovint fas compte del *Diccionari normatiu de la Literatura Catalana*, que és essencial, com també el *Diccionari* de l'Alcover – Moll.

Té relació la vostra poesia amb la situació precària de la llengua?

La llengua viu si el poble la parla contínuament. A l'Alguer hi ha una situació molt difícil, aquí els mitjans de comunicació són en llengua italiana, l'alguerès és una llengua minoritària en perill d'extinció. Però hi ha una lluita per fer viure la llengua, moltes persones tenen interès de escriure i llegir el català–alguerès i el català normatiu, hi ha esperança.

En quins nous projectes esteu treballant?

Estic treballant al quart llibre, esper que la poesia me faci bona companya.

Teniu obertes les portes de les editorials del continent, o el fet de ser de Sardenya és un entrebanc?

Publicar avui un llibre de poesia és molt difícil perquè hi ha més persones que escriuen que lectors. Els meus llibres són estats subvencionats del Municipi de l'Alguer i de l'Oficina de Turisme i amb el patrocini de l'Escola de Alguerès «Pasqual Scanu» i l'Obra Cultural per la defensa de la llengua. El llibre *Itinerari Poètic* és estat editat a Barcelona, de l'Editorial Fasolcat.

Com veieu la salut de la poesia a l'actualitat?

Un gran crític literari d'Itàlia ha publicat un article sobre la poesia d'ara. A Itàlia, un llibre de poesia va del bressol a la tomba i milions de persones escriuen versos i pocs poesia. Jo pens que tenguí raó. Però és un fet positiu que milions de persones busquin d'obrir la ment i la consciència a la poesia fent viure les paraules.

L'any passat participàreu al «Festival de Poesia de la Mediterrània», que es celebra a Palma. Com veiéreu la situació?

Participar al «Festival de Poesia de la Mediterrània» és estada una experiència fantàstica amb una organització de gran nivell directa amb genialitat i competència de Biel Mesquida i de la preciosa coordinació de Carme Castells, Carlota Oliva i Joana Serra. La Fundació Casa Museu Villalonga ha fet una obra magnífica per a Mallorca i per a la poesia

sense fronteres, fent conèixer la poesia catalana a poetes de diferents nacions.

Abans era millor? Quan començàreu a escriure? Quin ambient hi havia?

Jo só endavant amb els anys. Però só un escriptor jove; he iniciat a escriure al 1991. Só autodidacta. He tengut i tenc voluntat i gana de treballar per la poesia i la llengua amb discreció, llegint molt per enriquir-me de paraules i termes, tenc encara gana de somniar.

La nova cançó arribà a l'Alguer de la mà de Pino Piras?

La cançó algueresa t'he una tradició llunyana. Moltes cançons són vives i estimades del poble també avui. Pino Piras, autor genial, ha trencat la forma tradicional de la cançó algueresa, fent música i paraules de protesta social, en part apreciada i estimada del poble. Però a l'Alguer les veus i les novetats són moltes.

Pau Vadell i Vallbona

Les mies mans

I

Les mies mans
han dividit
el boll del forment
i sucats la ploma
en la tinta
de la llum i de l'esperança
creant paraules
que se mouen
al ritme del temps vegetal
sobre la pàgina
de una màgica planura
fèrtil de cants

II

Sents
com saben de terra
les mies paraules
són plantes
que viuen
nels solcs del cor
i de l'ànima
les cultivo
amb les mies mans
amb el somni
d'empavesar
el cel de versos

Antoni Canu

Octubre 2010

Joan Pomar Mir, fotografia: Joan (Campos 30-VII-2010)

Dels poetes mallorquins que vingueren al món en els anys 70, tampoc no massa nombrosos, cal citar: Antònia Arbona i Albert Herranz al 1970, Antoni Xumet del '71, i Sebastià Alzamora i Pere Joan Martorell del '72. Arbona té prop de deu llibres de poesia i és l'autora també de l'estudi *La poesia de Bartomeu Fiol*. Albert Herranz Hammer, encara que nascut a Estocolm, ha viscut quasi sempre a l'Illa. A part dels seus versos publicats, hem de ressenyar la seva tasca de traductor. Xumet, natural del Port de Pollença és l'autor de mitja dotzena de poemaris, dels que cal remarcar *Una varietat del mim*, Premi Miquel Àngel Riera de 1997. Antoni Xumet du al capdavant una missió engrescadora i d'agrair: és responsable d'edicions del salobre, publicacions de gran qualitat en la tria d'autors i d'una presentació exquisida. Alzamora, a més de novel·lista, també és poeta, segons paraules textuais seves, gràcies a un fet que ens explica: *Va ser el també poeta Damià Pons (aleshores professor de llengua i literatura catalanes a l'institut de Llucmajor; que, com no podia ser altrament, porta el nom de Maria Antònia Salvà) qui ens va donar a llegir dos poemes que, per a mi, van tenir l'efecte d'una revelació. Es tractava de "Déu company", de Blai Bonet i d'"A Mallorca, durant la guerra civil", de Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Als meus quinze anys, allò em va deixar estupefacte: em meravellava que la poesia, aque-*

lla efusió carrinclona i obsoleta amb què es distreien les beates del poble, pogués ser allò: un llenguatge que parlava simultàniament a l'ànima i el cos, amb una potència i una capacitat de penetració inusitades...(I). Pere Joan Martorell obtingué la Viola d'Argent als Jocs Florals de Barcelona (2004) amb *Llibre de cera* i la seva poesia revela una sòlida formació filosòfica i literària, que sovint es reflecteixen en els seus poemes. Com a regidor de cultura de l'ajuntament del seu poble, fou l'impulsor de la creació del *Festival de Poesia de Lloseta* que inicià el seu camí el 2004, i és considerat de prestigi reconegut i ben consolidat.

S'han de citar els *Festivals de Poesia de la Mediterrània* que començaren el 1999 i constitueixen un acte important i arrelat al món poètic insular. Ha tingut sempre el patrocini del Consell Insular de Mallorca i el seu coordinador és Biel Mesquida. La participació de poetes i de llengües diverses va més enllà del propi territori català i abraça, com el seu nom indica, tot el Mediterrani.

A més de la darrera fornada de poetes mallorquins, nascuts als '80, volem ressenyar unes quantes publicacions que han aparegut no fa gaire, de caràcter col·lectiu, i és convenient deixar-ne constància i consideració. *Poetes de Mallorca per la llengua*, una iniciativa que sorgeix de l'Obra Cultural Balear, es tracta d'un volum, de format generós, editat el 1999, on hi ha més de cent poemes d'autors de casa nostra, alguns d'ells sols poetes ocasionals que no han publicat més endavant.

Així mateix hi ha dues antologies més. Una és *21 poetes del XXI*, editat per Proa al 2001 a cura d'Ernest Farrés, d'entre els poetes que hi inclou, trobam cinc mallorquins: Sebastià Alzamora, Antònia Arbona, Miquel Bezares, Pere Joan Martorell i Antoni Xumet. L'altra és *Segle 21 Vint-i-una i una poetes per al segle vint-i-u*, a càrrec d'Alicia Beltran i Pere Perelló, (2001) editat per Capaltard. De les poetesses, vuit són de Mallorca, de les quals voldria ressenyar, especialment, Maite Brazales Vila (1977), perquè també fou una de les integrants del llibre col·lectiu del que parlarem a continuació. Té una veu poètica suggerent i un recull, *Pèl de cony*, que cal tenir en compte. I ens recorda amb els seus versos que... *No puc dormir pensant en tu / m'excites la destresa*.

Un cas a part és *13 x 3 Poesia Perifèrica*, publicat el 2006 per *Perifèrics*. És un recull que conté tres poemes de cada autor amb una nota autobiogràfica. Són trenta-nou els poetes que hi podem trobar; aquest llibre nasqué dels recitals de poesia que es feren durant cinc anys per pobles i ciutats de Mallorca. És, "una vindicació, a més de l'oralitat de la poesia, de la perifèria, del seu llenguatge personal, del seu tarannà particular, de la seva terra".

Més proper als nostres dies, tenim una carpeta de tamany reduït, editada el 2008 per la UIB, amb el títol *enganxa't a la poesia*, que són poemes impresos sobre

paper vermell, retallables i autoadhesius per aferrar (o enganxar), com una mostra de la poesia actual i innovadora. Són poetes joves, d'una trentena d'anys, d'entre els quals hi trobam Joan Miquel Oliver (lletrista i guitarrista del grup musical *Antònia Font*), Jaume Munar, llicenciat en filosofia, amb una veu poètica plena de registres i, els ja més premiats, Pau Vadell Vallbona i Jaume C. Pons Alorda.

De *Pedra foguera, antologia de poesia jove dels països catalans*, coeditat per *Federació Llull* i *Edicions Documenta Balear*, en traurem informació per apropar-nos a la darrera generació dels poetes mallorquins. Hi són presents vint-i-vuit autors, dels quals onze són nascuts a la major de les illes Balears i, d'entre ells, només en citarem alguns. Cadascun dels poetes defineix què és la poesia i així, per exemple, Joan Fullana Company (Ciutat de Mallorca, 1984), ens la descriu d'aquesta forma: *La poesia és una amable senyoreta que t'agafa del braç i et diu: "acompanyi'm, li mostraré la vida: vet aquí la passió, vet aquí l'odi..."* Pere Antoni Pons (Campanet, 1980), en canvi, afirma: *La poesia consisteix a expressar els misteris i les passions de la vida sense fer gaire el ridícul*; aquest escriptor, a més de poeta, publica llibres d'entrevistes que ell mateix ha duit a terme, és alhora periodista, fa crítica literària i enllesteix articles d'opinió als diaris, suplementos o revistes literàries. Pons fou, al 2003, Premi Maria Mercè Marçal de poesia amb el recull *El fibló i la festa. La seva poesia és plena d'energia i de sensualitat, d'una maduresa que palesa l'ampli cabal de lectures que hi ha rere els seus versos*. (2)

Un altre dels integrants de l'antologia *Pedra foguera* és Joan Tomàs Martínez Grimalt (Palma, 1984). El 2008, Premi Costa i Llobera per a poetes inèdits, en la seva primera edició, amb el recull *Els jorns*. Així mateix hem de parlar de Jaume C. Pons Alorda (Caimari, 1984) i de Pau Vadell i Vallbona (Calonge, també del '84). Pons Alorda ha obtingut els premis Miquel Martí i Pol i el Ciutat de Palma (ambdós el 2008), amb els poemaris *La victòria de la dona lluna* i *Cilici*, respectivament. D'aquest darrer en veim un breu fragment: *la cendra / és l'aliment del vers / ben igual que l'aigua / és la ressaca dels ofegats*. Fa uns dies, en el Pregó de la *Setmana del Llibre en Català* a Palma, ens convidava a "*superar la crisi i la corrupció amb la lectura, fornicant amb els llibres i les paraules*". Pau Vallbona ha estat guardonat amb el Bernat Vidal i Tomàs (2005) per *Quan salives*, i té altres llibres publicats: *El cos que habitam*, *Ciutat de llet* o *Sadoll de seny*, entre els més significatius. D'aquest poemari, Antoni Vidal Ferrando va escriure: "*és un llibre adust, temerari, gens escènic i força inquietant*".

Només em resta desitjar que el viatge que iniciàrem junts per *La poesia contemporània a les Balears*, hagi significat una travessia plaent, sense massa onades. Almanco, aquesta era la meua intenció. Com veis, ja arribam a port, els fars ens han duit fins a la riba. Vos he portat, perquè quedin a la biblioteca d'aquesta Facultat,

uns llibres de poesia. Hi trobareu versos de diversos autors, i també alguns de meus; i així, si vos ve de gust, podreu assaborir els móns poètics que acostumam a dibuixar amb les paraules.

Finalment, vull acabar amb un fragment del pròleg del poemari *Vols des d'Orly*, signat pel mateix autor, com un sentit i senzill homenatge al millor poeta de Campos, de tots els temps, perquè em sembla que ens mostra uns dels tresors més preuats: l'estima a la terra i a la llengua. També a la poesia. Parlam de Damià Huguet, lògicament, i llegim amb els cinc sentits i a cau d'orella:

*Aquest corral mediterrani que he trescat i conec:
l'alè dels arbres i la blavor que lluu entre la sal i el sol.
Tot fa u. I no sé ben bé per què parlar-ne pus. Per què
afegir-hi res més. La literatura, els escrits, poemes o
proses, de vegades són per demés, però sempre són útils:
ajuden a enyorar allò que no veim. La poesia quan es
mou entre aquests rocams resulta rarenca sempre. Però
el meu testimoni era, i vol ésser, deixar constància, i
presència escrita a través d'uns textos volgudament
poètics, dels lligams que ens uneixen a tots els qui hem
nascut i tocam amb els peus nus la terra d'aquestes
illes: Sicília, Cabrera Mallorca... Totes les illes. La bla-
vor de la mar ens uneix més que mai. I no cal profetitzar
gaire. El sol ens fa escopir glops de suor. I la verdor de
pletons i garrigues ens ofereix la plenitud de no voler
perdre ni un bri del nostre orgull. La poesia hi afegeix
un cert grau d'entusiasme, no tot. Però l'alè dels déus i
de les deesses -que ignoram si mai han existit- ens
provoca i ens empeny a prosseguir tot allò que hem vis-
cut i volem: tastar els colors i la claror de la mediterrà-
nia amb la mateixa lletra dels pagesos i dels pescadors.
Els versos mai no sobren, i molt sovint manquen per tes-
timoniari la gratitud profunda de l'home que alena
davant la mar, i vol encara més blavor: que suri l'e-
scriptura forjada a Grècia i enaltida a Roma, a Palerm
o a Campos. Un càntic antic que mai no envellirà.*

Joan Pomar Mir

Campos, gener-febrer / 2010

Ponència llegida a la
Universitat de Lleida
(10 de març de 2010)

Bibliografia

(1) **SEBASTIÀ ALZAMORA**: *Poesia. Tria Personal (1994-2006)* - Biblioteca d'escriptors mallorquins (Consell de Mallorca / Diari de Balears), 2006.

(2) *Entre dos mil·lennis. 16 poetes de les darreres dècades*, pròleg i selecció a cura de **PERE ROSSELLÓ BOVER** - Biblioteca d'escriptors mallorquins (Consell de Mallorca / Diari de Balears), 2006.

Tal com la pell és sotmesa al lent ensorrament
 quan hom resta immòbil a la mar
 esdevenint aspra, però fina
 quan es desfà el misteri;
 la memòria juga amb l'esperit
 dotant-lo d'una lleugera capa de cera freda
 que ja no s'escalfarà mai més per desaparèixer.
 S'ofusquen els més íntims records, no tant aquells
 que hom s'encabota en retallar, com els que
 formaran part de les gestes particulars de l'ànima.
 Sempre, però, hi haurà temps per a l'oblit.

Lídia Lahosa

(Inèdits)

S'estén el calor i t'envaeix.
 No pots evitar sentir
 que necessites fer el que se't demana.
 L'excitació s'arrapa a la teua pell
 i torna.
 Tu la rebutges i et fas valer,
 tot denunciant aquest naufragi
 de dignitats possibles.
 El desig rellesca, s'insinua lentament,
 ara un gest covard, escèptic...
 T'arriba la decrepitud de l'estat mental
 i tot al teu voltant perd el contorn.
 La mirada serena, però boirosa.
 Una boira indefugible que arrabassa
 l'esplai des del qual t'avergonyeixes.
 Com des d'un miratge, escoltes
 com l'escat de l'aigua colpeja
 les nues finestres de l'ànima.
 Has permès que hi penetrés
 la tinta escandalosa d'un pecat sigil·lós
 que ara et mira.
 La pell és lluny
 i tota tu una carícia.

Un altre gris

[Milano, 2000]

No t'agrada el gris sense caràcter, un gris qualsevol humit i trist. T'agradaria el gris milà.
 És el gris d'un temps especial, d'un temps cenyit als budells de les nits insomnes, a
 l'esclavitud de les cabines taronja i dels cafès a la intempèrie. Plou al jardí de casa. Un
 cel gris, gris milà, et besa el front.

Fantasmes

[San Gimignano, 1994]

La música fou l'evidència del misteri que s'amagava entre les torres. Has trigat quinze anys a esbrinar
 el dolor del vent, has trigat quinze anys a resoldre't. Dubtes encara de l'existència
 d'aquell matí llunyà i de si fou ella qui va fer sonar les cordes del violí.

El mur de M. H.

Va aparèixer de sobte
 davant les mans paoroses
 un estrany mur de vidre,
 un mur desconsolat,
 decisiu com la llum
 primaveral del migdia.
 Abans tot era a punt.
 Tot es quedà a punt
 a l'altra banda del mur:
 la gespa el gos les vaques
 la casa i el cotxe.

A soles, sense més
 compromís que la seua
 consciència, va seure i
 es va mirar el mur
 de vidre: puntual,
 desconsolat i últim.

Begonya Pozo

(Inèdits)

Love the way you lie *

The furies are at home in the mirror

R. S. Thomas

0
D'un temps ençà port a sobre
una llibreta on de manera
[compulsiva
hi vaig prenent notes. [Com ara
mateix]

1
El temps circula
per lluminoses carreteres
d'òxid transparent.

Velocitat en descomposició.

2
A penes es perceben
uns debilissims tels de llum,
esquitxos d'estels en un cel
[d'horabaixa.

3
Ser
o
una part del remei
o
una part de la malaltia.

Quina part hauré d'extirpar
[quirúrgicament?
Erràtica medicina.
Desconsol de tigres enlluernats
[per la follia.

El domador
fuet en ma, fustiga la realitat
[condicionada,
la realitat subjectiva.
Tot en aquesta vida és
[provisional. [Com la mort]

4
La por és terrible, real, certa...

5
M'agraden les olives negres
[trepades,
les que es fonen a la boca.

6
En Joan corr,
s'atura
i agafa d'en terra
una fulla seca.
L'alça,
me la mostra
i em somriu.

7
Hi ha qui considera que la meva
[poesia pateix

BOTE

Euromillón
29 millones

El Gordo
5 millones

de manca de lirisme

8
En Joan ara té set anys i sap que
son pare ha publicat dos llibres i
que escriu poesia. Ell també
escriu i dibuixa els seus propis
llibres que després enquaderna
amorosament amb grapes. Un dia
li vaig demanar si era un escriptor

i em va respondre que no, que ell
era un constructor de llibres.
Encara no he trobat una millor
definició.

9
Neixen de la pols
espores que germinen
divinitats minúscules.

10
Els poetes il·luminam la part
[obscura de la llum,
les correlacions gràfiques,
[els algorismes,
les llengües mortes, les
[civilitzacions desaparegudes.

Les restes de l'arqueòleg.

11
En aquest precís instant
reflexionant
amb l'abstracció temporal
veig
el meu cos
desapareixer
molt lentament
entre la multitud.

Palma, 2010

Joan Alfons Marí i Torres

(Inèdit)

* *Tema d'Eminem i Rhianna*
211.537.588 entrades a YouTube.
Després diran que la poesia
és minoritària. O que la poesia
musicada o cantada no és poesia.

Joan Alfons Marí, foto: Magí Moranta (2010)

Entre Cavorques i Brandenburg *

20/8/2007

Cerc un paper i mir de posar una mica d'ordre en la meua lleonera. Trob una anotació que em sembla carregada de raó: "Queda clar que concep la poesia més com una acció – una percepció *sui generis*, una acció cognitiva – que com un resultat. Participar en aquesta acció és certament possible, però requereix algun esforç".

31/08/2007

En l'activitat de l'escriptura, en l'escriure, de cada vegada tenen manco sentit les distincions entre gèneres.

1/11/2007

El poeta que s'extralimita. – El poeta s'extralimita, fa afirmacions agosarades, contradictòries amb el que resulta culturalment correcte, amb el que és versemblant, amb el que sembla més lògic i coherent i corrent o usual.

La collita del poeta no és la de les messes quotidianes, subvencionades o no.

El poeta s'extralimita força: no pot deixar de consignar, en veu alta i una mica trastocada, el que li diu el germà major o la germana gran.

21/2/2008

Pregària del suïcida. Amb aquest títol, si no és fal·laç, sols pot ésser un intent fallit.

22/2/2008

PREGÀRIA DEL SUÏCIDA

Senyor, estic cansat de la meua companyia.
No et torbis gens
a enviar-me un arcàngel de la pau
o un àngel de la son
o un Mr. Exitus que toqui *muffled drums*
per a, finalment,
poder retre un homenatge ben rodó
a la *Begräbnisgottin* (1) Libitina
a Osiris o a Sant Pere.

(1) *Dea dels enterraments*

El títol d'aquest intent podria ésser, més exactament, *Pregària de qui desitja que li sigui concedit tocar els dos aviadet.*

29/2/2008

Tot esperant Mr. Exitus seria un altre títol prou adequat. Perquè abans de, eventualment, poder veure Mr. Godot, cal esperar que hagi arribat Mr. Exitus.

29/2/2008

He fet dos dibuixos apaïrats, ambdós al grafit i a la cera, dos caparrots, i no n'estic del tot descontent.

Després d'haver lluitat tant / amb els significants i llurs significats / més bé plurals // és lògic que et vulguis alliberar / dels bolígrafs i dels ordinadors / i temptejar amb grafits contundents // i ceres llisquents, / una mica untuoses com Déu mana / però no gaire obtundents.

15/3/2008

El que troba títols. – Entre Cavorques i Brandenburg.

29/3/2008

Cavorques no és un lloc per a quedar-s'hi.

09/4/2008

DIVERGÈNCIA AMB EL MEU MESTRE

Que cansat estic de la meua
covarda, vella i tan salvatge
ciència. És la ciència d'un,
més que la terra circumdant,
el que resulta inoperant;
és la resposta més que el repte
el que escandalosament falla;
el que falla vergonyosament.

1/5/2008

Tot somni és un malson. Perquè pots trobar-te, fins i tot solemniament, anunciant: *The President of the United States of America*. Sí, d'alguna manera, tot somni és un malson i cada matí cal alliberar-se'n, desempallegar-se'n i, des de les tragicomèdies de l'ego passar i donar la benvinguda a la realitat.

Per això és l'escriptura. –

*Para morir;
para vivir;
para morir de cara.*

JOSÉ ÁNGEL VALENTE

¿Són els somnis que vigilen l'home o és l'home que vigila als somnis? ¿O tal vegada són del tot convenients les dues coses, una vigilància mútua?

14/6/2008

A internet, trob aquesta estrofa final del poema *O ofício*, d'Eugénio de Andrade (del seu llibre *Obscuro domínio*, 1971):

*"quero eu dizer: jo vull dir
ranho baba merda" aranya, bava, merda.*

No em digueu que internet no sigui útil.

El poeta no escriu, parla. (2)

(2) *Més que escriure, el poeta parla.*

Poeta racional. – Hi ha poetes que expliquen i hi ha poetes que ofenen la raó. Hi ha poetes que pretenen, d'alguna manera, adoctrinar, i hi ha poetes que volen ferir, que li fendeixen el front i munten tot un petit espectacle aixecant una freixura sangonant. Aquests artistes de l'espectacle són els que darrerament tenen la pella pel mànec i imposen el seu discurs salvatge. (3)

(3) *Tu, a favor de quins estàs?*

11/8/2008

El Golem. - Em reconec en el mirall com un d'ells. El rabi que m'ha fet m'ha donat un sol lema, una sola consigna, una sola motivació: cercar.

8/10/2008

SERÉ, AMB UNA PETITA RECANÇA (4)

Moriré un dimecres a Cavorques,
cap al tard, a entrada de fosc,
seré del tot malgrat el parkinson,
oblidat de tot gràcies a l'alzheimer.

(4) Sense cap pretensió de patetisme, malgrat el que pugui parèixer.

24/10/2008

"Sempre som més el que ens manca que el que tenim", diu el personatge principal de *Cada castell i totes les ombres*, de l'amic Baltasar Porcel.

26/12/2008

Impressionat per la lectura de *La memòria del mamut*, de Lluís Maicas, que sens dubte s'incorpora al cànon de la poesia en català en un lloc destacat.

31/12/2008

Tenir la sensació – o la sospita – que aquest pot esser el darrer llibre que un escriu també té els seus avantatges.

4/3/2009

El temptat o pintura-ferit. - M'agradaria fer una sèrie de dissenys acolorits – no es pot dir quadres – de les lletres de l'abecedari de l'hebreu. He començat per una *bet* però ha quedat molt fada.

17/3/2009

En contra del que és ben natural en el jovent, un ermità no té perquè empegueir-se que li vagi millor Thanatos.

La *liason* amb Thanatos també és el cas de Salvador Espriu. Eros no té per a ell cap importància, cap pes.

13/5/2009

Sehnsuchtsland, terra de l'enyor, terra enyorada. Vet aquí també un mot que és millor deixar sense traducció.

14/7/2009

Formalment, a aquest practicant de la parenta pobra no el preocupa la mètrica, el preocupa el ritme i l'al·litteració.

12/10/2009

Llegesc la traducció que ha fet Lluís Servera de *Mitografies i altres dèries* de Pietro Civitareale, i em trobo amb aquests dos versos:

"Això que dol és que mai no ens ha estat dat
assistir al triomf de la justícia".

Fa bé o és bo que qualcú ho hagi pogut dir, això:

"Ciò che duole è che mai ci fu dato
d'assistere al triomfo della giustizia".

Bartomeu Fiol, foto: Magdalena Vidal (Sóller, 14-8-2009)

**CALALOSCANS
DE**

BARTOMEU FIOL I MÓRA

ORGANITZA: *Centre cultural Capaltard*

COL·LABOREN: *Departament de cultura CONSELL DE MALLORCA.
Illa de Llibres. S'Esclop.*

PRESENTACIÓ A CÀRREC de *Jaume Pomar Llambias*
i la participació dels cantautors *Jaume Munar* i *Sinto Serra*
Els assistents estan convidats a intervenir a l'acte.

Dimecres, dia 12 de novembre de 2003

a les 20:30 hores

**LLOC: Illa de Llibres.
Centre cultural de la Misericòrdia.
Plaça Hospital, nº 4. Palma.**

5/11/2009

La veritat és que, de moment, Brandenburg, per a mi i també pel lector, és encara una realitat més virtual que real.

Bartomeu Fiol

*

Fragments del dietari inèdit *Entre Cavorques i Brandenburg*

70è aniversari de Bartomeu Fiol, (imatge i disseny del cartell de Vicenç Calonge, Palma, 2003)

Nancy, *stable/mobile*, en ferro i pintura, d'Alexander Calder (1898-1976) / fotografia: Joan (sèrie Escultures de Palma, s/d)